

Luceafărul

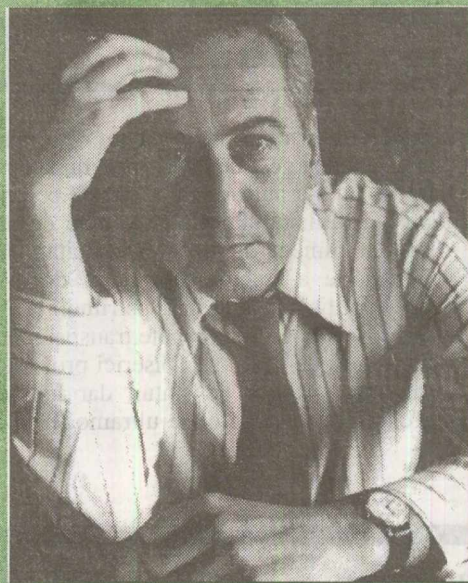
JTI

Apare săptămânal sub egidă Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

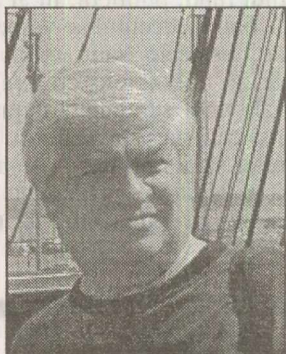
 Nr. **9** (686)

Miercuri, 9 martie, 2005

În privința competenței, oricât s-ar strădui cineva să îi ridice o statuie până la înălțimea norilor, acad. Eugen Simion se situează la nivelul cunoscut, adică acela atins de încă mulți alții, cadre universitare ori cercetători literari, deși, dacă ne gândim că s-a declarat mulțumit de o teză de doctorat a lui Adrian Păunescu (s-a scris despre respectiva elucubrație), încep să pun sub semnul întrebării destule intervenții ale sale. Probabil că ele se datorează piruetelor politice la care s-a pretat, instalându-și singur dinamită sub scaunul prezidențial.

liviu grăsoiu

 stelian
tăbăraș

Mă uit la un clip la Pro TV, repetat până la saturație: formația Nova Music - patru țopăitoare cățarate cu încălțările pe o statuie din grupul *Giganții de Paciurea*, undeva într-un parc, tropăind pe marmura albă și distrugând ceea ce ploile și înghețurile n-au apucat să distrugă. Mă uit și mă minunez cum de a fost acceptat asemenea gest de către programatorii TV, cum de nu s-a autosesizat Comisia pentru Patrimoniu a Ministerului Culturii, cum de nu s-a precipitat nimeni de la mult solicitata în alegeri Primărie a Bucureștilor, cum de n-a intervenit... poliția?

pag. 18

interpretări

Idealurile de unire europeană

pavel chihaia

meditații contemporane

ion crețu

Ierusalim: Faceți loc scriitorilor!

pag 19

Stelian Tăbăraș

Mă uit la un clip la Pro TV, repetat până la saturație: formația Nova Music - patru țopăitoare cățarate cu încălțările pe o statuie din grupul *Giganții* de Paciurea, undeva într-un parc, tropăind pe marmura albă și distrugând ceea ce ploile și înghețurile n-au apucat să

nocturne

distrugă. Mă uit și mă minunez cum de a fost acceptat asemenea gest de către programatorii TV, cum de nu s-a autosesizat Comisia pentru Patrimoniu a Ministerului Culturii, cum de nu s-a precipitat nimeni de la mult solicitata în alegeri Primărie a Bucureștilor, cum de n-a intervenit... poliția? În alte țări, patrimoniul în aer liber a fost acoperit cu clopote, transparente, sunt chiar ziduri de cetăți sau biserici protejate astfel, nu mai vorbesc de statui, dar hai să spunem că asemenea protecție ultramodernă e

Eternitatea unui gest

totuși recentă - însă niciodată nu i-ar fi trecut unui alt „artist“ prin cap să țopăie cu tocuri pe o operă de artă și, mai mult, să popularizeze la TV acest *gest barbar*. Mi-am amintit de niște vechi temple din junglă, acaparate de maimuțe (România vrea totuși să semneze în curând, la 25 aprilie, tratatul de aderare la UE). Că domnișoarele respective nu și-au folosit nici o clipă creierul, nu mă mir - ar trebui să fi lucrat un pic la propria devenire pentru a înțelege rostul unei statui. Dar oare CNA nu dă amenzi unui post TV decât pentru fleacuri? (Culmea e că un reprezentant al CNA candidează la postul de primar!) Să posezi, ca popor, un sculptor de talia lui Paciurea și să-i lași operele sub tălpile unor inconstienți, ba încă în văzul întregii lumi!

Desigur, există uneori, în tinerețe, nevoia (stângistă) de contestare a valorilor tradiționale - tendință care, exagerată, duce la pulverizări ireparabile. Aceiași dezlănțuiți fără educație, trecând prin viață, adunând măcar înțelepciunea zilelor, dacă nu și pe cea a cărților, ajung să regrete treptele pe care le-au distrus. Gestul lor e fără întoarcere.

O statuie, o inscripție în piatră sau marmură

păstrează lucrurile fundamentale. Pe stelele funerare, pe ceasurile solare, pe frunțile de temple sunt scrise cugetări despre curgerea vremii și îndemnuri esențiale; un mănunchi de cugetări străvechi săpate în piatră poate fi baza tuturor filozofiilor ulterioare. În plus, lucrată din greu - la propriu - litera impune respect, credibilitate (așa cum a fost respectat mai târziu tiparul, care tot din sculptură s-a născut: și azi se mai spune: Așa scrie la carte! Am văzut eu, tipării!). Sculptura a reținut doar gesturi eterne - durabilitatea rocii nu accepta comicul, superficialitatea; dar nici tragicul exagerat; ceea ce era sculptat sau scris în piatră trebuia să fie compatibil cu materia în care se așeza. Pe bazoreliefurile stelelor funerare nu s-a perpetuat jalea supraviețuitorilor de la ritualul îngropării; doar esența vieții celui depus sub lespele.

Predomină gestul luării la revedere: ca o ideogramă, ca o hieroglifă. Întotdeauna din profil, supraviețuitorul strânge mâna „bărbătește“ celui pierit. Personajele n-au vârstă, n-au psihologie a chipului. În planul din față, nelipsită, o amforă stilizată, plină cu flori. Nu pot să nu-mi amintesc de fotografiile „de militari“ făcute și la noi înaintea și în timpul celui de-al doilea război mondial. Cu prezentimentul insignifianței soldatului și al efemerității lui, doi bărbați în uniformă militară „dau noroc“ în fața aparatului de fotografiat. În fața lor, pe un pedestal de lemn, se află, nelipsită, o vază cu flori.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001

Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere

nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la

P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407,

2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

Bogdan Ghiu

Opera deschisă cu forța

Doamna Mona Muscă, ministrul culturii, vorbește ca la carte, parcă ar citi de pe prompter. Nu degeaba a fost (pe vremea când se afla în opoziție) și continuă să fie (și acum, când se află la putere) foarte curtată de jurnaliști. De altfel, relația dintre noua putere, în special președintele Traian Băsescu, și media în general, în frunte cu televiziunea, este una specială. Personal, am numit-o, în altă parte, *guvernarea prin* (sau mai exact: *cu*) *media*, opusă fostei guvernări, care era una *anti- și contra-media*: presa și opinia publică pot fi manipulate (adică: încadrate, alimentate) nu doar într-un mod arhaic, inchizitorial, adică negativ, prin ascundere, trunchiere, minciună, ci, iată, mult mai eficient chiar, într-un mod modern-postmodern, pozitiv, adică tocmai prin informare, dacă se poate cât mai abundentă, prin „ocuparea garilor“ media.

Că gândirea sau mai degrabă comportamentul (căci nu cred că este vorba, din fericire poate, de o „filosofie“ politică explicit asumată) noii guvernări sunt cât se poate de adaptate noii democrații mediatice, cu avantajele și pericolele ei, mult mai subtile, în care începem, timid, să trăim (și care abia acum vor face necesare instrumentele de analiză critică fină pe care eu însumi le-am importat și cultivat, chiar dacă prematur, prin multe dintre traducerile mele) o dove-

desc și câteva dintre declarațiile foarte recente ale doamnei ministru Muscă, care conțin o foarte actuală concepție despre cultură. De exemplu: „Pe mine mă interesează ca din tot ceea ce face Ministerul Culturii să câștige, în primul rând, publicul, în al doilea rând, creatorii“. Sau: „accentul se va pune pe acele programe, proiecte sau acțiuni care satisfac nevoile și trebuințele culturale ale publicului sau ale unor segmente de publi-

Bine, bine, și ce-i cu asta? Subtilul pericol pe care vreau să îl semnaliez ca posibil orizont de fugă și de derapaj (dacă nu pur și simplu de deraiere) al unor astfel de decla-

vizor

rații este următorul: a ajunge să gândim cultura în termeni de audiență, adică în termenii măsurătorilor de piață după care se ghidează în special producția de televiziune, așașia culturii, ca suprem alibi („Asta se cere!“, „Asta vrea publicul!“); a cădea, altfel spus, în logica perversă a tiraniei de piață. Căci adevărata cultură nu ascultă de receptor, nu i se supune, ci îl formează smulgându-se, tocmai, din magma, inerția și, uneori, mo-cirala „așteptărilor“ acestuia. Transpusă în program politic, teoria „operei deschise“ sau respectabila „estetică a receptării“ se pot dovedi nu numai păgubitoare în imediat, ci chiar criminale pe termen lung.

Un dictator aspru, nemilos, lipsit de scrupule - un om al totalitarismului comunist aflat în cursul instalării sale în România și, apoi, conducător al țării în perioada maturizării unui regim de tip stalinist deplin - așa trebuie caracterizat, probabil, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Nu i se face, în acest mod, nici o nedreptate; cei care, eventual, doresc să îl privească dintr-un punct de vedere diferit și, poate, favorabil, nu au decât să încerce, să îi analizeze în chip științific, detaliat, personalitatea, să verifice dacă în centrul acesteia se află și altceva decât răul unei vremi de incredibilă alienare, de alterare a umanului, a valorilor, a vieții - sub raport istoric însă cele notate aici, în prima frază a acestui eseu, sunt exacte, dacă nu și suficiente; prezintă o realitate pe care nici măcar sute de pagini de fapte nu ar avea cum să îi modifice esența, o esență de factură cutremurătoare.

Am știut bine ce a reprezentat instalarea comunismului în România, atât sub raport uman, cât și istoric (diferența dintre cele două perspective de fapt nu există); o știu acum, o

caius traian dragomir

voi interpreta exact întotdeauna; am știut-o chiar copil fiind și m-am referit la acest fenomen așa cum trebuia, nu rareori în chip foarte public, pe când cei mai mulți oameni politici sau jurnaliști, de orientări ideologice diverse, lipsite de orice similitudine, încă nu o făceau. Poziția mea față de respectiva epocă a țării mele și a lumii era cunoscută și totuși, atunci când familia defunctului dictator comunist a fost pusă de Revoluție în situație de a nu ști unde mai poate fi așezat mormântul celui care simbolizase pentru două decenii de viață și alte decenii în memoria colectivă, presuniunea, începutul și faza cea mai sălbatică a acesteia, unii membri ai ei s-au prezentat la mine solicitându-mi, în virtutea poziției publice pe care o dețineam atunci, înțelegerea și sprijinul pentru un tratament uman al rămășițelor sale pământești, cele care sunt totdeauna concluzia inexorabilă a dimensiunii imanente a existenței noastre.

Nu am avut atunci în vedere nenumăratele asasinat imputabile comunismului, asasinat de pe urma cărora dispărea până și simpla legătură dintre niște nume, adesea celebre și demne, și niște biete oseminte și mi-am impus un comportament simplu, de creștin. Cei aflați la încercare, și care veniseră la mine, ar fi putut foarte bine să se adreseze altor autorități, eventual unora de un nivel sensibil mai înalt decât al meu - mi s-a părut că, dacă membrii respectivei familii ajunseseră la mine, ei aduceau, probabil în modul cel mai conștient, un oarecare omagiu ideii de corectitudine intelectuală, fie și modestă, de respect religios față de om, atât cât un om poate arăta altuia. Toate acestea nu sunt decât un preambul de natură să îmi permită să citez o frază a lui Gheorghiu-Dej - pe când, spre sfârșitul vieții sale, a lansat acțiunea știută, sinceră sau nesinceră, profundă sau superficială, de distanțare a României față de statul sovietic. El a dispus atunci, într-o singură propoziție, să se termine

- în activitatea externă - cu politica adjectivelor. Voia să spună, așa am interpretat lucrul mulți dintre noi, că simplele caracterizări, în negativ, ale adversarilor, competitorilor, oponenților, nu au nici o legătură cu starea de civilizație a negocierilor, cu progresul unor relații internaționale altele decât cele din trecut. Politica adjectivelor era, desigur, cea a "Scânteii" - și tot a "Scânteii" este și astăzi (o atitudine de neschimbat, deci totalitarism comunist sovietic, stalinist, în stare pură, nici măcar ușor ameliorat de perioada hrucșiovistă sau, în final, de un Gheorghiu-Dej), politică a un proletariatu lui creat din nou acum, produs și reprodus, ci a prostimii, cum se spunea cândva, redusă însă acum la o parte a mediilor.

Politica adjectivelor este completată de un deceniu și jumătate, în spațiul stilului la care mă refer, de politica numelor proprii - în cazul acesteia, singurul lucru care contează este să îl ataci pe X și să îl lauzi pe Y, eventual să faci referință la una ("omul unidimensional") sau două trăsături ale lui X, respectiv Y, așa cum ar fi apartenența de generație, averea sau marca hainelor. Totul nu acoperă altceva decât corupția mediatică, aceea care, la adăpostul asocierilor mafioate, extorchează politicieni

încă și mai corupți, sau simple orgolii penibile, puerile, complexe.

Politica numelor proprii, încă mai mult decât aceea a adjectivelor, este una permițând iradierea absurdului, a incapacității de a produce, de a crea, a proletcultismului și lumpen-jurnalismului "Scânteii". Z are (a avut) o relație bună (foarte bună etc.) cu W - acest W nu mai este acum într-o poziție de putere; în consecință Z trebuie desființat. Ce politică a promovat Z, ce tip de relație îl apropia de W, ce perspective istorice a deschis legătura lor - toate acestea nu interesează pe nimeni. Totul se traduce în problema ocupării de posturi - nu se raportează nimic la interesul național, la valorile umane și profesionale aflate în joc, la acoperirea internă sau internațională a noilor șanse ale țării. O adevărată politică publică - în particular una a mediilor - nu poate privi decât în chip cu totul secundar persoane; ea se raportează la perspective economice, umane, culturale, existențiale, la viața într-o lume a viitorului și, implicit, în prezent, la propunerile, proiectele, teoriile existenței publice. Restul reprezintă ceva relevant doar prin excepție - excepția marilor personalități politice, economice sau ale culturii, ori, dimpotrivă, ale marilor inovați. Uplem mințile oamenilor cu nume de prefecti, de diplomați, de primari sau chiar de miniștri pentru a le goli de idei, de voință, de putere. Cum de se întâmplă așa?

A desfășura chiar și cea mai pozitivă activitate politică sub o motivație imediată sau chiar și îndepărtată electorală, deci în scopul de a fi ales acum sau oricând mai târziu, nu are nimic de a face cu faptul de a te afla în interesul și în serviciul țării - acesta din urmă trebuie să fie curat până și de beneficiul câștigului politic, electoral, propriu. Kant vorbea de imoralitatea gestului bun, făcut însă în scopul exaltării propriei subiectivității; în politică acest lucru devine de o mie de ori mai imoral decât în viața particulară și toată relația publică ajunge să fie sărăcăcioasă, prostească, făcută din adjective și nume proprii, câtă vreme ceea ce contează nu este maxima universală a acțiunii tale.

Minunea de la Maglavit

Imediat ce mi-a fost topit romanul **Vitrina cu păsări împăiate**, în anul 1986, nu mi-am pierdut firea și am început să mă documentez pentru altul, care să nu mai pună cenzura în dificultate. M-a tentat povestea **Sfântului** de la Maglavit, despre care se scriseseră mii de pagini în ziarele anului 1935, și-am început asalturile pe două căi: am vizitat faimoasa localitate și pe protagonistul acesteia, Petrache Lupu, și m-am grăbit să cercetez ziarele în care semnau cele mai importante condeie ale vremii. Despre aventurile prin care am trecut și întâlnirea mea cu **Sfântul** (încă în viață) voi scrie, poate, cu altă ocazie, acum prefer însă să mă opresc asupra textelor apărute cu prilejul **minunii**. Doar era de la sine înțeles că urma să înregistrez un nou eșec. Cum să apară un roman cu temă religioasă (chiar dacă se înregistrase o farsă de proporții în sudul țării), când câinii de pază ai partidului vegheau să nu fie inserate nici măcar în reviste cuvinte tabu, darumite povești despre alesul Domnului, fie și în variantă parodică. Oricum, Lupu emoționase o întreagă națiune. Am renunțat să scriu cartea, știind că nu m-am obosit totuși în zadar să aflu starea de spirit a românilor din acele zile. Documentarea mi-a folosit mai târziu pentru scrierea **Areăi Rubinii**, volumul ultim al trilogiei **Coroana Izabelei**. Dar să revenim la unele foiletoane ale ziarelor interbelice care, trebuie să recunosc, m-au sensibilizat. În ele aflăm amănunte cu privire la grevele ceferiștilor din 1933, unde tata fusese pe baricade, și tot el, tata, supraviețuise ca prin minune într-un sângeros accident feroviar, după ce fusese jefuit ca-n codru. Mai descoperam însă și altceva, ce ține de profesia gazetarelor.

După numeroase vizite în lunca Maglavitului, locul revelației, destui jurnaliști trebuie să-și fi dat seama că asistă la o farsă, dar nici măcar cei cu vogă în epocă n-au semnalat-o, dimpotrivă, au continuat să scrie cu același patos și grandoare despre poporul ales pentru mântuire, despre puterile taumaturgice ale unui cioban mut și surd, aducând în rhizomatica faptelor și întâmplărilor semne premonitории, încât acum, după atâția ani, ți se par de un haz nebun. Aruncați asupra unui subiect la modă ca muștele asupra rânii, fără discernământ și rațiune, destui jurnaliști care se cred vizionari ai națiunii au toate șansele să se umple de ridicol într-un viitor apropiat, când se descoperă că previziunile lor sunt grotești, iar exaltarea necenzurată le devine un serios handicap. Folosiți și regizați, ahiați după glorie ieftină, făcând jocul unor grupuri politice sau ignorând valorile ce se observă de la o primă ochire, pe care ei nu le zăresc totuși, riscă să se înscrie în galeria martorilor zgomotoși, intrați în anonimat odată cu destrămarea minunilor circumstanțiale. Chiar și un gazetar pur sânge ca Pamfil Șeicaru a mușcat momeala în 1935, iar, dacă ar fi judecat după prestația lui de-atunci, cu siguranță ar fi fost uitat de mult. Din fericire, alte texte îl aduc adeseori în actualitate. Niciodată însă nu va putea sta alături de Rebreanu, Camil Petrescu sau Hortensia Papadat-Bengescu, distribuți eternității. Toate astea le știu Cristoiu, Tănase sau Hurezeanu, dar continuă să-și irosească timpul răsfășându-se pe micul ecran, când debuturile lor literare erau totuși promițătoare.

Patru variațiuni pe o temă: o lume dispărută, o lume minunată

adrian g. romila

Mereu m-am gândit cum voi putea recupera amintirile despre copilăria și începutul adolescenței mele, desfășurate în lumina puternică și ciudată a lumii românești de dinainte de 1989. Povestite generațiilor de după, aceste amintiri par luate dintr-un film absurd sau dintr-o utopie gen Orwell sau Bradbury. Absolut toate domeniile vieții erau insolite privite de acum, dar atunci ele constituiau norma: vacanțele la bunici, relațiile de familie, cu vecinii de bloc, școala, timpul liber, priveliștile urbane, dulciurile, programul TV, dragostea, magazinele etc. Amintirile despre ele îmi stărnesc un zâmbet nostalgic, nu în sensul regretului, ci în acela al unei lumi evocate proaspăt, pe care niciodată n-o vei mai vedea, dar care face parte parte organică din ființa ta.

cronica literară

Citind cartea publicată anul trecut la Polirom de Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir, *O lume dispărută*, am avut deodată sentimentul entuziast că lumea de care vorbeam mai sus mi-a fost restituită în întregime, că a fost recuperată și că poate rămâne stocată în memoria oricui (cu atât mai mult în memoria celor din generația mea) prin cele patru încercări de a-i reîmprospăta culorile. Nu de poziții etice e vorba, cum ne-am obișnuit cu orice referire la perioada comunistă, nici măcar de una estetic-literară, ci de un proces de anamneză, de un eveniment arheologic. Exersând autobiografia, cei patru autori scot la lumină o mulțime de „obiecte” ale lumii care a suferit în '89 și, totodată, se eliberează ei înșiși de povara unor amintiri ce ar putea din plin folosi generațiilor mai vechi sau mai noi, care le-au trecut în subconștient ori nu le-au avut niciodată. „Am simțit îngrijorarea părinților și efortul lor de a ne proteja, pe cât posibil, de mizeria și falsitatea lumii în care trăiau”, spun ei în *Falsa prefăță*. „Ne-am pierdut prematur inocența politică, iar ceea ce am descoperit în jur nu a fost o lume minunată (s.n), cum spunea un cântec al vremii, ci o lume alterată, sufocantă, cu tot mai puține spații de normalitate și de evadare. Dacă există o nostalgie, ea privește, poate, amintirea altei lumi, care s-a prăbușit sub ochii noștri și sub degetul unor indicații prețioase. Din rămășițele ei și ale comunismului crepuscular, căruia cei din generația noastră i-au fost ultimii martori, am alcătuit această carte”. De fapt, chiar o *lume minunată* dezvăluie ego-grafiile celor patru, *minunată* prin caracterul ei de trecut exotic și implacabil.

Lumea trecută și minunată e recompusă în aceleași paliere, amintite și de mine mai înainte, dar în modalități diferite. Ficționalizarea nu e evitată, dimpotrivă. Mărturisirile poartă titluri românești (*Supraviețuirea sub un clopot de sticlă*, *Colecția mea de obiecte pierdute și amintiri inutile*, *Trecutul care va veni*, *Diminețile unui băiat cuminte*) și se organizează în subcapitole, pe „teme”: *Micul ecran*

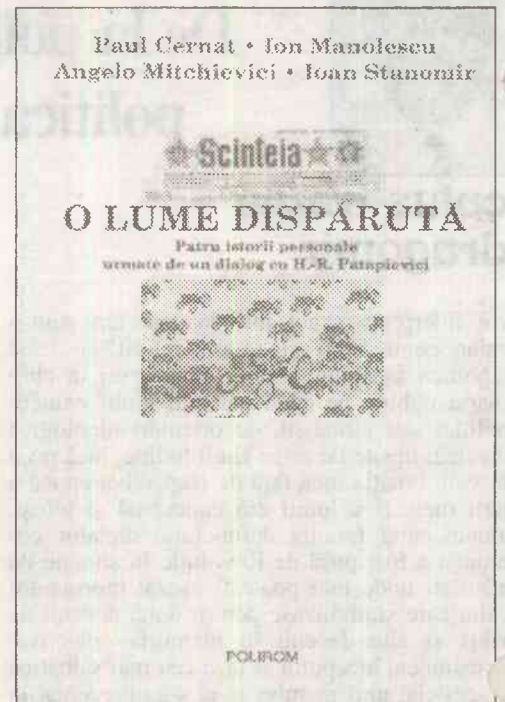
pentru cei mici, *Povestea de Pif-uri*, *Salut voios de pionier*, *Sport și PTAP*, *Paradisuri porno*, *Demolări* ș.a.) Tratatul „temelor”, însă, comportă două mari tonalități: ironia și insolitul, pe de o parte, (Manolescu, Mitchievici), ușoara gravitate și detașarea, de cealaltă (Cernat, Stanomir). Interviuul celor patru cu H.R.-Patapievici, plasat la sfârșitul volumului, aduce și el o perspectivă dialogală spontană asupra acelorași „teme”. Am ales câteva instantanee din relatarea lui A. Mitchievici, cea care, de departe, mi-a stărnit cele mai multe zâmbete nostalgice și cele mai vii memorii.

Pentru a crea contrastul cu lumea despre care va vorbi și pentru a-i sublinia anormalitatea, Mitchievici pornește de la câteva relieve ale perioadei de dinainte de 1948: tractorul Ford dintr-o fotografie, conacul familiei Ghețu, transformat în fermă de pui, un pian pictat, alături de un țaran, într-un tablou. Pentru cel care privește aceste obiecte, ele au fost primele semne că frumusețea adevărată rămăsese în trecut, că erai obligat să trăiești înconjurat de obiecte, ființe și fenomene coborâte din vârful creionului unui caricaturist deosebit de înzestrat. Asta înainte de orice altă implicație politică. „Comuniști sau nu, în lumea în care am trăit oamenii s-au înconjurat de urâtenie. Iată și primul motiv pentru care resping această lume în care m-am născut, urâtenia ei îmi face rău, mă face să vomit. Urâtenia care te înconjoară din toate părțile”. Gama de sentimente pe care le încerci simțind urâtenia în ce are ea mai agresiv are drept limite prostia celor ce își spun „ce bine era pe vremea lui Ceaușescu” și întrebarea fascinantă „ce-ar fi fost dacă România nu devenea o țară socialistă”. La ultima întrebare, în mod sigur, răspunsul e că nimic din toate absurditățile de care acum râdem sau ne mirăm nu ne-ar fi atins.

Pentru orice individ aruncat în România socialismului avântat, absurditățile începeau în momentul discuțiilor cu părinții despre cum era viața pe vremea părinților lor. Are loc primul șoc: lumea nu arată așa dintotdeauna. Apoi, pentru un copil inteligent și curios, vin cărțile din biblioteca familiei, cărți a căror rezonanță întrece cu mult așteptările autorilor. Ele constituie alternativa, evadarea, dezertarea din real. J. Verne, Al. Dumas, K. May oferă ocazia unor halucinante călătorii imaginare, antrenând gustul pentru cultura de bună calitate, pe care o va întâlni mai târziu, la vârsta matură. Deocamdată școala, prin imbecilitatea ei, împingea la formare individuală, singura autentică tocmai pentru că nu e instituționalizată de statul grijuliu. Iată o mostră din atmosfera unei clase de viitori ingineri și muncitori în fabrici și uzine, redată cu un comic savuros de autor: „Stăteam cu capul sprijinit într-o mână și scriam ineptii, ele curgeau lin, picurau, sușoteau, aveau muzicalitatea lor. Pic, pic. Unii desenau. Colegii din spate desenau erecții enorme purtând șapcă și matricolă, ca sculele învârtoșate de marinari din eboșele lui Cocteau împletindu-se tandru, înfiorat. Eu am fost un antitalent la desen, așa că preferam ceva nonfigurativ, săgeți, elipse și alte figuri geometrice a căror imperfecțiune visa un îndepărtat ideal platonice de puritate a formelor. Apoi jucam ruleta, un joc inofensiv unde fiecare trebuia să execute câte o poruncă, în cazul în care rigla învârtită pe un cerc ajungea în dreptul lui. Executam flotări, cântam *in sotto voce* cântecele și alte prostii. Cea mai prizată poruncă era cea cu smulsul de păr pubian, pe care-l puneam pe

bancă și-l suflam apoi unul spre celălalt”. Nu trebuie omis faptul că școala ocupa majoritatea timpului unui tânăr, atunci, mai bine zis o bună parte din viața cotidiană. Asemenea atmosferă domina în toate orele plictisitoare și se completa de minune cu ceea ce se întâmpla în perioada de practică, asta în timp ce dascălii și maiștrii lăcătuși ori strungari debitau pionierilor și uteciștilor patriei lucruri rar folositoare la ceva.

Puține lucruri rămăneau în afara școlii, dar ele îți acordau libertatea de a gusta mai detașat din viața atinsă de urâtenie și inutilitate, ba chiar de a le converti în evenimente importante și plăcute, într-o anumită măsură. În cofetării și alimentare nu prea găseai nimic, dar la ultimele se făceau cozi imense, încă de dimineața, pentru a ridica rația de pâine, zahăr sau orez. Mitchievici scrie cu același umor pagini memorabile despre bătațiile de la cozi, ca și despre bunurile de larg consum ale cetățeanului, care vedea cașcaval doar la telejurnal, vorba cântecului lui Andrieș. Au rămas celebre oasele descărnate numite „adidași”, guma de nemestecat „Gumela”, prăjiturile numite „limbi”, alcoolurile („Zarea”) și sucurile („Frucola”), extrase din orice, afară de fructe naturale. Nici viața „intelectuală” nu se lăsa mai prejos. Revistele *Pif* și *Rahan* constituiau singurele alter-

native la comunistele *Cutezătorii* și *Lumiștea*. La fel, cartea unui Kessey sau romanele SF. Filmele lui și cu Sergiu Nicolaescu erau rar combinate cu alte pelicule occidentale, mai bune. Muzica folk și rock trebuia să acopere șlagărele barzilor regimului. Flirturile cu fete, textele licențioase, seratele dansante, chipurile diforme ale oamenilor obișnuiți, ascultarea *Europei libere*, bancurile subversive au fost tot atâtea ocazii de a arunca o altă haină pe existența cenușie și lipsită total de perspectivă. Pentru a rezista, oamenii cărora le mai rămăsese ceva conștiință aveau nevoie de o viață dublă, cu un picior în lumea kaskiană de zi cu zi și cu altul în cea - deocamdată imaginară - a normalității. Bineînțeles, ea, normalitatea, se găsea atunci doar în cărți sau în țările capitalismului „imperialist și decăzut”.

Ca și ceilalți co-autori, A. Mitchievici nu judecă lumea în care și-a petrecut prima parte a vieții. O readuce numai la suprafață și o redă celorlalți, care, poate, nu au locuit-o niciodată, cu toate culorile, sunetele, parfumurile și asperitățile ei. Precizia detaliilor o face minunată, ea freamătă din nou, ca o poveste de demult, în patru variante bine recitate.

Privit criticului Charles Jenks, mișcarea postmodernistă va continua să se mențină at,ta timp cât vor persista și tendințele în raport cu care se definește: modernitatea și diferitele tipuri de modernism, pe de o parte, și cultura tradițională sau pre-modernă, pe de altă parte. Această perspectivă justifică în mare măsură preocupările contemporane referitoare la raportul cu trecutul cultural mai mult sau mai puțin îndepărtat, ca și la relația dintre propria paradigmă culturală și alte paradigme contemporane.

Volumul *Sensul sincronismului*, semnat de Maria-Ana Tupan, are ca punct de plecare o trecere în revistă a soluțiilor oferite de modernism și postmodernism pentru problema situației culturale, atât verticale, cât și orizontale, în cadrul unei dezbateri care ocupă un loc central în agenda critică a începutului de mileniu. Autoarea ține să-și delimiteze încă de la început poziția terminologică, având în vedere conotația specifică pe care termenul de „sincronism” a acumulat-o în interiorul culturii române.

Astfel, potrivit lui Eugen Lovinescu, un scriitor clasic este doar un „mort într-un mausoleu”, străin de preocupările și vigoarea unică a prezentului. Ceea ce contează în mod

Interstiții culturale

arina lungu

tului, fie din perspectiva unor epoci anterioare, fie din aceea a unor subculturi alternative. Autoarea consideră extrem de relevantă, în acest sens, teoria lui Thomas Kuhn, conform căreia descoperirile științifice reprezintă motorul schimbărilor de paradigmă culturală. Astfel, o anumită idee științifică ajunge să se propage în celelalte domenii ale cunoașterii, influențând în mod indirect dezvoltarea unor sisteme conceptuale adecvate, fără a anula însă bagajul teoretic acumulat de acea disciplină în întreaga ei evoluție, care a avut o traiectorie similară.

A evalua un text din perspectiva epocii în care a fost realizat, a paradigmei discursive în care se plasează autorul, sau a considera drept irelevant tot ceea ce nu aparține momentului prezent? A relativiza comentariul critic prin recunoașterea propriei situații în perimetrul unei anumite ideologii sau a neglija aspectele privitoare la justificarea paradigmei teoretice aplicate, în virtutea confirmării garantate de un anumit *air du temps*? A aplica în mod radical ideile poststructuraliste care anunță „moartea autorului” și tirania textului, sau a accentua responsabilitatea individului pentru punctul de vedere exprimat, pentru propriul *weltanschauung*? În fine, a crea sau a compila?

Iată numai câteva din întrebările spinoase la care își propune să răspundă acest studiu extrem de elaborat, sprijinit pe o bibliografie bogată, menită să îi asigure confirmarea în paradigma discursivă actuală, dar în același timp încercând o aplicare originală, pe alocuri imprevizibilă, a propriilor concluzii teoretice. Interesant este, în mod deosebit, faptul că, prin selecția de texte, se realizează o paralelă între anumite etape din dezvoltarea culturii române și a celei britanice.

În ceea ce privește perioada renașcentistă, o astfel de paralelă ar putea apărea de-a dreptul hazardată pentru mulți cititori, familiarizați cu teoria decalajului grav al culturii medievale românești față de cea vest-europeană. Pentru scopul acestei analize, situarea cronotopică nu prezintă însă o importanță definitorie, ceea ce contează este identificarea unor genuri comune, a unor influențe culturale comune, ceea ce pare să confirme participarea celor două culturi la același sistem de reprezentare simbolică.

Sensul sincronismului propune, în acest sens, o analiză comparată a două scrieri pedagogice realizate în secolele XVI-XVII în spații culturale diferite. Este vorba, pe de o parte, de *Învățăturile lui Neașoe Basarab către fiul său Teodosie*, unul dintre primele texte (istorico) literare românești, și pe de alta, de *Basilicon Doron* (Darul princiar) scris de James Stuart al VI-lea al Scoției pentru fiul său, Henry, într-un moment în care literatura engleză atinsese deja maturitatea printr-o serie de autori de marcă.

Situația radical diferită a celor două culturi nu împiedică sesizarea unor puncte comune, decurgând cu precădere din convențiile aferente genului abordat. Cei doi monarhi se raportează la aceleași surse culturale, în încercarea de a conferi legitimitate discursului prin invocarea unui text autorizat. Metoda utilizată este cea a decupajului, care în perioada medievală, opacă la ideea de autor și merit individual, îndeplinea o funcție extrem de importantă, aceea de păstrare și diseminare a unei moșteniri culturale. Atât pentru domnitorul român, cât și pentru regele scoțian, *Biblia*

reprezintă modelul esențial pentru conturarea tipologiei comportamentale a conducătorului.

Biblia este la rândul său interpretată conform codurilor culturale în vigoare. Astfel, James face apel cu precădere la *Vechiul Testament*, în conformitate cu principiile calvine. De aici regele extrage justificarea monarhiei absolute, autoritare, în virtutea ideii că regele este ales de Providență pentru a îndeplini o misiune sacră. Această alegere în sine reprezintă manifestarea cea mai clară a bunăvoinței divine față de un muritor. Transpar în această viziune principiile Reformei, *sola fides* și *sola scriptura*. Astfel, regele este practic absolut de necesitatea respectării anumitor norme etice.

La polul opus, Neașoe Basarab adoptă modelul cristic al umilinței creștine, apropiindu-se în consecință mai mult de umaniști ca Erasmus de Rotterdam, care s-au opus ideilor lui Luther. Creștinismul răsăritean susține rolul important ocupat de comportamentul uman, prin exercitarea liberului arbitru, în salvarea individuală. Din acest motiv, textul românesc se bazează cu precădere pe *Noul Testament*, exploatând exemple ale clemenței divine, invocând egalitatea oamenilor în fața morții și responsabilitatea monarhului față de supuși.

cronica literară

Autoarea studiază în detaliu natura diferenței dintre cele două texte, subliniind importanța apartenenței la o anumită paradigmă discursivă în formarea identității unui text. În acest caz, fundamentală se dovedește nu funcția retorică a scrierii, care este similară, ambii principii încercând să pună în practică modelul monarhiei absolute, ci ideologia dominantă a celor două culturi.

Volumul conține și alte analize menite să confirme importanța practică a conceptului de sincronism în accepțiunea adoptată inițial. Astfel, cititorului i se propune o controversată revizuire a piesei lui „Othello”, dintr-o dublă perspectivă: pe de o parte, în lumina eseurilor filosofului empirist Francis Bacon, pe de altă parte, în funcție de anumite referințe textuale care par să trimită la cartea sacră a religiei musulmane, Coranul. De asemenea, un text fundamental pentru începuturile literaturii române, *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, beneficiază la rândul său de o examinare atentă, care descoperă sensuri noi din perspectiva teoriilor critice contemporane. Ultimul capitol este rezervat revizuirii postmoderne a Renașterii, reprezentată prin două texte, renumita *Floating Opera* (Opera plutitoare) a scriitorului american John Barth și romanul *Călugărul Filippo Lippi și călugărița Lucrezia Buti* de D.R.Popescu.

Un studiu care invită la lectură avizată, cu creionul în mână, *Sensul sincronismului* se impune, în ultimă instanță, ca o tentativă elaborată de recuperare a *sensurilor* culturii române în raport cu universalitatea.

absolut este talentul individual al conștiinței creatoare care plămădește valoarea estetică din neant, își impune tiranic propria perspectivă și respinge ca inadecvată viziunea altor epoci și a altor indivizi. Maria-Ana Tupan se declară însă adepta unui punct de vedere nuanțat din perspectivă postmodernă, opinând, alături de William Schultz, că „anii de civilizație nu pot fi reinvențați de individul izolat”. Astfel, în momentul substituiri unui mit prin altul, se transmite nu numai un cod formativ, ci miturile precedente contribuie la perfecționarea gradată a întregului sistem, în cursul unui proces de interpretare (și înțelegere), de asumare a trecutului și de depășire a performanțelor acestuia.

În consecință, orice text trebuie abordat din perspectiva relațiilor sale cu sistemul cultural din care face parte, atât sincron, cât și diacronic. Sincronismul trebuie privit doar ca factor formator principal în realizarea unui text, cu alte cuvinte, ca tribut plătit paradigmei culturale dominante la un moment dat. Pe de altă parte, acestei direcții i se vor opune în permanență tendințe subversive, care încearcă să submineze constantele ideologice ale prezen-

Vivat utopia politică!

Citind cele două tomuri ale politicianului, de fapt dascălului, Gheorghe Gorun, ajungi la concluzia că este un foarte bun jurnalist. Rubrica pe care o susține aproape zilnic timp de doi ani, aproape trei, de fapt, din februarie 2000 în decembrie 2002, este profesionistă, bine orientată spre o diversitate de puncte fierbinți ale timpului, din Motru și până în Irak, din istorie și până în viitorul previzibil sau imprevizibil. Numai că, mai mult decât jurnalist, autorul este și scriitor, ori că a vrut, ori că s-a întâmplat. Și atunci, de la talent se trag totdeauna necazurile, de bucurie, a scrisului desigur, el cade frumos în utopie. Nici nu se putea altfel!

În general nu iubesc culegerile de articole destinate cotidianului. În mod normal ele sunt sortite să piară odată cu ziua care trece. Am citit asemenea cărți scrise de mari oameni, Patapievici, Pleșu, Paler, Grigurcu - sincer, nu mi-au plăcut peste măsură, din simplul fapt că, supuse fiind efemerului, ele decad invariabil în primare. Cine mai știe azi, de pildă, de celebra "afacere Skoda" din deceniul al IV-lea al secolului trecut, sau de Mitu Gogea ori Terente ori de scandalul de la Agapia? Toate acestea au intrat de fapt tot în literatură, cele care au intrat, căci celelalte au murit odată cu timpul lor. De unde știi toate acestea? Simplu, pentru că însumi am susținut mai bine de patru ani o rubrică asemănătoare în prestigioasa gazetă "Actualitatea clujeană" și am observat

galaxia cărților

că, la câteva zile, ideile mele, primite cu entuziasm de public, se dezumflau inexplicabil. Am scris astfel sute și sute de pagini, dar nu le-am adunat în carte. M-am dumirit ceva mai târziu că electoratul român este absolut imprevizibil, atipic și paradoxal și că nu are nici un rost să faci o carte pentru el, atunci când el o devalorizează rapid prin schimbări de direcție spectaculoase. De ce nu mi-au prea plăcut nici cărțile mai sus citite? Simplu, pentru că trimiterile lor la unele grupuri politice este atât de evidentă, încât nu mai sunt nici măcar obiective.

Vă va fi de mirare, dar scrierile lui Gheorghe Gorun mi-au plăcut mai mult, chiar și decât ale mele, pentru că utopia lor nu este înregimentată, încearcă să fie... obiectivă. Nu veți găsi la importanții autori consemnați mai sus aproape niciodată laude sau măcar aprecieri la politicile adversarilor lor, nu, ei nu fac decât să păstreze liniile propriilor direcții, negând sau mai degrabă ignorând cu bună știință orice "realizare" din partea cealaltă. Ei bine, nu, Gheorghe Gorun, adversar clar al FSN-PDSR-PSD, nu uită să recunoască orice gest de normalitate care vine din această parte rău famată a eschierului politic. Zic, în primă consecință, că, dacă am fi avut mai mulți asemenea utopici în treburile țării, ar fi fost mai bine pentru ea. Cred că autorul, deși nu o spune, e de părere că o democrație adevărată nu neagă tot ceea ce face partida adversă, cum se întâmplă din păcate la noi, ori că e bine, ori că e rău ce propune aceasta, ci că partidele trebuie să se afle pe aceeași direcție și să se

dispute doar în ceea ce privește ritmul și mijloacele de, ați ghicit, propășire a nației (ca să revenim la pașoptism, acolo unde ne-am împotmolit de fapt definitiv, dar, iată, revocabil).

Pe Gheorghe Gorun, ca parlamentar, ca director de școală, dar mai ales ca persoană civilă îl interesează absolut tot ceea ce privește treburile statului, ale țării: economie, istorie, serbările naționale, problema minorităților, a școlii, a corupției, mișcările politice. Cele mai spinoase sunt, desigur, cele din urmă. Aici autorul, respectiv atitudinarul, manifestă cele mai multe contradicții. Astfel, într-o vreme s-a declarat un serios antiliberal și anti-PD, dar ulterior revine. Chiar și cu PSD-ul advers este inconsecvent în aprecieri. Apoi susține exagerat de mult Partidul Alianței Civice și pe fostul lui conducător (e drept, a făcut parte importantă din acesta și a fost ales deputat de pe această poziție). Timpul a amendat în bună parte aceste opinii. Dar oare posesorul lor e de vină? Nicidecum! Pentru că partidele și persoanele lor au oscilat, au ezitat și mai ales au schimbat imprevizibil direcții. Și-a pus mari speranțe în Nicolae Manolescu și Andrei Marga, dar amândoi nu le-au confirmat. Nici ei însă n-au fost de vină, pentru că cel mai adesea au fost împiedicați să-și pună în practică programele. Ideile generale sunt curajoase. Cel mai trist lucru pe care-l afirmă este: "Am spus că în România ultimei jumătăți de secol n-a apărut nici un om de stat." (II, p. 283). Ader la această nenorocire și m-am exprimat că, mai mult, după Ion Iliescu nu s-a mai născut un al doilea politician. Iar fostul președinte, din păcate, nu s-a putut nici cum dezbăra de școala comunistă, fie ea și mai "luminată". Cam aici se află dezastrul țării, în faptul că la conducere sunt în general amatori, iar în Parlament ajung oameni care nu au linie politică (de aici și enervantele și interminabilele emigrații: iată, nici bine nu s-a pus pe treabă noul legislativ, și au și început dezertările).

Față de corupție autorul este decis, aspru, drept, dar, vai, nici el nu dă exemple și nici nu oferă soluții. Eru, de pildă, am făcut-o: am dat un fel de scenariu antidemocratic pe cazul lui Sever Mureșan, scriind, ficțional, desigur, pentru a nu fi acuzat de dictat, că oameni ca el ar trebui judecați cu pistolul la tâmplă: dom-le, ori aduci banii înapoi în țară, din care îți las acolo vreo zece la sută ca să nu mori de foame, ori îmi scapă degetul pe trăgaci și apoi îmi cer scuze; cu vreo două-trei "filme" de acest fel, corupția ar depune armele.

Foarte onest și cu patriotism local vorbește Gheorghe Gorun despre Gorj. Profund interesat și conștient abordează grelele probleme ale învățământului local și național. Nu neglijează manifestările culturale, nici chiar pe cele sportive. Cam totul este văzut "în negru", cel mult "în albastru", ceea ce este, vai, prea adevărat și ceea ce uneori îl deprimă și-l aduce în pragul dezertării de la poziția sa civică și politică. După o vastă experiență și participare, echilibrul său intermediar este grav afectat: "Ajunsesem la concluzia că am pierdut în zadar unsprezece ani. Că m-am risipit fără noimă, încercând să-mi pun energia și cunoștințele în slujba celor care doreau să învețe mecanismul democrației. Făcusem toate acestea stimulat de o dublă pornire interioară. Întrucât mă simțeam obligat să spăl rușinea unei vieți de legumă la care m-a obligat comunismul, și pentru că eram urmărit de utopia (s. n.) că ești obligat să împărțești semenilor tăi judecățile care le sunt favorabile pe termen lung... Am hotărât să mai continui să scriu. Dintr-un singur motiv. Pentru conștiința mea. Și pentru judecata celor care vor înțelege, peste 12, 20, 50 de ani, că am văzut cu luciditate încotro trebuie să meargă România. Și ce trebuie să facă. Constat după unsprezece ani de

intensă implicare civică și politică două lucruri extrem de grave. Primul: în România se face politică numai după ureche. Toți nenorociții care și-au făcut averi încălcând legile își găsesc împlinirea... în politică. Nici un politician de ocazie nu citește nimic. Nici măcar ziarele. Nu mai vorbesc de lucrări de poliologie, de doctrină, de teorie și practică politică. Al doilea: populația României nu manifestă nici o sensibilitate la rațional. Ne comportăm de parcă Dumnezeu ne-a luat mințile. Fără deosebire de satul profesional, suntem dominați de mentalități sinucigașe și masochiste. Ne batem joc de noi. Ne asociem pentru a face ca răul să triumfe." Formidabil! Așa ceva a scris și Patapievici, dar în temeni mult prea injurioși, vulgari chiar, cu care nu sunt de acord, pentru simplul fapt că nu faci nimic cu această populație dacă o insulti (vezi cazul Brucan, cu cei 20 de ani de "stupid people", care azi-măine se împlinesc și probabil nu vor fi destui). Cam în aceiași termeni am scris însumi, dar eu am dezertat și am ajuns la o concluzie pe care i-o dăruiesc și lui Gheorghe Gorun: "Drama vieții mele este că întotdeauna am avut dreptate, dar asta nu mi-a folosit niciodată la nimic!"

Bine că Gheorghe Gorun n-a renunțat. Va veni și vremea utopiei și va fi nevoie de "martirii" ei. Tare aș vrea să nu fie o utopie chiar și această profecție. Deocamdată, cele două volume de articole politice sunt o depozitie, un document, un fapt de stil (literatură) ale unui om cu un acut simț al onoarei și dreptății, ceea ce este destul de rar în vremurile noastre.

valentin
tașcu

1) Mateiu I. Caragiale. Receptarea operei (Barbu Cioculescu), Editura Bibliotheca

Manuela Țepuș și Andreea Dumitru
IOSIF HERȚEA -
vrăjitor de sunete ciudate

2) Iosif Herțea - vrăjitor de sunete ciudate (Marinela Țepuș și Andreea Dumitru), Fundația Culturală „Camil Petrescu“

3) Somonul roșu (Paul Eugen Banciu), Editura Hestia

Mi se reproșează perpetuu că-l desconsider pe un poet al vremii noastre, glorificat pe toate căile, socotit a fi (cel puțin) un nou Eminescu. „Îl acuzi de colaboraționism, dar a colaborat... puțin. În rest e genial.“ Adevărat, n-a fost un M. Beniuc sau A. Păunescu, dar nu colaboraționismul său, atât cât a fost (și a fost, totuși!), ne dezamăgește la el în primul rând. E prea adesea neînchegat, factice, găunos, da, găunos, chiar în afara compromisului politic. „Cum, nu găsești la el nimic bun?“ Ba da, s-ar putea antologa din stufoasa-i producție un șir de poezii „bune“, însă ele ni se prezintă covârșite de-o mediocritate filosofantă și, nu o dată, pur și simplu confuze, ilizibile. Negativul domină, incontestabil. Ca și cum ai pune în vitrina unui magazin de bijuterii un boț de minereu conținând câteva fire de aur și ai pretinde să fie mai prețuit decât bijuteriile lucrate cu migală din aur curat.

„Autodidactul înghite multă celuloză tipărită, dar se hrănește puțin, fiindcă nu știe să meargă de-a dreptul la sucuri. De aici rezultă și acest aparent paradox că omul cult citește puțin“ (G. Călinescu). Blaga îmi spunea cam același lucru, subliniind mereu că n-a citit prea mult în viața lui, mărgininu-se la „textele esențiale“.

opinii

„Cei mai mari dușmani ai criticii sunt profesorii de limba română care își închipuie că odată cu ordinul de numire au căpătat și luminile lui Aristarh“ (G. Călinescu). Ca să vezi!

Recitind **Jurnalul** lui Mircea Zăciu, îmi întăresc rezervele față de această luxuriantă scriere pe care am comentat-o favorabil în momentul apariției, însă care mi se descoperă acum grevată de anecdotie și pitoresc. E inculcată în paginile ei și o tendențiozitate impură: precumpănește „intriga“ asupra „iubirii“. „Bârfa“ e suverană, marginalizând înțelegerea morală care ocupă un spațiu extrem de redus. Nu pot uita remarca încludută a unuia din personajele de căpetenie ale **Jurnalului**, prozatorul „Gusti“, potrivit căruia, în optica profesorului Zăciu, omenirea n-ar fi existat decât pentru a-i face lui șicane...

Vladimir Nabokov arată că, încercând a-ți ameliora o scriere mai veche, poți avea senzația că „ai înfrumusețat un cadavru“ (în prefața la romanul **Rege, damă, valet**). Din fericire, nu e totdeauna așa. Supusă unei terapii intensive de ameliorare, o scriere păstrată în sertar poate fi uneori resuscitată în mod spectaculos.

„Fata volentem ducunt, nolentem trahunt“ („Soarta îl conduce pe cel doritor, îl târâște pe cel ce se împotrivesc“). Așadar, Soarta poate fi violentă nu numai în rău, ci și în bine, dacă e cazul, făcând binele, cum ar veni, cu forța...

Recunosc că există un dram de adevăr în acuzația ce mi s-a adus că aș fi prea binevoitor cu unii poeți de valoare mai modestă. Da, am o înclinație caritabilă pentru autorii necunoscuți, luptând prea adesea cu adversități ce răsfrâng soarta de inadaptable etern a poeziei generice, chiar dacă nu posedă o înzestrare eclatantă, chiar dacă nu se poate pronunța într-o formulă care să inspire certitudinea criticului. Poetul e o ființă dramatică în sine, ris-

Fișele unui memorialist

alexandru george

cul ratării, pe care îl putem considera inerent făpturii umane, apărând la pătrat în cazul în care pândeste această făptură în ipostaza de creator de poezie. „Oare poezia, se întreba Friedrich Schlegel, n-ar trebui să fie cea mai înaltă și cea mai demnă dintre toate artele, printre altele și pentru motivul că numai în ea sunt posibile dramele?“ Firește, dramele intrinseci ale creației, dar și cele ale ființei care este receptacolul creației, care constituie alibiul său ontologic. Mai mult decât oricare alta m-a tulburat drama poetului ce, din pricina lăuntrice sau exterioare sau din conjuncția lor, nu izbutește a ajunge la o împlinire satisfăcătoare, a ieși la lumina întunecată a misterului ce-l poartă în sine. Am trecut și eu și poate că n-am izbutit a depăși, poate că nu voi izbuti a depăși niciodată acea conjurație de factori sufletești și materiali ostili, în rândurile celor din urmă înscriindu-se marginalizarea și precaritatea condițiilor de trai. Din care motiv m-am străduit a-i înțelege și a-i ajuta pe confracții aflați în impas. Desigur, pe cât posibil, în limitele conștiinței estetice, însă nu fără o tresărare morală, nu fără acel impuls simpatetic ce omenește ne apropie. Poeților răsfățați nu o dată pe o temelie ce mi s-a părut șubredă i-am preferat sufletește, în chip, dacă vreți, dostoevskian, pe cei umili, subapreciați sau pur și simplu neluați în seamă. Și nu fără a reflecta la dificila împrejurare că virtutea în planul etic se poate preface în păcat în planul estetic.

Cine își mai amintește azi de critici precum Petre Drăgu, Ion Turcin, Nicolae Baltag, toți dispăruți la început de drum? Primul mi-a fost coleg la Școala de literatură, taciturn, încrunțat, cu privirea energic ațintită în jos, ca și cum s-ar pregăti să facă o declarație gravă pe care o amână mereu. Al doilea marcat de cifoasă, trup minuscul ornat de o barbă menită de bună seamă a-i recupera o oarecare prestanță, precum Toulouse-Lautrec. Ultimul, dimpotrivă, un tânăr de-o remarcabilă frumusețe virilă, blond de-o nuanță angelică, o forță delicată și o privire visătoare, nordică. Să existe oare un limb și pentru criticii neîmpliniți?

Adrian Maniu, un Gustav Klimt al poeziei noastre: același decorativism fastuos, de-o pasionalitate rece, de-o paradoxală rigiditate moale, insinuantă, sclipind de culori aidoma unei cozi de păun.

„Inginerul care și-a încuiat muncitorii în atelier să nu iasă la Revoluție are acum certificat de revoluționar. Securiștii nu au făcut poliție politică, numai scriitorii, da. Responsabilul lui Ceaușescu cu drepturile omului ne dă acum lecții de tolerantă. Deși tremură de frig, românii se roagă să nu se dea căldură că n-au cu ce plăti factura. O revistă anunță cu mare pompă publicarea listei altor 300 de milionari români. În dolari.“ (Dan Perjovski)

Supraviețuirea e aspectul vicios al nemuririi.

Afirmă Paul Valéry despre sinucidere că ar fi „gestul disperat al celui ce visează ca să iasă din coșmar“. Dar în raza unei priviri scep-

tice n-ar putea fi taxat drept sinucidere orice gest al nostru? Drumul spre moarte fiind inexorabil, îl confirmăm de fapt prin tot ceea ce facem și mai cu seamă prin manifestările cu iz constructiv, cu alură de durată. Creând, ne sinucidem spectaculos.

Ovidiu Cotruș îmi vorbea cu o ironie moale despre Vladimir Streinu („Un Adonis cu picioare scurte“) - nu știu de ce nu-l putea suferi! - și cu ironie acidă despre poezia ce urca rapid la zenitul preturii critice a lui Nichita Stănescu (recita surzător versurile acestuia cu o miză „metafizică“ ce își dezvăluiau în rostirea lui graseiată artificul nu o dată hazliu).

Hamlet al lui Franco Zeffirelli, la televizor. Nu-mi poate eclipsa amintirea **Hamletului** lui Lawrence Olivier, primul mare film pe care l-am văzut în viața mea, la 18 ani, și l-am revăzut apoi, de încă trei-patru ori, la mari intervale de timp. E pentru mine filmul prin excelență arhetipal. Chiar alb-negrul său e un avantaj față de cromatica oarecum pestriță a replicii mai recente. Acel Hamlet întrupat de Olivier mi s-a întipărit în minte ca o efigie shakespeareană anevoie de concurat, răsfrântă-n oglinda unei vieți sufletești ce abia înmugurea.

„Eu cred, Socrate, că pentru un bărbat partea cea mai importantă a culturii lui este a fi extraordinar de priceput în interpretarea operelor poetice“ (Platon, în **Protagoras**).

Din perplexitățile criticului: nu reprezintă oare pastașă un omagiu? Nu reprezintă plagiatul un suprem omagiu?

O însemnare a lui Balthazar Gracian mi-l reamintește pe... Adrian Marino: „unii prețuiesc cărțile după grosimea lor, ca și când ar fi scrise ca să-ți exersezi brațele cu ele, nu capul“. Nu o dată teroreticianul literar credea că poate arunca în derizoriu cărțile unor indenzirabili, precizând că sunt subțiri „cât o lamă de ras“!

Moment negru: canibalismul oricărei dezamăgiri care încearcă să se desăvârșească.

Te pierzi nu prin ceea ce ai uitat, ci prin ceea ce îți amintești.

Hélas! Mai importantă decât drama a devenit subtilitatea dramei.

Acel cântec de sirenă al dedicațiilor interesante, meschin-flatante, desfășurând o caligrafie ultraperfidă, care îi poate duce la pierzanie pe tinerii lor „beneficiari“, ca și pe, eventual, alți nepreveniți. Cred că am îmbătrânit suplimentar primind maldăre de dedicații.

A venit ursul

A venit ursul la om
să colinde de foame
a trecut pe lângă clapcă
și nu s-a prins
să auzim de bine de porc
de vițel și de oaie
cu pușca n-ai voie să dai
chiar dacă ursu-i dihai
doamne ferește să moară
de capul tău pe veresie
se scoală legea la tine
și te duce strâns la pușcărie
nici de ți-a ucis femeia
nu pui mâna pe furcă
dai telefon la partid
care tocmai acum se bifurcă
deoparte vânătorul cu pană
la cuțit cu vânjosul în iarnă
hai busuioc la stenogramă

Pe orice tarabă

Pe orice tarabă
găseai pe vremuri
un prost de treabă
îi spuneai ce vrei și gata
mutai munții cu lopata
azi te duci cu un plocon
la un șmecher de salon
care ține scortîșoara
prostului în toată țara
vechea noastră cugetare
s-a umplut de mucigai
ca să vezi dacă te doare
storci în șpagă tot ce ai

Eu zic

Eu zic să-i scoatem măcar inițialele
din fructul acesta
nu are rost să pedersim sub măr
un viol în grup din tinerețe
mai ales când este vorba de sport
așa că premierul a semnat
pur și simplu numirea cu crosa
iar șarpele a povestit la farmacie
despre noua alianță
fără venin ca din senin
oricum oamenii
au dreptul la întâmplări
și sunt mulți printre ei
care știu să potrivească ceasul

A fost o vreme

A fost o vreme da a fost
când apa însemna iubire
și pâinea însemna iubire
nici nu știam că se mănâncă
țineam o frunză de salcâm
pe buze până când uitam
dacă muream atunci muream
a fost o vreme da a fost
parcă din coasta următoare
cum noi eram și nu eram

Ai auzit

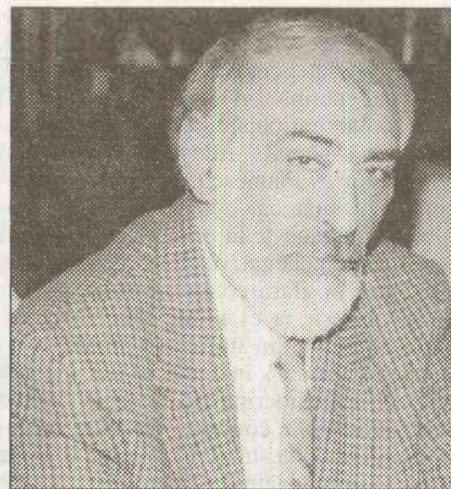
Ai auzit cum se pune problema
am văzut cum se pune problema
ești bun de martor atunci
tragi la iarbă ca botul de miel
într-un singur cuvânt
și moartea și viața
nu se mai poate da înapoi
e restul prea mic

Babaloaga

Nu e babă nici oloagă
dar e hoasă ca o noadă
când te prinde
te pretinde
de te faci cu ea căruță
umbli beat fără sticlură

Când patul meu

A fost o vreme
când dormeam gol
cu ușa deschisă de vinuri
de noapte
când patul meu
era un instrument muzical
auzeam mai bine ca un câine
cum se ciulește puful
pe buza ta de sus
înebbunea oglinda
când ne lingea lumina în direct
pe știrea zilei

grișa gherghei

Excepție

Toate gunoaiile tind
există totuși
o singură excepție
e vorba de gunoaiile
de prestigiu

Defilare

Ieri au defilat hoții
a fost ziua lor de meserie
as cu as popă cu damă
prin fața procuraturii
au strigat lozinci la procent
un hoț din cinci
enoriași la oraș
și cine fură doar un bou
din conductă
abia îl mai rabdă poliția

Libertatea

Tot ce se atinge de pământ
se mănâncă
libertatea e ca un munte înalt
cine ajunge în vârful
nu se ocupă de fleacuri
libertatea nu-i un proverb
cu alte cuvinte
e de post

O antologie esențială ne propune (și își oferă) Ion Pachie Tatomirescu prin *Compostorul de nori*, un volum sărbătoresc, reconstituind o traiectorie lirică, din anii „înzorierii” până la „era hadronică”. Adunând o colecție bogată de referințe critice, poeme din faza preluului (1961 - 1965), dar și altele, proaspete, din anii „post-thanatici”, autorul-manager dovedește, dincolo de temeinica lucrare, o viziune integratoare și un program urmat cu strășnicie, cucerind un spațiu poetic misterios, saturat de simboluri. Trăvialul tatomiretic are ca proiect o mitologie lirică, dar și un febril apetit experimentalist, interesat de performanțele prozodice (cazul *salmilor*). E interesant de observat că, dezvoltând luxuriant imaginarii poetice, el reconstituie, cu virtuți incantatorii și limbaj criptic, o viziune cosmogonică, invocând „pudra finței”, „cete de fotoni”, „celeste sfere” etc; împătimitul poet are însă suport teoretic, interesat de miturile etnogenezei, istoria religiilor, paradoxism, zalmoxianism ș.a. Cu un surprinzător *Dicționar de teoria comunicării* în palmaresul bibliografic și o teză de doctorat consacrată *Generației resurecției poetice* (1965 - 1970), I. P. Tatomirescu manevrează un lexic mitologic presărat cu savantlăcuri, reunind convergent, într-o matcă obsesivă, această diversitate de preocupări. Având fascinația substratului, poetul înțelege pământul nașterii ca „etalon pentru cosmicitate”. Nu va ezita să invoce ritualizant, uneori într-o recurență stufoasă, matca-mumă, muntele nostru „din cortex” (*Cogaion-ul*), sanctuarele lui Salmos. Sau să îmbrace, în numele „spiritului pandur”, armura pamfletarului biciuind „frunțașii farisei”. La peste trei decenii de la debut, Ion Pachie Tatomirescu îmbrățișează, așadar, această viziune integratoare și ne reamintește orgolios că prima „ars poetica” a paradoxismului (vezi *Peristylum*, în „Povestea vorbit”, nr. 7/1966, ca supliment literar râmurest) îi aparține.

Deci o superbă consecvență dezvoltă lirica lui despletită, bolnavă de solaritate, făcând din *dacism* vectorul unei deveniri care judecă „pașii clipei” la

stop cadru

scara istoriei. Nicidecum apter, acest lirism provacă - de pildă - un dialog peste secolii cu Domnul Cantemir, respiră *aburariul Davei* într-un peisaj în care ninge cu *electroni*, forează istoria sedimentată în noi desfercând izvoarele limbii - un *fluviu sacru*, cum zice, în chip nimerit, însuși poetul. Tensionată de tentația contrariilor (polii unor cupluri antagonice „magnetizând” acest lirism vizionar, de largă gestică, în care *ard vocalele poemelor*), poezia lui Ion Pachie Tatomirescu ne face martorii unei istorii galopante, *prezenteificată* pe ecranul clipei. Chiar primul volum (*Munte*, 1972) găzduia câteva nuclee noctive din care, ulterior, poetul va trage sevele unui lirism gălgâitor, cu diafane răsfrângeri și iluminări magice, redescoperind folclorul (*Încântec*, 1979), „înzorieria” (*Zoria*, 1980) și, mai încoace, peisajul hipertechnizat cu *fotoni jucăuși pe nervuri*. De pildă, în *Noul Turn Babel* („Transilvania”, nr. 6/1984), forța demiurgică irumpe, frenezia imagistă se dezlănțuie la scara unei *galactopitencantropii* cu *furnici de crom și pajuri supersonice*, culegând *fotoni din lanternele zeilor*; ni se dezvăluie *sublimul Arbore Cosmic*. Prin astfel de panouri gigantice, rezemate pe intuiții care rodesc metaforic, poetul închipuie clocotul genezei. Cavalcada cuvintelor rostuitește o prăvălire geologică, mișcându-se pe *liniile de forță ale marelui teaur gravitațional* (*Sculptor împotriva morții din oase*). Ion Pachie Tatomirescu este un împătimit al izvoarelor, caută filoane dacice, răsfrînd mitul mioritic, își asumă condiția de *peregrin*, pornind în solie către Zalmoxis; se vrea *fășnind din arcul clipei eterne*, dezvoltă o cosmologie carpato-danubiană și o geografie poetică în definiții memorabile pentru marile noastre Provincii (*Moldovalahia, Olenia, Transilvania, Maramureșul*). Resurecția dacismului îl împinge spre obârșii. Co-boară *înspre geneză*, parcurge - cum observase cu pătrundere Miron Radu Paraschivescu în postfața la volumul *Încântec* (text însă mai vechi, binecuvântând traiectoria poetică a lui Ion Pachie Tatomirescu) - „un drum invers”, purtat de o curată pasiune mitologizantă. *Mă resorb în cristalele mele*, declara, nu fără emfază, Ion Pachie Tatomirescu, decretând „retragerea la matcă”. Poetul anunță un program ambițios, fiind un înșetat (*ochii mei tânjesc după*

Febra mitologizantă

adrian dinu rachieru

lumina ta, departe, în matcă). Oficiind, Ion Pachie Tatomirescu își centrează lirica pe axul *autohtonismului*, livrescul său încrîpat, entropic, *de un ireprezibil energetism* (Artur Silvestri) însoțindu-se, câteodată, cu o muzică nostalgică, condensând și scilpuri aforistice, toate puse, spuncam, sub semnul unei remarcabile unități de viziune. De fapt, sforțările creatoare pecetluiesc un spațiu personal; nu reconstrucția, ci invenția prevalează aici, deși vălmășagul, vociferanța, fantasticitatea vor să scoată la suprafață o lume scufundată, impunând o *sinteză proprie* care, aspirând la *cristalizare*, mai păstrează cenușa marilor combustii. Acest zbor vizionar dă târcoale unui edificiu doctrinar; interesul pentru gândirea inițiativă definește o lirică „programată”, de elaborație, plantând repere culturale și încercând o disciplinare simbolică, probată și prin resurecția unor motive. Negreșit, Ion Pachie Tatomirescu este un vitalist, implicându-se pe numeroase fronturi; pletorismul, gesticulația ceremonială, pasională, alungă privirea oboșită. Sunt de găsit și compoziții „simfonice”, de o ritmică interioară, acordate pulsului naturist; *câmpia oblică* este un *eden*, timpul roadelor întrefine o exuberanță, cu accente bucolice, ecologiste, păstrând *sugrumarea noului timp vegetal*. Dar nici intemperanțele juneții nu s-au stins; Ion Pachie Tatomirescu mănăiește un *baltaș*, doritor „*să taie munților/pintenii țanșoși*”. Într-un *Haiku* se va propune drept ofrandă: „*Cerneală roșie,/ fierbinte - sângele/ ia-ți toc și scrie!*” Să nu ignorăm apetitul teoretizant, împins dincolo de granițele poeziei. Implicat în disputele literare, Ion Pachie Tatomirescu inovează conceptual, *personalizează* contribuțiile, scoțosește arhivele. Iată-l glăsuind cu patos despre *generația republicană* sau despre *noua geografie a literaturii române*, teoretizând cu obișnuită-efervescentă despre *refluxgenerație*; sau oferind amănunte (vz. *Limbă și literatură*, vol. II, 1981, pp. 278 - 281) despre *Eminescu în „Câmpul Cerbului”*. Adică un Eminescu „în toane bune” (cum precizează marele nostru poet într-o scrisoare către colegii din redacția „Timpului”), aflându-se atunci (aprilie-august 1878) la junimistul Nicolae Mandrea, unde traduce tomul întâi al *Fragmentelor...* lui Eudoxiu Hurmuzaki, apărut în 1879. Tot I. P. Tatomirescu ne propune, într-o nouă ediție, *revăzută și adăugită*, la șase ani de la prima tentativă, o incursiune în lirosia stănesciană și spațiul cogaionic, încercând să articuleze un *alt punct de vedere*. Luptându-se, adică, cu interpretările anapoda și acuzând presbitismul criticii. Motiv de a lua la rând volumele celui considerat liderul fluxgenerației, reformând poezia românească (după breșa labișiană) și de a identifica cele 24 de trepte în cristalizarea paradoxismului, începând cu anul 1966. Fiindcă fixarea temei și evantaiul variantelor probează această devenire pe care temerarul Ion Pachie Tatomirescu o reconstituie minuțios, inventariind opiniile de referință și oferind analize pedante, pe alocuri exaltate, îmbrățișând trimiterile (îmbelsugate) la ființa Dacoromănității. Avem de-a face, în optica exegetică, cu „un curent dacoromănesc prin excelență”. Minus asemenea exagerări, demonstrația este convingătoare. Să mai spunem imediat că Ion Pachie Tatomirescu avea nevoie de o astfel de pledoarie pentru a replica „virusărilor diversioniste” (cum numește efortul lui Titi Popescu în a sa carte despre *Estetica Paradoxismului*) și, îndeosebi, „americanizării” paradoxismului prin strădaniile lui Florentin Smarandache. De altfel, într-o lungă *Scrisoare deschisă*, găzduită de revista orădeană „Al cincilea anotimp” (vezi nr. 1(36)/2001, p. 10-11), el aduce dovezi de netăgăduit în acest sens. Întocmit pe tiparul studiilor tatomiresciene, textul respectiv, polemic și, totuși, rece, se înscrie „războaielor smarandachiste” și ironizează pretențiile fostului prieten oltean de a fi fost „șef de școală paradoxistă”. Argumentația lui Ion Pachie Tatomirescu e strânsă și, evident, nu putem trece cu lejeritate peste o informație care face lumină, rezolvând „nodul” problemei. Primul manifest al mișcării, aflăm de la Ion Pachie Tatomirescu, apărea în mai 1985 în revista londoneză „Convergențe românești”, iar semnatarul lui era chiar poetul timișorean. Or, Florentin Smarandache - ne previne Ion Pachie Tatomirescu - era

în temă și e regretabil că ignoră dezinvolt faptele. Autorul menționează și un veritabil tratat de paradoxologie (e vorba de cartea lui Fl. Vasiliu, *Universul paradoxurilor*, 1999) și culege argumente străbătând întinderile „sistemului poetic stănescian”, pentru a-și susține teza: avem în Nichita - poet dacoromân/ *Rex Poetarum* - întemeietorul paradoxismului ontologic al limbii! Nimeni nu ar putea nega voluptatea răsfrâurilor nichitiene și impulsul de a formula, în avalanșă, paradoxuri, manevrând „Jase-rul lingvistic”. Iar Ion Pachie Tatomirescu urmărește cu tenacitate traectoria biobibliografică, semnalând „deviația”: de la contactul cu concretul construcției socialiste (cum recomandă călduros Silviu Iosifescu), la abstractizarea vizionarismului (Eugen Simion) și plonjonul oniric, edificând o demiurgologie mângâiată de adiefile thanaticului. Oricum, cristalizarea paradoxismului a fost cu puțință prin *poezia necuvintelor*, Nichita încercând „să prindă” *tensiunea semantică* „spre un cuvânt din viitor”. Dar prima „ars poetica” a Paradoxismului - ne reamintește Ion Pachie Tatomirescu - ține de grupul (disipat) de la *Povestea Vorbii*). Și, desigur, nu poate fi uitată nici faimoasa *Scrisoare - răspuns către Domnul Cantemir* (publicată, am văzut, de dr. C. Michael-Titus în revista „Romanian Convergences” și reluată în *Bomba cu neuroni*, Ed. Aethicus, 1997, în chip de *Postfață*), veritabil manifest literar paradoxist, vestind „saltul în neliniarul lirosolic”. Aducând la rampă astfel de informații, justițiarul Ion Pachie Tatomirescu își face dreptate. Iar ipoteza unui Nichita Stănescu ca *lider paradoxist* ni se pare, în pofida demonstrației greoaie, sufocată de paranteze și ambalată de elanuri necenzurate, cel puțin interesantă, oricum credibilă, aptă de a fi fortificată prin alte viitoare contribuții. Rezultă, cred, împede că Ion Pachie Tatomirescu, lucrând programatic, respectând „regula de compoziție”, e purtat de fapt pe aripile unei „inpirații despletite” (cum nota cândva Vladimir Streinu numindu-l, cu tandrețe, „un pui de dac”). Și același critic constata că Ion Pachie Tatomirescu „se aruncă în discursul liric fără reținere”; rafalele verbale, prolixitatea, învolburata combustie biciuiesc timpanul publicului. E nevoie, deci, ca poetul să-și limpezească dicția, asta neînsemnând - neapărat - un răsfrâf calofit. Dar, fiind „*mereu izvor de dor pe infinite-oglinzi*”, această lirică dobândește sens prin sublimare, contemplativismul încercând a domoli fierbințele momentul prim. Spălata de apele turburii, propunând *logodna crinilor peste beznă*, poezia lui Ion Pachie Tatomirescu (*Lilium breve*) află liantul erotic, nicidecum *moartea sentimentelor*. Erosul își consumă calvarul căutărilor (rostul, fructul), sfârșind în extaz: „*Esti flacăra, lilium breve, flacăra ești*”. Criza se stinge tocmai prin efortul de a se lepăda de perisabil, *reîngenitând lumea*, candoaera topind încrâncenarea antinomică. O poezie în avalanșă (mitraliind cititorul) ori cărând - rareori - măluri prozastice urcă spre spațiul utopic. *Cosmia* era spațiul experiențelor esențiale, un „*aer presărat pe izvoare,/ curcubeu invers curgând/ în oglinzi cu fertile adâncuri...*”. Iar *Zoria* semnifică rostirea dintâi, numirea; adică triumful luminii, „sintaxa nunții”, purificarea. Implicat în real, luând pulsul istoriei, Ion Pachie Tatomirescu își propul-sează lirica spre ideal, celebrând viețuirea frumousă în aură mitologizantă. El se scutură de vacarm și vârtejuri, răvnește retragerea „în seminte”. Totuși, gesticulația amplă indică în Ion Pachie Tatomirescu un constructor, atras de *vânătoarea de arhetipuri*; poetul rămâne neclintit *fiul Muntelui și al Mătcii*. Purtând „pecetea poeziei” (cum diagnostică demult Miron Radu Paraschivescu, având sub ochi un manuscris semnat de un tânăr necunoscut), pusă sub tensiunea contrariilor, lirica lui Ion Pachie Tatomirescu crește coerent, cucerind un spațiu poetic de indiscutabilă originalitate. Ion Pachie Tatomirescu este o voce care nu poate fi confundată și care ar binemerita un alt tratament critic.

nina ceranu

Ies afară la răcoare. Otrava și-a găsit locul. S-a instalat confortabil și s-a apucat de treabă. Luptă. Iar mie mi se face negru în fața ochilor. Și cald. O mare de transpirație îmi inundă corpul. Noroc cu Hamud și cu Anna (că mă duc, fiecare de câte o aripă de condor rănit), care mă văd cum mă clatin, cu ochii împăinjeniți. Hamud mă sprijină fără oroare. Palmele i se umplu de sudoarea mea vâscoasă ca de un sânge incolor. E ca un gel. Nici măcar nu face gestul pripit de a și le șterge. A învățat de-a lungul carierei lui de imigrant că răbdarea o să-l salveze. Are timp destul să se spele și să se dezinfecteze după ce mă lasă acasă. Să facă un duș, să se limpezească de urătenia lumii și a bolii, de pedeapsa altui Dumnezeu decât al lui. Îmi pune scăunelul drept treaptă, ca să urc în mașină. Îmi înlesnește fiecare mișcare Hamud acesta. Cred că măcar pentru asta merită să fii aici. Să te sprijini de un Hamud, cum n-o faci cu fratele tău... Mă gândesc cu

cerneală proaspătă

groază ce s-ar fi întâmplat cu mine, așa cum sunt acum, dacă eram în altă parte a lumii?! Lui Hamud nu-i pasă de mine și de boala mea... Și e logic. El are în minte postul de șofer la firma de asistență socială. Care nu e puțin. Mi-a mărturisit că acasă - dar nu mi-a spus unde îi e casa - îl așteaptă o familie mare și i-am înțeles felul de a fi. Căci și eu din sărăcia mea îi pun în mână câțiva crăițari. Nu e mult, dar pică... De când vin la clinică, Hamud mă ia de acasă și mă depune ca pe obiect nefolositor lângă gardul ce împrejmuiește proprietatea lui her Martin. De acolo mă însoțește Anna. Trec în posesia ei de cloșcă. Ce m-aș face fără Anna? Între ele, Anna și boală, se dă un război acerb. Care pe care. Doar că se luptă cu forțe inegale. Anna pe față, boala, cu perfidie, ascunsă. Din când în când și lingoarea asta se uita dezvăluie, doar că atunci când Anna nu se așteaptă, și-o ia prin surprindere. Și potrivnicia asta are mereu alte elemente. Doar frisoanele - călduri, febre și tremurături - se repetă, storcându-nu puțină vlagă ce-mi mai ia încă un pic de înălțime. În ultima săptămână m-am tuns chel și m-am măsurat și m-am cântărit de câteva ori. Am mai puțin cu doi centimetri și cu 10 kilograme.

Am încercat să mă gândesc în fiecare zi la moarte, să mi-o închipui în felurile ei forme și înfățișări. Nu doar la ea ca Doamna cu Coasa. Știi că nu mă mai sperie?! Nu mint. O iau ca pe o soră despre care am știut dintotdeauna că există, dar că familia a ținut-o departe, pentru că era o bastardă. Însă, orice împrejurare favorabilă mi-o putea aduce în preajmă, concurentă la moștenirea mea genetică. Dacă o știi, dacă îi construiești portretul-robot - eu chiar m-am mai întâlnit cu ea - nu se poate să n-o recunoști când o vezi.

Întâi de tot a fost fața mamei, cu un sfârc uriaș care-mi astupa până la asfixiere gura și

Anna Perenna

nările, apoi, pe la cinci ani, o oglindă ascunsă în apa unei fântâni, care m-a ademenit să beau din ea, mai la urmă o fată frumoasă care îmi dădea târcoale s-o iubesc și să fug cu ea-n lume și care m-a umplut de *boalele* lumii, toate trei cumpene grele în viața mea, dacă-mi aduc aminte de ele. Eu cred că moartea definitivă nu vine cu armata de asediu. Nu bate toba și nici nu trâmbițează prin surle. E subtilă și se strecoară pe nesimțite. Când eram copil și boala bunica Heidi, am pândit boala; credeam c-o văd și-o părăsc cui trebuie s-o scape pe biata bătrână de ea. Dar n-a fost așa. A luat înfățișarea unei ciori ce s-a așezat pe prichiciul ferestrei și-a tot cârâit de-acolo până când bunica s-a înfuriat, a dat să se scoale s-o alunge și-a căzut, lovindu-se mortal de teracotă. O altă față a morții. Oricum, eu nu suportam ciorile și de atunci, ori de câte ori aveam ocazia, mergeam cu cetele de vânători măcar să particip la supliciu la care era supusă pasărea muribundă când i se tăiau ghearele. Mi se tot povestise că fac rău culturilor și de aceea foamea își arată colții mai des decât ar trebui. Și, cum sufeream adesea de foame, m-am raliat ca privitor plăcerii de a face rău unei ființe neajutorate pe care Dumnezeu o zămislise spre a da de furcă ucigașilor. Acum îmi pare rău de dorința mea de a fi martor la genocidul împotriva bietelor necuvântătoare.

Iar cu fata e o poveste mai lungă. Greg, fratele meu mai mare, mă luase în stăpânire și-n ascultare și când venea de la liceu din Cernăuți începea cu mine un fel de terapie de a-mi învinge frica. Frica în general și în special frica de fete-femei. Mi-era teamă să nu rămân un fătălău și i-am acceptat, la cei 12 ani ai mei, tutela.

Greg trecuse deja și prin experiența primei iubiri. Și prin cea a primei apropieri trupești cu odrasla pedagogului de la școala profesională unde el făcea curat în timpul liber, contra-cost pentru un loc în cămin. Experimentul lui de tânăr continuase cu rolul de ucenic al lui *onkâl* Oxi, fratele mamei, în fabrica de pâine a bunicii lui Inderman. Greg controla aluatul după ce mașinile îl frământau și-i dădeau consistența necesară, pentru că unchiul nostru adormea la căldură, în spatele cuptorului. Oropitul meu frate avea sub observație copăi întregi, alții de aluat pus la dospit, care, cum trecea timpul și drojdia încerca să se înmulțească, cum dădea pe de lături și nu-l mai putea stăpâni. Tot Greg avea misiunea de a aprinde cuptoarele, patru la număr, și a controla cu vâlătucul vatra dacă e destul de încinsă. În funcție de asta îi scula pe brutari și adormea el răpus de căldură și de prelungita veghe. Totuși, era elev. Solicitarea mare era să treacă clasele și să ajungă notar la noi în sat. Tata își pusese mari speranțe în liceul acesta. Era ca un fel de bonus pentru ce suferise ca fiu al unei mezialianțe dintre mama, fiica brutarului prosper și fiul unui țapinar de prin pădurile Dornei. Se spune, dar nu cred, că înfălnirea - prima, cum ar veni - dintre părinții mei, se produsese într-o zi din înfloritul aprilie, pe-o pașiște. Mama, sobră cum a fost până în ultima clipă, nu se poate să-și fi pierdut capul după un flăcău arătos, n-am ce zice - căci așa-l arată fotografiile -, dar totuși sărac și lipsit de perspectiva zile de mâine. Să fi sălășluit în ea două ființe și mie, fiul ei favorit, să nu mi se fi dezvăluit decât în forma aceea intransigentă? Înclin să cred, totuși, că gurile rele aveau nițică dreptate, când mă gândesc ce glas de privighetoare avea... Poate să fi înflorit pașiște numai sub trilirile ei?!
Deci, cred că ar trebui să revin din paran-

teza asta largă, Greg, în una din zilele lui libere, și de la internat, și de la brutărie, mă luase cu el la o fată la care mergea de obicei și mă dăduse în seama ei, fără nici un pic de gelozie, să facă ce-o ști ea mai bine cu mine, dar să mă schimbe încât să nu mă mai recunosc. Gherghina, aciuată de prin București în târgul nostru, mă strivise cu niște săni enorme, mă învăluisse într-un daml de parfum de roze, pe un pat larg, curat și mă adormise chinuit într-o incantație de șoapte banale, dar noi pentru mine, și scârțâitul lemnului căznit. Nu știu cum n-am murit de rușine după aceea. Și atunci, acolo, și mai târziu, sub privirea mamei, care aflase de aventura noastră și mă supraveghea cu strășnicie să urmez tratamentul doctorul Taubert.

Iar mi-e rău. Gâtul mi se usucă. Orice înghițitură e anevoioasă. Îmi impun să trăiesc. Nu știu de ce. Mă mint și-mi spun că Anna nu s-ar descurca fără mine. Că mai am multe de făcut. Datorii de plătit. Cu Anna așa ar fi de crezut, pentru că de ani de zile n-a părăsit casa de una singură, nici măcar la micile târguiești la magazinele din vecinătatea noastră. Sunt de vină că, având mașina pe care numai eu o conduc, ea s-a lăsat mereu în grija mea.

Însă azi, având o clipă liberă, când boala adormise furată și ea de somn și de oboseală (Somnul bolii nu e și somnul meu. Suntem doi străini în același corp!), m-am surprins căutând prin lucrurile Annei. Totul rânduiește riguros. Adrese și telefoane utile. Notițe de tot felul... Adresa de-acasă a proprietarului care are în întreținere cimitirul. A preotului de la parohia de unde aparținem, dar și o altă variantă, a catedralei din vecinătatea noastră, catolică, unde mergem de obicei, pentru că biserica ortodoxă e prea departe. Are până și numărul de telefon al rusoaicei de la doi pe care Anna n-o suferă că e izănită și băgăreată, dar are meritul că știe să rânduiească morții după tradiția rusească care se practică și la noi, la Galați. Hainele mele de înmormântare și ele sunt aerisite și periate. Cămașa albă, cravata în ton cu costumul, pantofii lustruiți. Toate prea mari față de trupul meu împușinat de hapsăna care s'alimentează din mine. E ciudat, m-am gândit în una din serile prelungite până către dinineastă, că trupul meu se macină, mărjea mea se diminuează și, din totul ce sunt acum, boala asta, chiar dacă triumfă, ia forme ce n-au chip; niște gogoloaie fără viață pe care le elimin ca pe gemeni avortoni. Nu credeam că am să vorbesc despre boală și despre moartea mea ca despre două cunoscute care nu-mi sunt deloc simpatice, dar nici nu le urăsc încât să le ațin calea cum o fac ele cu mine, mereu. Dar iată că am ajuns și aici și-ar trebui să mă contrez cu ele...

Așadar, temerea mea că Anna o să rămână în urmă-mi s-ar părea că e adevărată. Da, va supraviețui. Ea e Anna Perenna. Când pui numele Anna laolaltă cu Perenna, aproape că e un pleonasm. Anna e o supraviețuitoare. Moartea perechilor celebre nu se mai poartă în zilele noastre, chiar dacă câteodată se mai întâmplă ca celălalt soț să nu întârzie nici el prea multă vreme. Ca în cazul poetului Șt. Augustin Doinaș și al soției sale. Dar nici ei n-au murit în același timp.

Am destulă vreme să observ, în așteptarea morții mele, comportamentul Annei. S-o fi săturat și ea de neajunsurile pe care i le pricinuieste și are răbufniri violente, injurioase, la adresa mea și a bolii mele. Cred că e speriată de viitor și se răzbună pe iresponsabilul ce-am devenit. Că e sigur: nu mai sunt stăpân pe faptele mele. Dacă n-aș iubi într-atât de mult

viața, dacă nu m-aș mai gândi la ce-mi mai poate oferi ea, aș avea curajul să pun punct. Poate ea asta urăște: nehotărârea. Căci mereu mi-a spus, nu acum când e vorba de mine, un alt om, ci când eram valid, că nu am putere să iau decizii, oricare ar fi ele și că mă sperie deznodământul.

Anna, de când sunt bolnav sau mai bine-zis așa de neputincios, adică mereu cu sabia asupra capului, a alcătuit un scenariu din care eu ca actant lipsesc.

*

Camera mea e într-o penumbră prelungită: perdelele trase, o veioză mică, ca o lumină de veghe sau ca o lumină, arde mereu. Mi-a alcătuit un spațiu claustant, apăsător, cauzator de coșmaruri. Că ce poate fi mai prielnic acțiunii unei boli decât aceste elemente amintite mai sus, asociate cu mirosuri halucinogene, cu lenjerie albă, imaculată, ca de spital și, peste toate, o liniște de morgă în care nu se aude, din pricina ferestrelor termopane, nici măcar zumzetul unei găze. Ieri, când ea a plecat să cumpere pâine, am avut zăgazul - expunându-mă unor mari pericole: de la a cădea în hol, de a rămâne încremenit pe WC... până la... fără ca ea să fie de față - să-i explorez odaia în care doarme singură de la un timp. Luminoasă, aerisită, învăluită-n culori calde, în ton cu toamna care și-a instalat regește prin parcul din împrejurimi. În spațiul ei de existență miroase a dovleac copt ca în copilăria mea în sat la bunica. N-o acuz; să nu credeți asta; e dreptul ei să-și alcătuiască un mediu de supraviețuire. Mă intrigă poate faptul că, pentru ea, eu sunt deja un capitol închis, că în jurul meu, dacă ei nu-i place, nu mai poate exista nimeni. Vizitele, și în condiții normale rare, acum sunt mereu amânate. Ca să vedeți până unde a ajuns cu egoismul, că altfel nu-i pot zice; a interzis tuturor cunoștințelor să vină la noi! Nu știe cât de mult m-ar bucura orice zăbănit de sonerie, la orice oră, căci nu mai am tabieturi. Cum s-o conving că mă omoară cu zile? Cum să-i spun că a fraternizat cu boala, că au coalizat amândouă împotriva mea?! Oare m-ar înțelege? Știe ea ce-nseamnă să treci din nemărginirea mărilor și oceanelor în claustul unei încăperi, între patru pereți albi, unde o veioză priveghează trecerea mea spre dincolo? *Captain*, iubită Anna, e o amintire! Deja. Să-ți minte asta!

Ieri am surprins-o vorbind la telefon cu cineva necunoscut mie, o persoană căreia îi cerea să-i procure o bucată de dantelă neagră, în care ea, Anna, când „o veni vremea”, să-și racă un turban. E vorba de doliul ce-l va purta pentru mine. Nu vrea să poarte pălărie, pentru că e scundă și n-o avantajează. Cochetăria, a ei în special, în situația de față mi se pare nelalocul ei pentru un astfel de prilej. Am văzut în viața mea fel și fel de văduve. Decente și frivole. Cu nimic schimbate față de cum au fost toată viața. În negrul doliului puneam doar un pic de pată de culoare, atât cât să nu mai fie durere. Un zulf scăpat ca din întâmplare pe sub batic sau pălărie, un pic de ruj pe buze, o mică broșă de argint, un colț de dantelă albă ce răsărea de sub poalele rochiei. Doliul se ține în suflet. Nu în culoarea hainelor. Cu toate astea, cu aceste scăderi, Anna, indiferent ce culoare va purta după ce eu nu voi mai fi, rămâne, pentru mine, Anna cea dintotdeauna, iubitoare și devotată.

Am ajuns la concluzia că durerea e atât de nuanțată încât nici nu poți s-o ții sub control. Durerea mea nu se poate compara cu durerea Annei. Asta vizavi de „plecarea” mea pe oceanul fără de sfârșit, unde linia orizontului a dispărut cu totul, fără răsărit de soare, fără zi, doar cu noapte. Gândul dispariției mele definitive mă omoară cu zile. Pentru Anna, în cele din urmă, va fi o eliberare. Sunt rău?! O acuz fără să aibă vreo vină? Oare gândirea de-acum să fie doar un egoism prezent iscat doar din frica de a muri sau vine mai de departe, din

acumulările anilor pe care i-am trăit alături? N-o fi cumva asta Anna adevărată, egoistă ca orice om care mai are zile de trăit? N-a investit-o Dumnezeu cu scăderea asta ca să poată trece mai ușor peste clipa când va rămâne singură?

Ieri am vorbit despre asta nu în termeni filozofici, cum ne mai place s-o facem câteodată, ci în termeni profani, cu sinceritate, și mi-a mărturisit, de unde eu încă mai credeam că vom pleca, dacă nu o dată, cel puțin ea va veni la scurt timp după mine, deci mi-a mărturisit că, dacă Dumnezeu a ales felul acesta de despărțire și pe ea să-mi supraviețuiască și să se ocupe de elementele de reupăzire, așa să fie. Nu era crudă, era realistă. Nici un om pe moarte nu poate să fie realist cu adevărat. Dacă spune niște lucruri care ar trebui să fie firești, să știți că bravează. Minte când își roagă moartea. Tot speră că nu va fi așa. Contează orice trezire în zori, ca și când aceea ar fi ultima. Chiar și cel căruia i-a murit cineva foarte drag, fără de care avea impresia că nu va rezista, va coaliza cu viața pe care o iubim cel mai mult și mai mult. E atât de imprevizibilă și deci atât de iubită... Cu cât cineva e mai capricios, cu atât ne subjugă mai tare. Viața are multe elemente subjugătoare, dar cohorta ei de bune și rele, anotimpurile care ne influențează și ne transformă din copii zburdalnici în pasionați tineri, apoi în maturi temperați și, în cele din urmă, în bătrâni înțelepți, ne fac s-o iubim și să ne lipsim cu greu de ea. Orice zi în lumină e o binecuvântare de la Dumnezeu. Aproape că nici nu mai contează cum o trăiești. E suficient să vezi soarele, să te mângâie cu căldura lui și să simți că încă ești în atenția lui Dumnezeu.

Auzind-o ce liniștit vorbește despre moartea mea și despre despărțire am avut un pic de revoltă. Luat cu ale mele, cu scrisul, cu lupta asta, m-am înstrăinat de Anna. N-am mai avut timp s-o cercetez, s-o știu ce gândește. Îmi era suficient s-o văd ca o umbră prin casă, mișcându-se aproape ca un fum, fără o formă anume. Simțeam doar izul tutunului și îmi aduceam aminte că ea, cea care fuma, e soția mea. Trăgea cu pasiune și cu obidă din țigară în bucătărie și-o uitam acolo. O urăsc pentru că niciodată nu mi-a reproșat ceva, mereu a trăit în umbra și făloșenia mea. Ce-ar fi fost să mă scuture de mâneacă și să-mi amintească că există?!

Am mai avut momente când m-am recunoscut egoist. Dar eram un egoist care avea viața înainte și, deci, se putea schimba. Acum și să vreau să devin generos, atent, nu mai am când. Și strădania, dacă ar fi posibilă, ar da rău. Pocăința din urmă nici pe Dumnezeu nu-l mai impresionează, cum lasă să se înțeleagă copii. Nu e asumată pe deplin. E de circumstanță. De sezon. Cea care se instalează în mintea și-n trupul tău de-a lungul vremii e adevărata pocăință. Nu aceea, ci cumpătarea. Și cei care devin aseși o fac dintr-odată. O rup cam prea brusc cu cele lumești. Izolându-se în peștera din sufletul lor, în peștera spirituală și în cea din munți, nu mai ajută pe nimeni. Cei care rămân și trăiesc în decență și cumpătare, participă la viața socială și iau atitudine pentru binele obștii sunt cei de folos. Ce s-ar întâmpla dacă fiecare din noi ne-am retrage în asceză și n-am mai munci, n-am mai lupta, nu s-ar mai naște copii?!

Mulți spun în interogările lor către Dumnezeu: „De ce, Doamne, mă pedepsești, că n-am făcut rău nimănui?” Da, așa e, n-a făcut rău, dar cât bine a făcut?

E o zi mai calmă. A câta? Da, e ziua a patra de tratament.

Trupele bolii mele își pansează răniții. Îi pregătesc pentru un nou atac. Și eu am intrat în relanti. Eu, individ, cu gândire, îmi pun mintea cu o boală care acționează anapoda, fără discernământ? Atunci care e superioritatea mea ca Om? Nu uit, când mă contrez, că și ea are în spate forța Răului. Dar că eu nu am în spate

pe deplin forța Binelui. De ce Răul ne ia cu totul în stăpânirea lui și Binele nu i se opune? Sau de ce Binele nu e destul de conștient? E elitist, vrea ascultare absolută și asta mă intrigă cel mai tare. De fapt, nici el nu are niște reguli stricte după care să te ghidezi. Să-ți precizez ce ai de făcut, ce așteaptă de la tine. Sunt interpretabile legile lui și de aceea te taxează.

Dacă îi dădeam ascultare mamei mele, poate acum eram salvat. De ani buni venisem aici. Boala se hlizea la mine printr-un ochete. M-am plâns mamei pe care o vedeam săptămânal, ea fiind la celălalt capăt al orașului, că am o indispoziție mai aparte și că provine din regiunea plămânilor. Nu știam rezultatul analizelor, dar ea deja mi-a propus un remediu care și acum mi se pare greu de suportat: să beau urină. Adică să fac *urinoterapie*. Zicea ea că mulți din cei care la început își reprimaseră acest tratament, dar în cel din urmă l-au urmat, au trecut cu bine de această încercare. Și mi-a dat-o exemplu pe bunica Heidi. Mi-a rămas în minte un tablou pe care îl vizualizez de multe ori, cu un copil, care era fratele meu, Greg, în picioare, pe marginea sofalei, iar bunica Heidi, ținând în mână o oală sub tușuroiul de urină. Caldă, sărată, o bea. Zi de zi, câteva luni. Investigația doctorului care o diagnosticase cu TBC pulmonar, cavernă operantă, dar care mereu se reactiva, a fost surprinzătoare: vindecare absolută. Nu m-am încrezut în acele amintiri și nici în spusele mamei mele. Aș fi vrut s-o întreb a cui urină s-o beau: pe-a mea? Pe Annei? A urmașului care e și el bărbat, cu nevastă? Ar fi fost ca un vaccin cu anticorpi. Anna mereu o lua-n răs. Anna cea cu umor acid. Mama s-a supărat că nu-i dădeam ascultare, dar n-a avut ce face, pentru că eu nu mai eram copil și nici inconștient.

Un dop ca de plută, care în mediu umed se umflă, îmi obturează respirația. Sunetele ies distorsionate, pițigăiate, ca sonorul unui film

cerneală proaspătă

când pelicula s-a stricat pe o anumită porțiune. Sunt fericit că măcar mă fac înțeles, în pofida efortului de a vorbi. Limbajul semnelor încă nu l-am deprins și nici nu mai am timpul necesar să mă folosesc de el cum se cuvine. Iar computerul, chiar dacă acum mă ajută nesperat de mult, pe Anna n-o ascultă. Ei i-a fost frică să-l folosească. Mereu încăpățanată. Și nu știe ce mult înseamnă să ai facilitatea asta de a lua legătura cu lumea întregă.

Din multe locuri îmi vin semne de îmbărbătare. Cuvinte înșirate pe ecran. Reci. Nu păstrează nimic din emoția celui ce le-a pus acolo, literă cu literă. Cel mai inedit salut de despărțire în situația în care mă aflu a fost de la o asistentă medicală, prietenă de-a noastră - deci și-a permis să fie „sinceră” - care are de-a face cu bolnavi în tot soiul și stadii de degradare: Îți doresc un sfârșit fără dureri! Ce aș dori cel mai mult? Bineînțeles că urarea ei era la obiect. Dacă tot nu mai am alternative, mi-aș dori să plec fără dureri și fără regrete. Desprinderea de lumea reală, palpabilă, ar trebui să fie în somn. Să nu mă mai trezesc.

Azi sunt atât de demoralizat, încât, dacă m-aș ține pe picioarele astea slabe și fără vlagă, aș ieși în stradă și m-aș arunca în fața unei mașini, cu riscul să-l incriminez pe șoferul nevinovat, care s-a lăsat o clipă furat de silueta unei femei frumoase. M-aș întâlni cu moartea în lumină plină. S-o sfidez, nu pentru că sunt mai puternic decât ea, că sunt un luptător, ci pentru că am avut curajul să-i vin în întâmpinare. În semiîntunericul acesta din casă nu pot s-o aștept. Și ea nu vine prin somn. Pare-se că totuși vrea să dăm față-n față. În lume mor mii de oameni din pricina diferite. Unii luați prin surprindere. Cu câteva minute aveau gândul la vreo iubire și pe urmă... bomba explodează...

liviu grăsoiu:

„Sunt sigur însă că nu toți vor marșa la eventualele intenții vindicative ale acad. Eugen Simion

Marius Tupan: Domnule Liviu Grăsoiu, sunteți cunoscut ca un comentator pașnic, echidistant, tolerant. Și, deodată, după apariția *Dicționarului general al literaturii române*, nu vă mai recunosc. Ați publicat o cronică-pamflet care m-a luat prin surprindere. Ce metamorfoze au avut loc?

Liviu Grăsoiu: Înainte de orice, țin să mărturisesc că m-am aflat foarte rar în postura de intervievat, eu fiind, de aproape 40 de ani, obișnuit să întreb, să caut răspunsuri care să dezvăluie specificul unor personalități din cultura acestor decenii și să le înlesnească drumul spre receptor, spre consumatorul de artă. De aceea m-a surprins oarecum invitația dumneavoastră de a suporta o „Convorbire incomodă“. Având în vedere nivelul publicistic unde se situează respectiva rubrică și recunoscutul dumneavoastră talent în a fi cât mai curios în descoperirea fără teamă a adevărului, provocarea mă onorează. Ca introducere cred că ar fi suficient, ca și pentru precizarea raporturilor de colegialitate și respect pe care ne situăm.

Mă întrebați ce metamorfoze au avut loc. Vă răspund simplu: nici una. „Cronica-pamflet“ care v-a luat prin surprindere s-a născut firesc, tocmai pentru că am lăsat (și las) impresia unui comentator pașnic, echidistant și tolerant, cum spuneți. Sunt într-adevăr pașnic, adică nu mi-au plăcut scandalurile ce depășeau buna cuviință în literatură și m-am îndepărtat de ele, repugnându-mi exclusivismul și mitocănia prea des prezente în lumea noastră. Echidistant nu mă văd, căci am respins, cu orice mijloace, impostura și lipsa de talent, atașându-mă numai de autori și de opere pentru care puteam jura ori așeza aur pe capul și pe titlurile lor. În ceea ce privește toleranța, aici intuiția dumneavoastră de romancier s-a înșelat, caracterizându-mă *intoleranța*, manifestată însă nu la modul grobian, ci ferm și politicos. De altfel m-am și afișat ca atare încă de la începuturile mele critice, respingând cu ironie și chiar violență diverse cărți de poezie, proză ori critică literară. O făceam la Televiziune (există prin '70 mult interes față de cultură la instituția din Calea Dorobanților), o făceam și în presa scrisă. Mi-aduc aminte că în „Tomis“, în „Ateneu“, în „Luceafărul“ am executat fără menajamente volume după volume, spre nedumirea unora care nu înțelegeau că o fac pe cont propriu, că nu mă dirija și nu îmi dicta nimeni opiniile. M-au încurajat Victor Frunză, Constantin Crișan, Cornel Regman, Constantin Călin, Mihai Ungheanu. De altfel, chiar în

cartea de debut despre *Poezia lui V. Voiculescu*, m-am manifestat sever față de cei obtuzi în fața uneia dintre cele mai impunătoare creații lirice dintotdeauna. Așadar, nici o surpriză față de mine însumi. Atâta doar că, odată cu trecerea timpului, nu i-am mai luat în seamă (adică n-am mai scris) pe cei ce nu se situau la nivelul pretențiilor mele. Am preferat tăcerea, înțelegând că lupta cu prostia devine timp pierdut.

M.T.: Principalul vizat (și vinovat) de eșecul (parțial) al acestei lucrări de sinteză pare să fie coordonatorul și supraveghetorul ei, acad. Eugen Simion, „cel profund convins că, fără efortul său, totul s-ar fi dus pe Apa Sâmbetei!“ De unde credeți că-i vine această mefiență?

L.G.: Sunt convins, după cum am spus-o în articolul care a agitat puțin apele în jurul meu, că încă nu putem vorbi de un eșec (chiar și parțial) al respectivei sinteze, pentru că încă nu avem pe masă *toate* volumele. Carențele se văd deja și aparțin în exclusivitate coordonării și „supraveghetorului“ (îmi place termenul găsit de dumneavoastră!) acad. Eugen Simion. Prea plin de sine, convins că n-are egal în critica și istoria literară contemporană (vezi obstinția în a scrie prefețele la edițiile inițiate și apărute în seria gen „Pleiade“ sub egida Academiei Române), că funcția deținută de opt ani i-ar fi încredințată pentru vecie, s-a autoconvins că apariția și aportul său sunt chiar providențiale și că totul i se datorează. Incredibil cum s-a putut transforma un om apreciat pentru echilibru, știință de carte și respect față de valorile literaturii naționale, într-un bătrân măcinat de ambiții nemăsurate, dornic să-și arate *nu* puterea spiritului, ci pe aceea administrativă, prin manifestări cuprinse pe o scară de la vorbitul pe ton ridicat la bătutul cu pixul în pahar când îi displace vreo intervenție, de la afișarea unor obiceiuri cazone (controale inopinate ale subalternilor și convocarea de urgență a unor ședințe inutile chiar în zile de sărbătoare creștină) la un narcisism greu de calificat (la împlinirea vârstei de 70 de ani a condițional participarea la două emisiuni radio *ce i se dedicau* de apariția în programul tipărit, pe copertă, a fotografiei Domniei Sale...). În fine, cred că îi acord cam multă atenție, dar cum reprezintă un caz aparte, nu m-am putut abține.

M.T.: *Tratamentul aplicat unor colegi de redactare ne uimește, ca să fim doar eufemistici: „... a socotit că lumea începe cu sine, că are în față niște iresponsabili și răuvoitori, mostre ale vechiului sistem de gândire*

și acțiune din regimul totalitar“. Dacă așa-s colaboratorii, cum ni se prezintă coordonatorul lor în această operă de sinteză? Există o prăpastie între supraveghetor și supușii săi? Competența sa e cu mult peste lefegii?

L.G.: Mă obligați să insist. Din câte am aflat, relațiile cu destui coautori ai *Dicționarului general...* nu s-au putut numi cordiale sau colegiale. Apucăturile dictatoriale ascund întotdeauna disprețul față de subordonați, indiferent de domeniul unde se produc. Nu știu de ce a abordat acad. Eugen Simion aerul de exponent al lumii occidentale, democratică în esența ei, plasându-se vis-à-vis de ceilalți colaboratori. Nici prin educație, nici prin formație nu avea, normal, asemenea motive. Să îi numeri printre colaboratori pe unii dintre cei mai experimentați profesioniști într-ale editării, criticii și istoriei literare, reprezintă o șansă, nu un handicap. Or, profesorul academician a înțeles exact invers, iar obiecțiile ridicate, repet, de profesioniști, i-au transformat pe unii în veritabili „dușmani personali“, cu tot tacâmul ce a urmat. Prăpastia dintre supraveghetor și supuși s-a datorat celui dintâi, incapabil să accepte că în cercetarea literară se poate produce și altceva decât *Dicționarul general al literaturii române*. În privința competenței, oricât s-ar strădui cineva să îi ridice o statuie până la înălțimea norilor, acad. Eugen Simion se situează la nivelul cunoscut, adică acela atins de încă mulți alții, cadre universitare ori cercetători literari, deși, dacă ne gândim că s-a declarat mulțumit de o teză de doctorat a lui Adrian Păunescu (s-a scris despre respectiva elucubrație), încep să pun sub semnul întrebării destule intervenții ale sale. Probabil că ele se datorează piruetelor politice la care s-a pretat, instalându-și singur dinamită sub scaunul prezidențial.

M.T.: *Fără ezitare, puneți degetul pe rană: „... trece la veritabile atacuri de prost gust, ironizând ieftin munca onestă a celor peste care s-a dorit și se dorește nu doar autor spiritual, ci și director de facto“.* Ce șocuri l-au determinat să fie atât de intransigent? Vrea să arunce nereușitele dicționarului în spatele subalternilor, ca domnia sa să iasă basma curată?

L.G.: Plusați și insistați asupra unui text care a mângâiat (paradoxal!) multă lume. Mărturisesc că am primit, după articolul din numărul 5/2005 al „Luceafărului“, telefoane cât după 2-3 emisiuni ale „Revistei literare radio“, ceea ce, evident, mi-a făcut plăcere. Scriind de ani de zile la „Luceafărul“ (subliniez: în condiții de incredibilă independență),

mă bucur să constat audiența și circulația revistei "scoasă" prin efortul unui singur om. Nu vreau să vă flatez, dar ceea ce comiteți ține deja de domeniul fabulosului și iese din tiparele și obișnuințele gazetăriei culturale actuale.

Revenind la întrebare. S-ar putea ca, prin afirmațiile din "Cuvântul înainte" (repet: mostră de necolegialitate), acad. Eugen Simion să încerce a se spăla pe mâini de inerențele erori, aruncând vina pe truditarii în număr de o sută. Oricum, peste ei se dorește un *spiritus rector*, iar peste "Institutul G. Călinescu", director inatacabil, ca odinioară G. Călinescu. Eu nu m-aș mira dacă ar pretinde, la un moment dat, schimbarea numelui respectivei instituții. Adică, în loc de G. Călinescu, Eugen Simion. Ar fi în consonanță cu efluviile îmbătătoare ce și le intonează în somn ori în activitățile diurne ca, încă, președinte al Academiei Române.

M.T.: Poate că, și din această cauză, iconografia ce-l reprezintă se detașează de a celorlalți, mulți, dar incompetenți. Și de a autorilor comentați și mai mulți, însă nepunctuoși în a-și apăra imaginea.

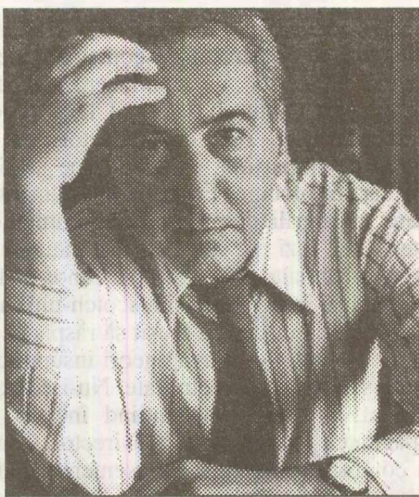
L.G.: Bineînțeles. De ce să mai apară și fotografia unuia care nu l-a slujit cum trebuie, a altuia la care nu mai are nici un interes, a cuiva aflat în dizgrația puterii căreia i s-a alăturat (între timp puterea s-a dovedit cam nedorită de români și chiar... impotentă) ș.a.m.d. În dificultate s-au găsit exact cei etichetați nemeritat de acad. Eugen Simion. Îi am în vedere pe autorii de articole, pe cei obligați să solicite câte o poză de la contemporani (lucru deloc ușor datorat balcanismului nostru), poză care nu întotdeauna a apărut. De ce unele da și altele ba, doar supraveghetorul știe. Evidentă și vizibilă, doar grija față de sine.

M.T.: Cu astfel de propensiuni vindicative, domnul Eugen Simion nu se va opri aici. Va ironiza și anula și alți inamici în volumele următoare, chiar dacă opera lui îl apără în calea agresiunilor. Noi, cei care n-am căutat adăpost sub aripa ocrotitoare a academicianului, la ce ne putem aștepta?

L.G.: Orice este posibil. Atâta doar că există și colaboratori onești, păstrați de silă - de milă - printre autori. Nu poate să le impună chiar orice, deși mizează pe tinerețea, pe lipsa de experiență și pe deruta legată de viitorul lor în Institutul "G. Călinescu". Sunt sigur însă că nu toți vor marșa la eventualele intenții vindicative ale acad. Eugen Simion. În ei am încredere, pentru că nu oricine poate fi cumpărat sau speriat de ceea ce i s-ar aranja. Așa că sper într-o tratare corectă și a acelora care nu s-au înghesuit în a-i ține trena fostului nostru profesor situat, îmi pare rău că am constatat-o, mult sub nivelul moral al altora ce oficiau în amfiteatrele Facultății de Filologie.

M.T.: Dumneavoastră cum ați fost tratat? Pamfletul pe care l-ați dedicat are vreo legătură cu relația stabilită cu domnul Eugen Simion? Există vreun conflict între doamna Dorina Grăsoiu, aflată printre cei „iresponsabili” la edificarea dicționarului, și coordonatorul acestuia?

L.G.: Încă nu știu. Dacă articolul redactat de Nicolae Mecu nu va fi supus intervențiilor, voi fi tratat cu obiectivitate. Așa cum merit. Cronica aspră (și nu pamfletul) s-a datorat tonului din prefață și gafelor aparținând coordonării, iar relația cu acad. Eugen Simion a fost mereu de mână întinsă din partea mea (calitatea de reporter mi-o cerea) și de reticență din partea Domniei Sale. Nu-i obligatoriu să fii simpatic tuturor. Dacă preferă să stea de vorbă cu ziariști incompetenți, ușor de păcălit, asta ține de strategia sa în conturarea imaginii. Cu soția mea, Dorina Grăsoiu, nu a avut nici un conflict, a redactat ce i s-a cerut (destul de mult, după cum se vede și se va vedea și în celelalte volume), dar nu a înțeles "subtilitățile"

din comportamentul față de colegii de la Institutul "G. Călinescu" al profesorului care îi lăsase, cândva, o foarte bună impresie. Despre isprăvile acad. Eugen Simion se pot afla lucruri spectaculoase, deloc favorabile lui, de la cei cu care s-a întâlnit în respectata instituție. Mai puțin de la Mihai Dascal...

M.T.: Când e vorba despre judecățile dumneavoastră, academicianul Eugen Simion poate să se apere atacând: Cine-i exigent cu lucrarea supravegheată de mine? Un comentator care nu s-a grăbit să editeze prea multe cărți, și acelea dedicate autorilor de raftul doi? Chiar, de ce ați publicat atât de puțin, domnule Grăsoiu?

L.G.: Nu văd de ce s-ar chinui cu asemenea întrebare. Atunci când publici ceva, indiferent de numărul volumelor ori de tema abordată, îți asumi riscurile cunoscute. Chiar și pe acela de a fi comentat de cineva mai puțin atent față de propriul său parcurs literar. În privința celor de pe "raftul doi", nu văd cine îl plasează astfel pe V. Voiculescu, G. Topârceanu, Șt.O. Iosif. Da, nu pot fi așezați alături de cei ce ocupă raftul întâi. În privința cantității reduse a producției mele editoriale, întrebarea dumneavoastră este firească. Explicațiile sunt multiple. Eu n-am scris puțin, ba dimpotrivă; am colaborat cu cronici, articole, studii circa 30 de ani la reviste importante, comentând beletristică din majoritatea epocilor literaturii române. Nu m-am hotărât să le strâng între copertele cărților nu din cauza neîncrederii în mine (îmi cunosc bine posibilitățile intelectuale), cât a neglijenței pur și simplu. În plus, aprecierile asupra scriitorilor contemporani trebuiau obligatoriu să aștepte trecerea câtorva ani, spre a vedea justetea sau injustetea diagnosticului pus. Abia anul trecut am propus două culegeri, sever alcătuite, cuprinzând câte ceva din publicistica mea din ultimii cinci ani. Pot însă oricând oferi unei edituri 2-3 cărți cu nimic inferioare acelora din domeniu, semnate de confrăți din diverse generații. O altă explicație poate fi mai greu de înțeles: eu nu am lucrat decât în Televiziune și în Radio, practicând în exclusivitate jurnalismul cultural, meserie devoratoare, spectaculoasă și aducătoare de necunoscute altora satisfacții. În Televiziune am avut șansa de a mă exprima prin mijloace specifice, în cadrul unor emisiuni complexe, cu durată de circa 45 de minute, despre mari scriitori români clasici sau interbelici. La "Moștenire pentru viitor" (așa se numea emisiunea realizată de Mihaela Macovei și de mine) am prezentat documentare, comentarii, scenarii despre, enumăr la întâmplare, Al. Philippide,

V. Streinu, V. Alecsandri, Ion Pillat, V. Voiculescu, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Ion Ghica, Al. Macedonski, Felix Aderca și câți alții... Credeți că era ușor? Dovadă că nimeni nu s-a mai încumetat la așa ceva după 1990. Nu știu câți dintre cei ce își doresc cu ardoare numele pe o carte nu ar fi adunat amintitele producții, ele reprezentând, la vremea respectivă, un act aproape insurgent. Se difuzau prin anii '80, iar Ion Budescu le dădea drumul, în pofida precauțiilor specifice șefilor de redacții de atunci. Și iarăși, nu știu câți s-ar fi abținut în completarea bibliografiei, transcriind de pe bandă o parte dintre înregistrările difuzate în emisiunea "Scriitori la microfon", unele (o spun cu toată modestia) documente și mărturii de reală valoare și de folos istoriei literaturii. Nu se poate omite încă un fapt defel neglijabil: eu nu am făcut parte din nici o grupare literară, deci nu s-a străduit nimeni să mă împingă în față, conform obiceiului. Face parte, această atitudine a mea, din prețul plătit pentru apărarea minimeii independențe intelectuale. Am refuzat înregimentarea și participarea la jocuri de culise. Costă, nu?

Și ar mai fi ceva: de circa un deceniu mi-am pus în cap să scriu un studiu monografic despre opera lui Adrian Maniu, unul dintre marii uitați de critică și, implicit, de public. Sper să reușesc până la urmă, grijile legate de coordonarea redacției trecând în seama altora.

M.T.: Din surse semi-oficiale am aflat că sunteți un împătimit al undelor hertziene. Altfel zis, radioul e viața dumneavoastră. Dacă-i așa (și eu nu mă îndoiesc), credeți că ați făcut tot ce era omeneste posibil ca literatura română să aibă o pondere apreciabilă la instituția la care lucrați? Nu cumva persoane ex-culturale au reușit să vă înebuse inițiativele? Care-s acelea și cum le-ați putea contracara?

L.G.: Sursele dumneavoastră sunt demne de încredere, atâta doar că și radioul face parte din viața mea, neconfundându-se cu ea. Nu știu dacă am făcut tot ce omeneste era posibil pentru ca literatura română să aibă o pondere apreciabilă în programele Radiodifuziunii. Știu doar că are, că există un loc aparte al literaturii, în special pe Postul România Cultural. Și mai știu că emisiuni sunt multe, nu toate plasate la ore convenabile, dar de o diversitate remarcabilă. Eu am coordonat o redacție (se chema "Literatură-Artă") din 1990 până în 1996, punând la punct un sistem încheiat, coerent de prezentare a literaturii române și de prezență a scriitorilor contemporani. Aveam suficientă înțelegere din partea regretatului Eugen Preda, a lui Paul Grigoriu, a lui Ion Ghițulescu (el răspunea de coordonarea programelor), iar emisiunile literare se difuzau chiar pe programul destinat Actualităților. Apoi, încet, dar sigur, totul s-a degradat, politicul a monopolizat cele mai bune frecvențe, împingând treptat spre marginea interesului culturalul. Ne-au invadat, cam după 1995-1996, semidoctii, inginerii și neprofesioniștii, redacția literară a fost dotată cu un redactor-șef provenit din rândul profesorilor de muzică de la o școală din Capitală, iar statutul redactorilor specializați subminat continuu. Ce-i drept, în conținutul și programarea emisiunilor literare nu se amesteca doamna redactor-șef, lăsându-mi, cu larghețe, rolul anterior venirii sale. Atâta doar că ne măcinăm energiile în intrigi, în

(continuare în pagina 14)

convorbiri incomode

fleacuri, în corectarea gafelor nepricepuților al căror număr sporește. În fond, era o manieră subtilă de a bloca inițiativele, manieră ce s-a perpetuat, abătându-ne atenția de la adevăratul rost al angajării noastre în Radio. S-a întâmplat și în 2004 când, din cauza agitației stârnite de "reformarea" instituției, redacția nu a mai putut onora evenimente culturale precum "V. Voiculescu - 120" care se cuvenea tratat cum se cuvine... Aparent, așadar, nimeni nu înăbușea inițiativele, erai liber să gândești la tot felul de experimente, să inviți colaboratorii doriți. Numai că redactorul cultural se adresa și se adresează unui public tot mai restrâns, secvențele familiare acestuia au fost atribuite emisiunilor pentru sate, iar situația financiară a ajuns jenantă. Se poartă un zâmbet condescendent când se aduce în discuție sărăcirea emisiunilor culturale (în general), dându-ni-se de înțeles că suntem (și redactorii, și ele) un fel de rău necesar, spre a vopsi imaginea în afară a unei instituții cu pronunțate obiective culturale și educaționale.

Sigur că am protestat frecvent, chiar și în presa scrisă, obținând sprijinul dezinteresat al scriitorilor colaboratori. Și, sigur, nu voi renunța, neavând acum nimic de pierdut, adică apropiindu-mă de vârsta pensionării.

M.T.: Nu doar în zona literară (care știm că a fost restrânsă și marginalizată) sunt numeroase frământări, ci în toată instituția pe care o reprezentați: cenzură, influențe, manipulări, intervenții brutale, salarii exorbitante pentru șefi, partizanate politice. Ca toate astea să nu mai fie, ați întreprins ceva? V-ați solidarizat sau desolidarizat cu anumite curente ivite în radiofonia națională? Cu ce eficiență?

L.G.: Instituția traversează o perioadă nefastă. Actuala administrație este supusă conducerii lui Dragoș Șeuleanu, un om extrem de ambițios, reușind o carieră fulminantă, în 10 ani ajungând dintr-un modest colaborator, Președinte-Director General, instaurat printr-o lovitură "de palat" bine dirijată de P.S.D. Fostul consiliu de administrație nu-și încheiase mandatul, la fel Andrei Dimitriu, iar situația nu se prezenta deloc nesatisfăcătoare, dimpotrivă. Noua echipă instalată de puterea politică avea obligația morală (dacă așa ceva intră în moralitate) de a se revanșa. A făcut-o cu vârf și îndesat, iar Dragoș Șeuleanu a reușit să adune asupra-și atâtea resentimente, cum nici n-ar fi bănuț că ar fi posibil. Semnalul l-a constituit un sondaj printre salariații Radiodifuziunii în vara lui 2003, când un procent uriaș (cam 80 %, dacă nu mă înșel) s-a declarat împotriva măsurilor luate de conducerea impusă de Dragoș Șeuleanu. Dacă la începutul mandatului (repet: intervenit ilegal) el amănase destui colaboratori printr-un discurs ce părea îndrăzneț și dornic de înnoire, treptat oamenii s-au lămurit, iar astăzi prestigiul său în Radiodifuziune a atins cota zero. Omul nu s-a dovedit nici jurnalist, nici devotat culturii, nici manager priceput, ci doar un contabil bun de gură, mizând pe tupeu, aroganță și obrăznicie. Viclean și răzbușător, i-a timorat pe cei slabi de înger și i-a îndatorat totodată pe lingușitorii din jur, ori pe cei desemnați să susțină partitura compusă de P.S.D. Printre "realizările" sale se numără mascarade celebre (în Radio), precum licitarea spațiilor de emisie, înființarea funcției de producător (termen fără conținut) desființarea câtorva redacții performante și tradiționale (o numesc doar pe aceea literară), izgonirea cărților din clădire și aruncarea lor într-un depozit la Apaca prin renunțarea la una dintre

cele mai valoroase biblioteci din București, organizarea unor parodii de concursuri pentru ocuparea funcțiilor de conducere, în urma cărora Postul Cultural s-a trezit fără director, fără redactor-șef, fără doi redactori-șefi adjuncți și cu împărțirea oamenilor pe secții cu titluri hazlii precum Educație permanentă și Inițiere, cu o grilă de programe învechită, cu o existență de azi pe mâine. Iar încununarea succeselor actualei conduceri: se cunoaște lipsa benzii pentru înregistrare și a scotch-ului necesar lipiturilor. Pe scurt, a reușit să răspândească în Radioul public o otrăvă uneori insuportabilă în toate sectoarele de activitate. Nu-i comedie, ci dramă. O dramă evidențind încă o dată incapacitatea Președintelui - Director General de a conduce o instituție de asemenea calibru. De aceea i se cere, de luni de zile, demisia. În privința cazurilor de cenzură, manipulare, intervenții în știri și relații la Actualități, n-am nici o îndoială că ele s-au petrecut, că tinerii reclamanți au avut (și au) dreptate.

După cum nu sunt simple legende unele salarii într-adevăr exorbitante acordate nu doar șefilor, ci și consilierilor (o mulțime cum nici un prozator ca dumneavoastră nu-și poate imagina...). În fața acestor triste și revoltătoare realități am reacționat și eu, și alții, în frunte cu sindicatele. În ședințe lungi, repetate și plictisitoare prin prestația Președintelui - Director General, i s-a explicat acestuia suita greșelilor sale. Momentan eficiența se dovedește nulă, iar dialogul dintre părți s-a întrerupt. Redactorii cu demnitate nu s-au mai ostenit să participe la întâlniri inutile, punându-și speranțele în echipele de control care vor fi trimise de comisiunile de specialitate ale Senatului și Camerei Deputaților. Situația trebuie rezolvată în favoarea salariaților și a ascultătorilor, acuzarea ei punând în pericol activitatea normală a Radiodifuziunii Române.

M.T.: Mulți neonomenklaturiști se țin cu ghearele de fotolii și privilegii, mizând, desigur, și pe lașitatea subalternilor. Ați ieșit vreodată la rampă, i-ați ironizat în vreo publicație sau ați așteptat, ca atâția alții, să vedeți cum bate vântul? Intenționați să întreprindeți ceva în săptămâna următoare?

L.G.: Aveți dreptate. Peisajul nu-i încurajator, iar personajele ținând de neomenclatură dau dovadă de o tenacitate și o versatilitate superioare vechilor activiști, destui păstrați încă în funcții cheie până la pierderea alegerilor de către P.S.D. În Radiodifuziune, și nu numai, privilegiile sunt destule și nimeni nu va renunța de bună voie la ele. Sistemul s-a cimentat zdravăn, relațiile funcționează din plin și tot ce îți vine în cap este invocarea lui Tepeș-Vodă și citarea finalului din **Scrisoarea a III-a**. "Ieșirile la rampă", dacă nu te invită (sau provoacă) nimeni, nu îți sunt proprii. Ar fi mai indicați pentru asta redactorii tineri, pentru că viitorul lor le aparține. Unul ca mine poate doar să-și susțină și să se gândească la modul cum protestam (fiindcă am făcut-o nu o dată) la vârsta lor, în condiții înfinit mai dure.

M.T.: Subcultura, prostul gust invadează nu doar viața noastră cotidiană, ci și instituțiile desemnate să formeze noile generații în cultul valorii și al eficienței. Televiziunile fac mari servicii națiunii române. Posturile de radio le urmează exemplul? Sau, dimpotrivă, li se opun?

L.G.: Subiectul merită o dezbatere aparte, dar și o atenție permanentă. Avem de-a face cu urmările unei atitudini disprețuitoare, irresponsabile și (aș zice fără exagerare) antinaționale, de subminare cu orice mijloace a nivelului cultural al cetățeanului român, primii vizați fiind cei tineri. Învățământul s-a prăbușit cu o consecvență incredibilă, manualele sunt făcute de veritabili escroci organizați abil, profesorii au

ajuns batjocura elevilor, copiii de bani gata dau tonul în mediul școlar preuniversitar, iar în învățământul superior plouă torențial cu profesori și doctori, încât cei adevărați, aceia care au obținut prin merit gradele universitare, sunt absorbiți de masa impostorilor deținători de titluri pompoase. Situația este alimentată cu perseverență de televiziuni, funcția culturală devenind ireală, nici măcar o iluzie, o dorință. Când vezi ce se întâmplă pe micul ecran devii nu nostalgic, ci revoltat. Dacă posturile particulare au scuza finanțelor și a așa-zisei independențe a programelor, călcând în picioare orice în urmele audienței, Televiziunea publică n-ar trebui să-și murdărească obrazul difuzând mizeriile zilnice, produse nu doar subculturale, ci de-a dreptul anticulturale. De când n-ați mai văzut o piesă de teatru pe postul public de televiziune, domnule Tupan? Nici nu mai știm de când. Și e mare păcat. Din fericire, Radioul nu urmează acest exemplu incalificabil. Există (așa bătut de soartă cum este de peste o jumătate de an) un Post Cultural și un altul Muzical, cu profiluri bine definite. Că Muzicalul se prezintă la un nivel absolut excepțional, iată o evidență. Acolo redactorii vorbesc aceeași limbă între ei și aceeași limbă cu șefii postului. La Cultural lucrurile se pot îmbunătăți sensibil. Doar dacă va avea parte de o conducere înțeleaptă, iubitoare de cultură și respectându-i pe profesioniștii aflați în activitate. Lor trebuie neapărat să li se alăture, prin angajare, tineri capabili și bine școliți, înțelegând obligațiile față de public și față de o instituție, totuși, respectabilă. O parte însemnată a publicului are educație superioară, el este acela ce lua cu asalt teatrele și librăriile în perioada ceaușistă și nu merită disprețul irresponsabililor cu funcții de decizie.

M.T.: Puneți-vă, măcar pentru câteva momente, în postura unui Președinte al Radiodifuziunii Române. Care ar fi primele cinci urgențe ale acestei instituții ca normalizarea vieții spirituale din România să-și întindă în drepturi?

L.G.: Întrebarea dumneavoastră bate prea departe. Radiodifuziunea nu își poate permite să se substituie altor instituții culturale. La nivel strict "local", dar cu serioase implicații în viața culturală, aș renunța mai întâi la inutila armată de consilieri plătiți fabulos, aș reda unele medii Postului Român Cultural, aș supune la examene, adică la o dictare și la proba de microfon, jumătate dintre redactorii angajați, aș debloca posturile în redacție și la tehnică aducând tineri, aș desființa serviciile parazitare (cancelarii, prognoze etc.), aș readuce biblioteca din exil, aș insista ca Șeuleanu să fie trimis în Congo ca atașat de presă cu obligația de a ține 3 (trei) discursuri pe zi crocodililor, aș interzice apropierea la mai puțin de 100 de metri de instituție a iubitorilor săi colaboratori care, în caz de nesupunere, ar fi împușcați cu sare în părțile dureroase, i-aș amenaja lui Gh. Verma (mai marele consilierilor) un birou răpăcios și mușcărit între 6-7 redactori de la Cultural, cu obligația de a citi poezii de Nora Iuga opt ore zilnic, și câte altele... Uite că am depășit cele 5 măsuri. Vedeți câte ar mai fi de făcut? Răul se comite ușor, reparațiile mai greu.

M.T.: Ar fi încă multe de spus?

L.G.: "O câte lucruri au rămas nespuse..." Vers din Philippide, unul dintre cei ce nu figurează în ancheta de la sfârșitul lui 2004 a "României literare". O vor face alții mai bine și cu mai mult aplomb. Poate. Eu vă mulțumesc pentru spațiul și încrederea acordată.

A consennat

Marius Tupan

Dacă unii tineri sau trecuți de vârsta juneții purced a scrie doar când nu mai pot rezista "magnetismului fără de greș al maximei ispite" (M. Șora), apar destui filistini ce acționează, azi, tastatura ordinatorului doar pentru a-și satisface o ambiție declanșată de automatismul reflexului pseudointelectual (păi, știu și eu carte, de ce n-aș face literatură?). Pe ăștia nici pe departe nu-i interesează că, în arta scrisului, dificultatea și necesitatea obligatorie constă în depășirea nivelului exterior și aspectului mecanicist ale acțiunii, pentru a realiza organicitatea fenomenului ca atare. Chit că dânsii nutresc și discreta speranță că, până la urmă, insistența și... impertinența ar putea să forțeze delicatul sipet al muzelor. Astfel, prin anii douăzeci ai secolului trecut, la Petersburg se vorbea că în lume a apărut deja Muza Tehne. Panteonul divinităților se completa, Tehne fiind considerată Muza profesiei (meseriei) ridicate, ca prin miracol, la nivel de artă. Anume sub oblăduirea neofitei protectoare doreau să ajungă ordinarii diletanți. Precum amintește Victor Șklovski, apăruseră înși alde Șengheli, care ticluiau și lansau opuri de felul celui intitulat *Cum să scrii articole, versuri și povestiri*. Respectivul specimen nu era un novator în domeniu. Cu două secole până la el, la Paris apăruse un oarecare Richurs ce se autodeclară "directorul Academiei oratorilor", oferindu-se a-l deprinde pe orice cutezător arta cuvântului. Iată câteva din faturile impostorului: "În cazul oratorilor, plagiatul este arta întrebuițată foarte abil: ea constă în schimbarea părților componente ale operei tale sau ale uneia străine în așa mod, încât însuși autorul ei nu va mai reuși s-o recunoască; începând cu un singur cuvânt, totul trebuie codificat". În continuare, „maestrul” Richurs dădea indicații concrete, exemplificând prin teste supuse mutilărilor necruțătoare.

istorie literară

Fiți siguri, calfele ce aveau a deprinde meseria de la Șengheli sau precursorul său francez nu s-ar fi lăsat nici în ruptul capului de... artă, obsedate de naiva și vana iluzie că, prin insistență, ambiție și nițică viclenie, ar putea da grafomanie de... valoare. Tehne cu ei, pigmeii!

Înainte de orice și exclusiv, pe un tânăr îl interesează personalitățile. Anume acestea nu au decis de perpetua stare de debutant, pe care au simțit-o chiar și după ce aveau deja scrise *Iluzii pierdute* sau *Demonii*. Era în firea lor dureros experimentată a recunoaște că arta literară e una din puținele care face profesatorul (și profesorul!) ei să se simtă viața întreagă un simplu elev. Obosit ori poate lehametit de a susține permanent examene, câte un ucenic genial mai-mai să renunțe „la frecventarea” școlii. Sau regretă că nu are încotro - trebuie să se împace cu destinul hărăzit. Chiar și când se bucura din plin de gloria pe care i-o adusese literatura, Byron considera că îngereasca sa vocație ar fi fost alta, scriindu-i amicului său Thomas Moore: "Nu mă refer la literatură, pentru că ea nu înseamnă nimic; și s-ar putea să pară ciudat ceea ce afirm, dar nu cred că ea este vocația mea. Vei vedea însă că voi face altceva, dacă permit timpurile și împrejurările, care, aidoma cosmogoniei, facerii lumii, va pune la încercare mintea filozofilor"! Până a se îndreptăți, la 70 de ani, drept un bătrân oarecare ce se ocupă și el de "fleacuri" scriind romane, Lev Tolstoi, în tinerețe, îi mărturisi lui Botkin că făcuse foarte bine că nu l-a ascultat pe Turgheniev care îl sfătuia să se dedice... literaturii. Renumitul medic găsi de cuviință să-l pună la curent și pe Turgheniev cu destăinuirea lui Tolstoi care curând se pomeni supus următoarelor admonestări venite din partea cunoscutului deja prozator: "Scrieți că sunteți foarte

Ca o metaforă edenică, debutul?... (IV)

leo butnaru

mulțumit că nu ați ascultat de sfatul meu și nu v-ați dedicat în special literaturii... Numai că eu, biet om plin de păcate, îmi tot frământ mintea întrebându-mă cine sunteți, dacă nu un literat: ofițer? moșier? filozof? fondator al unei noi doctrine religioase? funcționar? Vă rog mult să mă scoateți din încurcătură, precizând care din presupunerile mele e cea adevărată". Tolstoi i-ar fi putut replica distinsului confident că, vezi mata, Ivan Sergheevici, noi te considerăm pe drept cuvânt cel mai profesionist scriitor rus, îți cunoaștem, din auzite, schimburile de idei pe care le ai cu domnul Flaubert, când vă întâlniți în cenele pariziene, idei referitoare nemijlocit la măiestria literaților, însă, iertați-mi constatarca, chiar dumneata ai scris o nuvelă, intitulată *Ajunge*, în care dai în vileag absurditatea de a continua munca scrisului. Greu de presupus ce-ar fi răspuns Turgheniev... Noi dispunem doar de părerea unui alt "școlit" la Paris, al remarcabilului scriitor și filozof Emil Cioran, care mărturisea: "Îi scriam deunăzi unui prieten că, deși nu mai cred în scris, n-aș vrea să renunț la el, că munca e o iluzie care poate fi apărată și că, după ce am mângălit o pagină sau numai o frază, am întotdeauna chef să fluier". Să-i recunoaștem maestrului ceea ce i se cuvine unui maestru: domnia sa poate să și fluiera. Iar pentru învățacelul datat cu toată seriozitatea inițieri în arta literară, până și un inexplicabil fluierat al magistrului obține valențe tainice, misterioase. De ce, adică, îi venea lui Cioran să fluiera, însă nici în ruptul capului nu se lăsa de scrisul în care, zicea, demult nu mai credea? Se vede că cei ce trăiesc la Paris au anumite reacții similare... Paul Valéry a fost un propăvăduitor al zădărniceii creației artistice, ironizând și zeflemisind pe alții și pe sine; cam fluiera și el... Discordanța dintre afirmație și faptă îl pune în încurcătură pe acel care vrea să înțeleagă acceptarea creației ca autoflagelare, ținând cont că, pentru un poem, Valéry consumă ani lungi de muncă, necesară numeroaselor reveniri întru perfecțiune, fapt definit de T.S. Eliot ca "eroism disperat care este un triumf al caracterului".

La interogația despre eterna ucenicie - *să continui, să abandonez?* - pentru scriitorul sadea și cel abia intrat, șovăielnic, în câmpul literelor, răspunsul n-ar fi unul și același. Primul, obligatoriu, decide el însuși. Și foarte puțini, ba chiar unități, ca în cazul atât de rar întâlnit al lui Rimbaud, capitulează în fața cuvântului. Ei sunt contaminați și "de nevindecat". (Ehrenburg: "Au fost zile în care eram atât de mult supărat pe mine însumi, încât îmi venea să renunț la scris, însă iar și iar mă așezam în fața filei albe, dându-mi seama că e deja târziu să ghicesc dacă am sau nu aptitudini literare".) Unii dintre tineri, însă, când întreabă pe maestri dacă e cazul să insiste sau să renunțe, de ce n-ar trage concluziile necesare din, să zicem, un răspuns dat de André Gide: "Cum? Vă puteți abține de a nu scrie și mai ezitați?" În crescendo profesionist, răspunsul este supus unor modificări sau nuanțări, precum în cazul când Lev Tolstoi îl sfătuia pe debutantul Leonid Andreiev că, dacă scriitorul și-a pus în gând să scrie o carte pe care însă ar putea să n-o scrie, trebuie să renunțe la ea. Dar dacă nu renunță totuși și o scrie? Ușoara rețurșare a răspunsului ar consta în faptul că, până la urmă, actul de conștiință al autorilor nu ține atât de elaborarea unui manuscris, cât de decizia de a-l edita sau nu. Deoarece nu doar prin afirmări, ci și prin renunțări vocația artistică

ajunge profesia și valoarea unci anumite persoane.

Scrisul ca profesie?... Aici lucrurile se cam încurcă nițel, *sacramentalul* anticelor depărtări ar fi contaminat de necesitatea meșteșugărească a contemporanilor noștri. Asta, pe de o parte. Pe de altă parte, nu toți marii creatori au detestat noțiunea de profesie din motivul că nu o învăluiau în prea multă venerație ritualică. Din contra, Théophile Gautier, spre pildă, îi spunea lui Riemer, profesorul fiului său: "Orice, numai nu profesie. Mi-e silă. Vreau, tot ce pot, să fac în joacă, ce-mi trece prin cap, când am poftă. Așa m-am jucat, inconștient, când am fost tânăr, așa vreau să continui acum, conștient, cât mai am de trăit. Util - utilitate, asta-i treaba voastră... Instrument nu mă fac și profesia e un instrument sau, dacă vreți, exprimat mai distins, un organ".

Să nu insistăm nici noi asupra controversatului termen *profesie*, rămânând la cvasineutra opinie că preocuparea scriitorului ar consta în manifestarea unor posibilități, aptitudini și atitudini conștiente alese ale individului respectiv și asumate de el, drept o liberă dispunere de șine în numele unui destin adecvat și plener. În cazul artistului, viața-ficțiunea-destinul ar sintetiza timpul care, din punct de apreciere filozofic, "are disponibilitățile psihice ereditare ale omului ca specie", arta propriu-zisă fiind "frumosul specializat sau rezultat al unor căutări specializate... ca optimă organizare a datului sensibil și intelectual". (Al. Tănase). Din contextul acestei aserțiuni ne interesează în special ceea ce se referă la disponibilitățile psihice ereditare și datul sensibil. Cu alte cuvinte, este de neevitat revenirea la acel *poetae nascitur*.

La întrebarea dacă își amintește de un anume moment în care a decis să se dedice literaturii, Hemingway răspundea prompt: "Totdeauna am vrut să devin scriitor". Eugen Ionescu: "Totul a venit de la sine. Probabil că m-am născut scriitor, pentru că am început să scriu de la noua ani". Mama lui Jorge Luis Borges își scutea fiul de anumite eforturi autolucidatorii (poate că ușor jenante, pentru că chestiunea cu începuturile e destul de delicată), spunând că dânsa a știut foarte devreme că bebelușul ei drag se va face scriitor: "La șase ani scrisese o povestire, *Râul fatal*, de vreo patru sau cinci pagini. Când era mic de tot, avea un limbaj îngrozitor. Oare înțelegea prost? Stâlcea complet o seamă de cuvinte".

Demitizările genealogiei literare ca dat congenital au o panoplie factologică impresionantă. Să luăm, spre exemplu, cazul lui Samuel Richardson: născut în 1689, de profesie tipograf care devine librar, până la 50 de ani nici prin gând să-i treacă de-a ajunge scriitor, însă ispitit de moda timpului, ce făcuse foarte populare "epistolarele" - niște colecții ale modelelor de răvașe, afective ori uzuale, zețarul albinez își zice să încerce și el a-și imagina expeditori și adresați, din respectiva îndelungă ocazională alegându-se cu romanul *Pamela sau Virtutea răsplătită*, prin care neofitul, ucenicul, debutantul ce era se pomeneste recunoscut ca întemeietor al romanului european de moravuri. Printre extrem de numeroșii autori care, mai apoi, au recunoscut influența "neînăscutului" scriitor-tipograf-librar numărându-se J.-J. Rousseau și Diderot.

constantinde chardonnet

Numele acestui poet român de expresie franceză este foarte puțin cunoscut cititorilor din țara natală.

Născut la 4 februarie 1939, într-o familie franco-română, a studiat teologia catolică și compoziția, a debutat în 1969 în "Luceafărul" cu versuri semnate Dan Bocaniciu. Volumele încredințate Editurii Cartea Românească în 1970 și 1971 au fost respinse de cenzură. Refuzând orice compromis cu regimul comunist, a scris pentru sertar un excepțional jurnal cu caracter complex, *Terfelogul*, atacând subiecte politice, sociale, culturale.

În 1983 a părăsit definitiv România, urmând-o pe Antonia Constantinescu, soția sa, personalitate emblematică a penultimului val de exilați în Occident.

În Franța, unde trăiește la Paris din lecții de vioară, a

publicat mai multe volume: *Poèmes a retardement* (semnat Daniel Boc) - 1987, *Herbalies* - 1995, *Rienessence* - 2000, *Neumes* - 2000, *Dedicaces* - 2001, *Nocturnalia* - 2001, *Diptyque* - 2003 și *Le livre* - 2004, toate semnate Constantin de Chardonnet.

În România, Editura DU STYLE a tipărit, în 1999, o antologie din poemele sale scrise în tinerețe, sub titlul *Neume* și semnătura Daniel Constantin. Sporadic a fost prezent cu eseistică în "Jurnalul literar", cu poezii în "Luceafărul" și în emisiunile literare ale Radiodifuziunii Române.

Până când vom găsi un editor interesat de creația sa poetică, iată un ciclu compus recent și pe care mi l-a trimis la începutul lui 2005. (L.G.)

Choral (9)

trăim mereu închipuindu-ne că suntem
ultimii defuncți ai acestei lumi originale
atestată de chiar rămășițele ei

să ningă o să ningă cu
egală involburare peste fiii noștri și peste mânji,
peste atâția artizani peste antonimii lor
o ninsoare oblică să înlesnească în sfârșit
concordanța basmelor
albăstrui și cea a cimitirelor...
a fost odată (o dată mai mult!) o
întălc erotică neprevăzută
de la tăcere la tăcere

Choral (99)

un semn! un semn! un semn! un
ultim oracol astăzi
pentru a se pune la adăpost de
acest azur care se ofilește se sparge în
limite adventive respirații
acolade inegale enigme...

un semn! un țipăt ca un pod
împletit din sunete de clopote nocturne!
el și-a încredințat zbuciumul său îndrăgostita sa
speranță albului cel mai
pur îngerul intermitent
moștenitor până nu demult!...

Choral (999)

păsări contrariante surâsuri
delectări sau ritualice erori
pițigoii și căldărașii
silviile și șorlițele
au revenit sunt iărăși lângă mine
lângă plantele mele de decor

accept! n-am fost decât un

biet innograf
un grăunte ratat
pentru acești granguri aceste vesele mierle!...
împreună pândim așteptăm
ora ireductibilă

Choral (9V)

împrejmui și peceti care detonează
cărți neînțelese care se deschid
un poem un phenix un sfeșnic
care murmură și furtună astfel
va prolifera în jur...

iată-ne strămoșii! iată-ne prinții moștenitori!
iată înflăcărata exemplaritate
a acestor regăsiri fără sfârșit!...

etnie de ochi lăuntrici zilele
de mâine se despart de ele însele
în mai puțin timp decât mi-a
trebuit să o scriu

Choral (V)

oceanul nostru violet turnesol
flăcările noastre întrerupte salamandre
cheile noastre plene indulgențe
sau presupuse astfel o
încercături ale imaginației!

orice eveniment ascunde o analogie
orice soare ascunde o noapte
limpede și sfântă
cu nici o alta asemeni...

să fim privitori
să fim fără-ncetare profeți
adoremus

Traducere de
Florina Jianu

Lectură nocturnă ziua-n amiaza mare

Apartenentul unui popor ce-a ieșit din Biblie m-a întrebat la Ipotești, așa, cu vin și vânt (și inevitabil cu praf ce duce și aduce totul chiar și gamele relicvelor din Muzeul Casa lui Eminovici), să-i permit să pună mâna pe "Scrierile politice" cu care m-am chinuit o iarnă întreagă - el - un yankeu bărbos iar eu cu capul și cu barba mea de sârb

praful prăfuieste
Eminescu eminescuiește

E atât de bine - nimic
despre noi!

De nescris

Se petrecu iarna, în peri
o(a)da de tranziție, pe când
voit sau nevoit un lector sârb
locuia în apartamentul Universității unde
păstra numai două lucruri de preț:
un obiect luxos primit
din străinătate și Operele Lui
în ediția Academiei Române.

"Poate tăietorul de lemne, a cărui
muncă prin calitatea ei valorează așa
de puțin, să se măsoare vreodată
cu zugravul?", a scris Poetul.

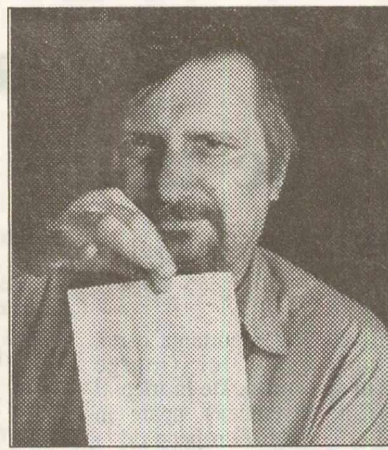
Iar eu, care nu sunt
urdă de iepure, am
rămas legat de
frig citind "Fragmentarium"-ul
lui Eminescu și scriind la rândul meu -
câte ceva de nescris.

Ēterna Românie ori puterea cărții

Prima repriza:
20 de ani de la moartea Poetului

... cu acest prilej se distinge în mod deosebit
inițiativa unui grup de intelectuali din Galați
condus de Corneliu Botez (...) în editarea
unui frumos volum omagial
și doi ani mai târziu
ridicarea unui monument dedicat poetului. O
bună parte din fondurile
necesare lucrării au fost strânse
din vânzarea volumului.

Reprizele a doua și a treia:
Imediat după terminarea festivității
(din cauza epidemiei de coleră care izbucnise în Galați
serbarea s-a ținut nu în ziua de 6 octombrie ci în cea de 11
octombrie 1911)
s-a declanșat între cele două partide -
liberal și conservator - un dialog
al intereselor personale, lipsit
de eleganță și fiind în total dezacord
cu principiile gazetărești evocate
de atâtea ori de Eminescu pe când
scria la "Timpul". "Epoca",
ziar al partidului conservator,
va înfrunta, după serbarea de la Galați
atacurile "Voinței naționale"
și ale "Viitorului".

milurko vukadinovic

Icoană românească

(din epoca de /g/aur/ă/)
Lui Aleksandar Lukic

Foarte amabili și cuminți
oamenii din Uniunea scriitorilor de Atunci, când
cursul de vară de limba română pentru străini s-a ținut
la Grădina botanică (fără Sinaia și fără ieșire
la Marea Neagră), mi-au fost date
două volume masive
din Opera lui Eminescu. Bineînțeles,
împachetate în hârtie închisă, groasă și tare.

Soția Poetului Nemuritor, doamna
Dora, mi-a dat atunci niște cărți pe care
Nichita le primise cu dedicație
din partea armatei
poetilor tineri și o icoană pe care
autorul "Necuvintelor"
o iubea atât de mult..

Eminescu a ajuns la Dâmbovița,
și armata a trecut granița,
iar icoana s-a oprit
în sufletul meu cel trist..

Căldură mare

Ce zi?
Era atât de fierbinte că nimeni nu voia să cumpere cărți.
Toți stăteau la umbră, la o bere rece, la o bere la halbă rece,
la un spritz
rece... cu o răcoare cronică.
Văzui că vânzătorul de cărți a înțeles totul.
Muntele de cărți începuse să-și piardă vârful, creasta...
se topește inevitabil.
Era epoca alegerilor locale și cu toții eram la restaurante,
la umbră să
lămurim lucrurile înainte să fie prea târziu...
Văzui că vânzătorul de cărți a înțeles totul.
A șters totul.
Muntele dispăru, plecă
Dar eu, un cetățean nerezident, cu o capacitate mare de...
am văzut, cu ochii
unui străin, cum a rămas ceva pe tarabă.
Neșters...
Mi-am părăsit răcoarea cronică și am ajuns; singur, la fața locului
Părăsit de cărți.
"Sărmanul Dionis" era încă pe masă...
Era epoca alegerilor locale și cu toții eram la restaurante, la umbră, să
lămurim lucrurile înainte să fie prea târziu.

literatura lumii

pavel chihaia

Idealurile de unire europeană

Ne pare semnificativ că importanta carte, însumând scrieri ale lui George Ciorănescu **Europa unită. De la idee la întemeiere** (Editura Paideia), apare în ajunul Tratatului final al Uniunii Europene de la Bruxelles, de la 25 aprilie, când vor începe formalitățile de integrare ale României în această organizație internațională. Sumarul lucrării prezintă două epoci din viața lui George Ciorănescu, înainte și după plecarea sa la Paris, în 1947.

Înainte de acest an, după cel de al doilea război mondial, preocuparea românilor era înlăturarea vestigiilor din epoca nazistă și, totodată, prevenirea unei dominații comuniste care se întrededa deja în infiltrarea nedisimulată a vecinilor de peste Prut. Ceea ce și-a propus George Ciorănescu, după încheierea studiilor sale la Universitatea din Cluj, să arate în ampla teză de doctorat din 1946, intitulată **Românii și ideea federalistă**, publicată în întregime în cartea actuală, au fost propunerile de inserare federală ale Țării

Staaten vom Gross-Osterreich, publicată în 1906, putem deduce că el însuși avea perspective să devină cancelar al unei viitoare federații austriece, la care urma să se alăture Vechiul Regat și Basarabia.

Înfăptuirea unei Austrii federale este menționată și într-un discurs al lui Take Ionescu în cadrul Consiliului de Coroană din 27 august 1916, în care se menționează că românii din Ungaria urmăreau, în 1911, unitatea națională a celor trei provincii, dar cu suveranitatea Imperiului Habsburgic.

Proiecte asemănătoare, însemnând pentru români - la care ideea de romanitate devenea tot mai pe larg cunoscută și, implicit, independența față de națiunile vecine - realizarea mult doritei uniri, au avut în vedere și inserarea în Imperiul German.

George Ciorănescu arată că, încă din 1841, teoreticianul protecționismului economic Friedrich List, apreciind sistemul federal american, propunea în cartea sa **Das nationale System der politischen Oeconomie** același sistem pentru mijlocul Europei, poporul german „fiind destinat de Providență pentru a conduce afacerile lumii întregi”. Șapte ani mai târziu, în octombrie 1848, Ion Maiorescu - tatăl criticului literar Titu Maiorescu - înaintează guvernului german, în calitate de reprezentant al guvernului provizoriu român, două memorii în care se descria o federație sub dominație germană, care s-ar fi întins de la țărmurile Mării Baltice până la cele ale Mării Negre, înglobând pe români și pe unguri.

O unire a provinciilor românești în imperiul lui Wilhelm al II-lea, sub dominație germană, este propusă de acest împărat în 1906, dar rezultatul războiului din 1916-1918 a îngăduit românilor o proprie realizare a acestui ideal.

Dincolo de unirea federală a provinciilor românești în hotarele unor imperii ca Austria sau Germania, au existat, de-a lungul timpului, proiecte de asociere ale Țării Românești și Moldovei cu țări vecine, având țeluri politice și economice asemănătoare.

Într-o scrisoare din Paris, din 25 ianuarie 1850, Nicolae Bălcescu îl informa pe Ion Ghica despre exilații politici din Londra care urmăreau realizarea unei confederații republicane a Europei Orientale, cu participarea a șase națiuni: români, unguri, boemii și moravii cu slavii din sud. „Pacea nu se va putea stabili în Dunărea de jos”, scria Nicolae Bălcescu, „dacă nu se va întemeia o federație bazată pe principiul egalității națiunilor conlocuitoare”.

O importantă asociere internațională, prezentată de George Ciorănescu, este Mica Înțelegere, din care făceau parte România, Cehoslovacia și Iugoslavia, opunându-se obiectivelor Germaniei naziste ca întreaga Europă Centrală să devină un vast spațiu al acestei ideologii. Despre pactul Micii Înțelegeri, semnat la Geneva la 16 februarie 1933, Nicolae Titulescu scria că „Pacea este una și indivizibilă și marile puteri democratice au datoria de a apăra ordinea internațională oriunde ar fi ea amenințată, chiar dacă interesele lor imediate nu sunt periclitate”.

Plecarea la Paris, în 1947, a lui George Ciorănescu, a însemnat începutul unei activități căreia i-a fost recunoscută o însemnătate internațională, astfel cum deducem și din scrierile tipărite în partea a doua a cărții **Europa unită. De la idee la întemeiere**. Putem afirma că participarea sa, de o viață întreagă, la realizarea Uniunii Europene, a fost exemplară și merită, de asemenea, a fi elogiată.

Alăturarea unor țări pentru idealul Uniunii Europene nu a avut în vedere doar interese economice sau militare ca în reuniunile anterioare federale, ci și o politică general democrată, în interior și exterior, cu garantarea dreptului omului și libertăților fundamentale.

Ne pare important pentru activitatea lui George Ciorănescu, scurt interval de la sosirea sa

la Paris, că devine cofondator al „Uniunii internaționale a creștin-democraților”. În 1954 este deputat în primul Parlament european, iar în același an membru în „Comitetul francez pentru Europa Liberă”, pentru ca, doi ani mai târziu, să își înceapă o exemplară activitate la postul de radio cu acest nume. Din 1964 face parte din „Asociația jurnaliștilor europeni”, iar din 1973 din „Institutul francez pentru relații internaționale”. În sfârșit, în anul 1980, George Ciorănescu devine membru asociat în „Consiliul federal al Mișcării Europene” de la Bruxelles, unde va avea loc la 25 aprilie viitor, peste două luni, un deosebit eveniment, mult așteptat, „Tratatul final al Uniunii Europene”, în care va figura și România.

După cum arată în temeinica postfață domnul Ștefan Delureanu care, împreună cu domnul Matei Cazacu - ajutați de doamna Galatea Ciorănescu care, cu luminoasă dăruire pentru memoria soțului său, a colaborat la apariția acestei cărți - au însumat în **Europa unită. De la idee la întemeiere**, manuscrise din arhiva personală a lui George Ciorănescu, cel care, fiind „un reprezentant ideal al României exilate într-un continent al diviziunii, ruinei, haosului și disperării, anihilată îndelung pe vaste suprafețe, a extras din sine resursele unui atlet al spiritului și credinței, înrolându-se în vasta militanță desfășurată în planul politic al Mișcării europene de inspirație creștină”.

Făcând parte din organizațiile occidentale cu caracter democrat, antitotalitar - în primul rând împotriva Uniunii Sovietice, a cărei brutală expansiune o pune în lumină mai cu seamă în cartea **Bassarabia, Disputed Land Between East and West** - George Ciorănescu a pledat temeinic pentru Europa Unită, după cum constatăm și în materialele publicate:

Iată câteva titluri:

Generația noastră este gata să își asume responsabilitatea construirii Europei unite (Rezoluție a Comisiei tineretului, prezentată de George Ciorănescu la Hofgastein, în 1949, doi

interpretări

ani după sosirea sa în Vest).

Europa unită va triumfa cu certitudine (Cuvânt de deschidere, în 1953, la Conferința europeană a tinerilor asupra problemelor din Europa Centrală și Orientală).

Mișcarea federalistă și Europa unită (Din 1953, din care deducem că intențiile și realizările federaliste consemnate în teza sa de doctorat din Cluj, din 1946, pot fi considerate preludii Uniunii Europene).

Ne-am născut sub semnul Europei unite (Conferința europeană a tinerilor...1953)

Este foarte importantă semnătura lui George Ciorănescu, alături de cele ale lui Virgil Veniamin, Grigore Gafencu și Gabriel Bădărău, la Cel de al doilea Congres al Mișcării Europene de la Haga, din 8-10 octombrie 1953, în care reprezentanții a nouă țări din Estul ocupat de sovietici au căzut de acord pentru o declarație comună în care să se menționeze atașamentul lor la ideologia federalistă a Europei ca întreg și, totodată, o activitate comună pentru eliberarea țărilor ocupate de Uniunea Sovietică.

De asemenea, răspunsul lui George Ciorănescu la întrebarea Congresului din Tours din septembrie 1953, intitulat „Care Europă?”, cu o memorabilă profesiune de credință: „Noi construim Europa Occidentală, fără a uita și abandona Europa de est”, obiectiv, pe care puterile occidentale, din nefericire, nu l-au avut în vedere.

Și, prevăzând întemeierea Uniunii Europene definitivată la Maastrich în 1993, anul în care a plecat dintre noi, George Ciorănescu adăuga profetic: „Pentru noi, exilații, Uniunea celor Șase, care se va transforma mâine într-una a celor Cincisprezece națiuni, nu reprezintă decât un nucleu primordial al unei uniuni mai vaste și mai grandioase”.

Ideal care a fost înfăptuit și prin lupta de o viață a lui George Ciorănescu, care va dăinui totdeauna în inima românilor.

Românești și Moldovei, precum și ale populației române din Transilvania, în hotarele marilor imperii Austria și Germania sau asocierea cu alte țări vecine.

Eforturile de independență și prevenirea unei noi dominații otomane sau rusești încep cu Revoluția din 1848, când o comisie în frunte cu Andrei Șaguna solicită împăratului Austriei, Ferdinand I, ca românii din Transilvania, Bucovina, Banat și Ungaria să formeze un ducat național, independent, cu administrație politică și viață religioasă proprie, dar fără părăsirea cadrului imperial. Întreg imperiul urma să evolueze spre o structură federală, recunoscându-se fiecărei națiuni componente autonomia națională.

Proiectul unirii, de data aceasta a celor trei provincii locuite de români între hotarele Austriei, apare jumătate de secol mai târziu, când o susținută campanie federalistă a fruntașilor români, în frunte cu Aurel Popovici și Alexandru Vaida-Voievod, a fost sprijinită de arhiducele Franz Ferdinand, nefericitul moștenitor al tronului imperial austriac. Într-o discuție între Nicolae Filipescu și Aurel Popovici, acesta se referea, în numele arhiducelui, la acceptarea Țării Românești și Moldovei, întregite cu Transilvania, într-o federație a Austriei Mari. Totodată, din cartea lui Aurel Popovici **Die Vereinigten**

Ierusalim: Faceți loc scriitorilor!

meditații
contemporane

ion crețu

Nu s-au închis bine porțile Târgul Internațional de Carte de la Ierusalim, 13-18 februarie, și organizatorii s-au și grăbit să susțină cât de reușit a fost totul anul acesta - satisfacție contrazisă de cei care-și amintesc cu nostalgie de edițiile trecute ale Târgului ca de un adevărat regal intelectual. Această decădere își are, desigur, explicația în înrăutățirea situației politice din lume, cu efecte mai vizibile, din rațiuni lesne de înțeles, în Israel. Efectul pe termen lung al instabilității din zonă este vizibil nu doar în caracterul tot mai diafan al Târgului, dar și în economia locală, în turism cu precădere.

Ce susțin însă oficialitățile? Potrivit lui Yoel Makov, director adjunct al Târgului în ultimii 16 ani, anul acesta "s-a înregistrat un succes enorm. Fiecare zi a adus circa 4500 de vizitatori; 50 de editori și 50 de agenți literari au sosit din străinătate - un spor substanțial față de 2003." O noutate, la prezenta ediție, a fost inaugurarea unei cafenele literare care a găduit scriitori ca: Aharon Appelfeld, Yosef Bar-Yosef, Etgar Karet, Pavel Hila, Samir El-Yusuf, Linda Grant și Anna Hermann.

Într-una dintre seri, David Grossman s-a întâlnit cu cititorii și a răspuns unor întrebări privitoare la procesul creației. "Când scrii o carte este ca și când ți-ai ascunde familia în timp de război, a spus el. Ai 20 sau 30 de personaje și ele ți se încredințează total și fără rezerve. Trebuie să te dedici lor în întregime, fiindcă nimeni nu poate s-o facă în locul tău," relatează Atira Winchester în „Jerusalem Post“.

Pentru Grossman, procesul scrierii unei cărți este comparabil cu a juca tenis împotriva automatului. "Lumea este ca un automat, susține Grossman. Trimite informații spre tine, frânturi de conversație, un gest. Tu te întrebi: «ia să vedem cărui personaj i se potrivește asta?» Dar mingiile continuă să vină spre tine, lovindu-te fără încetare."

Cineva din audiență a vrut să știe cum se scrie, după 13 rescrieri, plus sau minus, autorul se desparte, totuși, de cartea sa. Grossman admite că este mult mai greu să încheie un roman decât să-l înceapă. "Credeam, susține el, că cea mai bună metodă să ieși din universul romanului pe care tocmai l-ai terminat este să începi imediat un nou roman. Acum consider că este OK să plângi puțin. Să te desparți de fostul roman așa cum cere el."

Aparent, o discuție cu David Grossman nu ar fi completă fără o anumită tentă politică și, întrebat ce simte în legătură cu noua realitate post Sharm e-Sheikh, el răspunde fără să se îndepărteze de tema literară: "Toți știm că într-o bună zi conflictul se va sfârși. Grafitti de pe zid o spun de câțiva ani deja. Asta este șansa noastră - să scriem istoria și nu să-i fim victime."

Când Grossman a dat să plece, în vreme ce scriitorul israelit Meir Shalev, împreună cu confratele italian Erri Luca își făceau drum prin mulțime pentru a continua soareaua, unul dintre organizatori a strigat: "Faceți loc scriitorilor!" Văzând că mulți din audiență nu aveau scaune ca să stea jos, de Luca, autorul romanelor *God's Mountain* și *Sea of the Memory*, și editorialist pentru publicația italiană „Il Manifesto“, a preferat să rămână și el în picioare.

De Luca este interesat de mai mult timp de

"Când scrii o carte este ca și când ți-ai ascunde familia în vreme de război."

David Grossman

"Cartea și nu scriitorul trebuie să fie deșteaptă."

Antonio Lobo Antunes

tot ceea ce înseamnă cultura iudaică, iar două dintre romanele lui au personaje evreiești. "De când mă știu am fost antifascist, a declarat el. Sunt originar din Neapole și îmi curge în vine un amestec curios de sânge." Pasiunea lui pentru idiș s-a născut în 1993, în urma unei călătorii pe care a făcut-o la Varșovia cu prilejul marcării a 50 de ani de la revolta din ghetto.

"Idiș este o limbă ștearsă de pe harta Europei", a declarat Luca. "Să citesc, să învăț, să cânt idiș este singurul lucru pe care-l pot face pentru a schimba trecutul. Să spun istoriei că nu a reușit."

Și anul acesta, potrivit tradiției, a fost desemnat un autor al Târgului. El este Antonio Lobos Antunes. Pe lista celor care s-au bucurat de această onoare de-a lungul timpului s-au numărat: Bertrand Russel, Max Frisch, Borges, Eugene Ionesco, Graham Greene, V.S. Naipaul, J.M. Coetze, Ernesto Sabato, Vargas Llosa etc. - scriitori unul și unul, veritabilă listă a lui Nobel.

Antonio Lobos Antunes s-a născut în 1942, la Lisabona. Șase dintre romanele sale sunt traduse în engleză. În materie de scris, ca și în oricare altă formă de artă, de altfel, Antunes socotește că trei lucruri sunt esențiale: mândria, răbdarea și singurătatea.

Întrebat care sunt cărțile sale de literatură preferate, scriitorul portughez ezită o clipă înainte de a numi romanul lui Brontë *Wuthe-*

ring Heights. Tabloul *Las Meninas* de Velasquez, adaugă el, referindu-se la celebra capodoperă picturală spaniolă, este și ea o mare operă literară. La fel *Improptuurile* lui Schubert; se aude o notă, după care urmează o tăcere aproape imposibil de suportat. Apoi altă notă și ai impresia că-ți face portretul, într-o manieră deopotrivă duioasă și nemiloasă. Ești acolo alături timp cât te vede cineva, și nu cât ai vrea tu să fii văzut."

Cât despre procesul de creație, Antunes are propriile ezitări, propriile întrebări. "Sunt unii care au tot timpul în cap următoarele două, trei romane. Nu este cazul meu. Eu când termin de scris o carte, simt această plăcută senzație fizică, ca după ce ai făcut o baie. Atunci te simți ca un câine care caută un os și n-are idee unde l-a îngropat. Nu știi niciodată dacă ești capabil să mai scrii o carte sau nu. Uneori cred că te naști pentru a scrie un anume număr de cărți și nu ești bun decât pentru asta."

Problema, susține Antunes, atunci când scrii, este cum transformi în cuvinte lucruri care preced formarea cuvintelor: "Nu am nici un fel de plan când scriu. Textul este făcut de mână și din cuvintele pe care-l scrie ea. Pentru mine, scrisul reprezintă o experiență corporală. Când scriu la computer am sentimentul că cuvintele nu emană din mine. Mie-mi place să desenez cuvintele, ca și când ar fi un fel de broderie."

Deși romanele lui Antunes prezintă deseori o viziune întunecată asupra cruzimii și a lipsei de compasiune, Antunes crede că scrierile sale sunt luminate de bucurie. "În orice caz, o carte nu este nici tristă, nici veselă, susține el -, ea se schimbă în funcție de dispoziția cititorului."

În cuvântul său de la deschiderea Târgului, la care a participat și vicepremierul Shimon Perez, Grossman declara: "Sperăm să devenim o poveste, asemenea oricărei povești, nu mai mare decât viața, pur și simplu o poveste despre viață." Nici noi nu sperăm altfel.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Maurice Carême (1899-1978)

Spleen

Plouă și plaja-i deodată un vid.
Unde vom merge sub apele grele?
Nu mai e zare, nu mai sunt vele,
Până și digul este livid.

Iar suntem cei condamnați să rămâie
La jocul de loto, la ceai cu lămâie,
La mici și fadele prăjituri
La vorbele goale și calambur.

Singur - pe cheiul-carte în vânt
Căruia foile-aversa-i întoarce.
Trece-ntristat că o să se-mbarce
Un marinar cu ochii-n pământ.

alina boboc

Un joc de artificii

Teatrul Național din București a prezentat publicului, joi 24 februarie 2005, la sala „Liviu Rebreanu”, în premieră absolută, spectacolul **Ludwig, Nicolo și Jo**, o piesă muzicală interpretată cu mijloace de expresie inedite, coagulate într-un limbaj artistic nou, interesant și cu totul neobișnuit pentru spectatorul român.

Într-un decor simplu, format dintr-un fundal tapizat cu lemn în dungii verticale, decupat în trei suprafețe (una mai lată, centrală și două mai înguste, laterale), sunt așezate câteva obiecte de recuzită: în stânga, un pian, cu scaunul și microfonul aferente, în dreapta o vioară pe o măsuță, cu un suport de partituri și un scaun, iar în centru un microfon.

Începutul spectacolului, menit să introducă publicul în atmosferă, este făcut de un personaj feminin care aduce câteva informații; astfel, aflăm că personajele ce urmează să evolueze sunt doi muzicieni celebri, contemporani, Ludwig van Beethoven (1770-

1827) și Nicolo Paganini (1782-1840), ale căror spirite sunt încă printre noi, oamenii secolului al XXI-lea.

Cei doi actori mizează în succesul lor pe câteva elemente importante. În primul rând complicitatea cu publicul, realizată atât la nivel muzical, prin interpretarea parodică a unor bucăți foarte cunoscute, din registre muzicale diferite, cât și la nivel verbal, prin actualizarea „șopârlelor” care, făcând trimitere la o realitate imediată și complexă (aspecte politice, administrative, culturale, afective), percutează rapid în sufletul spectatorului. Apoi, dialogul direct cu publicul, includerea acestuia într-un context artistic (se aprind luminile în sală, spectatorii sunt rugați să cânte împreună cu actorii, apoi singuri, o spectatoare este invitată pe scenă) creează o punte de comunicare foarte umană și este apreciată în consecință.

În al doilea rând, densitatea ingredientelor teatrale este de admirat. Situațiile comice sunt create cu artă și rafinament, folosindu-se: încurcătura, contrastul (între personaje, între limbajul lor muzical, între stările lor fizice și psihice, între glumă și serios, între tăcere și

vorbire), gestul suspendat, ostentația, afectarea, alternanța static-dinamic, dansul, pantomima, descompunerea unei mișcări (simplu așezat pe un scaun este văzut cu încetinitorul), patetismul intenționat și multe altele. Prezentarea unui element paremiologic în acest limbaj artistic este cu totul inedită: bătrânii căzuți în mintea copiilor (doi actori,

thalia

aflați la vârsta maturității, interpretează doi copii, apoi doi bătrâni); asemănarea de gestică, mimică, forță ș.a. este izbitoare.

Spectacolul este format din câteva episoade, înlănțuite cu pricepere și totul este ținut la o anumită temperatură, prin ritmul dinamic, dat de mișcarea scenică impecabilă, de o natură rară. Atmosfera de spectacol este deconectantă, nu există momente moarte, iar la sfârșit pare că totul s-a consumat prea repede. Practic, întreg spectacolul este un joc de artificii superb, pregătit cu migală și reușit întru totul.

***

Distribuția: Mihai Bisericanu, Radu Gheorghe, Georgeta Ciocârlan. Scenariul și regia: Radu Gheorghe.

Sfârșitul lunii februarie și începutul primăverii este marcat în fiecare an de strălucitoarea, dar atât de previzibilă sărbătoare a filmului american și nu numai, decernarea Premiilor OSCAR. Seara magică a trecut și, după cum au putut constata și cinefilii români, ce-i drept cu o întârziere de aproape 24 de ore (evenimentul a fost înregistrat de postul PRO TV), marile câștigător al Galei a fost regizorul și actorul Clint Eastwood. Filmul său **Million Dollar Baby** a obținut Oscarul la aproape toate categoriile importante la care a concurat, adică Premiul pentru cel mai bun film, Premiul pentru cel mai bun regizor, Premiul pentru cea mai bună actriță în rol principal, Hillary Swank. Premiul pentru cel mai bun actor în rol secundar, Morgan Freeman. Învinsul seriei a fost marele regizor Martin Scorsese și pleicula sa **The Aviator**, cu toate că el a obținut în total mai multe statuete decât filmul lui Eastwood, dar toate recompensând calitățile tehnice ale filmului. Dar ce anume spune

Oscaromania a cuprins România și întregul mapamond

jucat de Eastwood.

„Nu știu ce am făcut ca să merit așa ceva”, a declarat Hillary Swank, primindu-și premiul. De altfel și ea este la al doilea Oscar, după ce a câștigat în 2000 premiul pentru cea mai bună actriță în rol principal în **Boys Don't Cry**. Cu cinci ani în urmă ea a învins-o tot pe Annette Bening, care anul acesta a fost nominalizată pentru rolul din **Being Julia**. Swank se alătură astfel grupului foarte restrâns de actrițe care au câștigat câte două Oscaruri pentru cea mai bună actriță în rol principal: Elizabeth Taylor, Jane Fonda, Jodie Foster.

The Aviator, care părea favorit după anunțarea nominalizărilor, a plecat acasă cu premii considerate mai puțin importante: cea mai bună imagine, cel mai bun montaj, cea mai bună regie artistică, cele mai bune costume. Oscarul cel mai important obținut de biografia lui Howard Hughes a fost cel decernat lui Cate Blanchett, care a interpretat rolul lui Katharine Hepburn, o răsfățată a Academiei dispărută în 2003, la vârsta de 96 de ani.

Cât despre Martin Scorsese, unul dintre cei mai importanți regizori ai ultimelor trei decenii, acesta a plecat acasă fără Oscarul pentru regie pentru a cincea oară. De altfel, înainte de premii, analiștii spuneau că, deși Scorsese merită din plin un premiu al Academiei, **The Aviator** nu este nici pe departe cel mai bun film al său. Pot confirma părerea juriului, pentru că într-adevăr filmul său privește destul de schematic și linear destinul tragic al excentricului milionar american. Un alt premiu așteptat a fost cel pentru cel mai bun actor în rol principal, care i-a revenit actorului de culoare Jamie Foxx (pentru

irina budeanu

prestația sa considerată excepțională din **Ray**). La categoria cel mai bun film străin, câștigătorul a fost **The Sea Inside** al spaniolului Alejandro Amenabar, o pledoarie emoționantă pentru dreptul de a muri decernat. „Acest premiu este dedicat lui Ramon Sampedro”, a cărui luptă pentru dreptul de a muri cu demnitate a inspirat filmul, a afirmat regizorul în vârstă de 32 de ani, cunoscut în Statele Unite pentru realizarea filmului **The Others**, cu Nicole Kidman. **The Sea Inside** fusese deja premiat la Veneția cu un Leu de Argint și a dominat ediția de anul acesta a Premiilor Goya din Spania. **The Eternal Sunshine of the Spotless Mind** a obținut premiul pentru cel mai bun scenariu original, iar **Sideways** pe acela pentru cea mai bună adaptare. Supereroii din **The Incredibles** au obținut Oscarul pentru cel mai bun film de animație. Oscarul pentru documentar a fost decernat lui Ross Kauffman și Zana Briski pentru **Born into Brothels**.

Cineastul american Sidney Lumet, în vârstă de 80 de ani, care a semnat pelicule intrate deja în istoria cinematografului - **Dog Day Afternoon**, **Murder on the Orient Express** și **Network** - a primit un Oscar onorific pentru întreaga carieră.

Și anul acesta, ceremonia de decernare a Oscarurilor nu a surprins pe nimeni. Ea s-a dorit să stea sub semnul umorului, ceea ce amfitrionul seriei, actorul Chris Rock a reușit parțial. Pe când un Oscar românesc?

arta filmului

marele câștigător despre această poveste emoționantă, dintre trei oameni, aflați întâmplător împreună? „Realizarea acestui film, în 37 de zile și cu niște actori fabuloși, a fost o aventură minunată. Ceea ce m-a atras atunci când am realizat filmul este că povestea nu are decât aparent legătură cu boxul. Este despre un bărbat afectat de absența relației cu fiica sa și care găsește un fel de substitut în tânăra pe care o antrenează”, a declarat regizorul în vârstă de 74 de ani. În fapt, el reeditează succesul din 1992, când **The Unforgiven** a câștigat Oscarurile pentru cel mai bun film și cea mai bună regie. **Million Dollar Baby** relatează ascensiunea unei tinere jucătoare de box, interpretată de Hillary Swank, și a bătrânului ei antrenor, al cărui rol a fost

Despre modalitățile și performanțele de învățare a limbilor străine s-a scris mult. Dar cum învățăm limba maternă este o problemă mai puțin dezbătută de știința limbajului. A fost nevoie de un lingvist cu studii și lecturi de psihologie pentru ca procesul de achiziționare a limbii materne să devină o problemă actuală, dezbătută în lingvistica modernă. Aceasta s-a întâmplat o dată cu teoria generativistă americană, elaborată de Noam Chomsky în lucrarea sa, *Aspects of the Theory of Syntax* din 1965. Modelul chomskian de învățare a limbajului (în teoria generativistă limbaj este, în general, sinonim cu limbă maternă) este bazat pe ipoteza că mintea umană este dotată genetic cu un mecanism specific destinat învățării limbii materne, denumit *dispozitiv de achiziționare a limbajului* (engl. *Language Acquisition Device* = LAD). Presupunerea existenței unui astfel de mecanism se sprijină pe o concepție particulară a felului cum funcționează și se organizează mintea umană. Pentru a putea admite existența unui astfel de mecanism, în termenii pe care îi expune lingvistica chomskiană, este necesar să admitem în primul rând că mintea este dotată cu

conexiunea semnelor

anumite stadii cognitive înăscute, al căror rol este să organizeze diverse date empirice ale realității; în al doilea rând, trebuie să admitem că mintea umană este compusă din diverse (sau cel puțin două) universuri cognitive autonome, pentru a putea astfel justifica că procesul limbajului se relaționează cu alte procese cognitive de naturi diferite.

Fragmentarea minții în diverse stadii cognitive este o invenție a epistemologiei contemporane, lucru de neconceput în epistemologiile non-fragmentariste ale secolelor anterioare. Teoria modularizării minții umane rezolvă de fapt însăși modularizarea științei, cu prioritate aplecată asupra specializării și compartimentării excesive a cunoașterii. O teorie lingvistică care se bazează pe mecanismele fragmentariste ale minții - așa cum este mecanismul de achiziționare a limbajului din teoria generativistă - presupune ca știința lingvisticii să fie înscrisă într-un domeniu exclusiv destinat studiului limbii materne. Și aceasta deoarece în generativism termenul de limbaj este, așa cum am menționat mai sus, redus, oarecum metaforic, la cel de limbă maternă, putându-se trage astfel concluzia că știința lingvisticii poate deveni în exclusivitate orientată spre explicația limbilor materne, reduse la gramaticile lor referente.

Motivația empirică a unui LAD constă în faptul irefutabil că procesul achiziționării limbii materne se face într-un fel comun pentru toată specia umană, independent de calitatea și semnalul extern primit, adică limba căreia i se supune orice individ

Cum învățăm limba maternă

mariana ploae-hanganu

când este copil. De fapt, orice copil, în orice punct al planetei și în orice circumstanțe sociale, este capabil să domine sistemul gramatical al limbii sale materne în aceeași perioadă a vârstei în care și ceilalți copii o fac. Dar ceea ce justifică existența unui LAD, ca parte a teoriei modulare a minții, nu este atât aspectul său filogenetic, cât mai ales stadiul său în relație cu alte mecanisme ale cunoașterii. Pentru a domina limba maternă, copilul realizează într-un timp extrem de scurt o infinitate de operații mentale cu o structură complexă, a căror reproducere nu ar putea-o realiza în alte circumstanțe străine procesului de achiziționare a limbajului. Tipul de analiză realizat de copil pentru a compune mental structura gramaticii limbii materne este infinit mai complex decât orice altă activitate cognitivă pe care el o realizează la acea vârstă. Din acest motiv, Chomsky formulează ipoteza că LAD funcționează autonom în relație cu alte mecanisme cognitive, ținând cont că el nu ar putea acționa cu o asemenea precizie în cazul în care ar depinde de alte mecanisme, incapabile de a procesa același tip de funcție mentală. Această explicație întărește ipoteza autonomiei mecanismului de achiziționare a limbajului și legitimizează modularizarea minții.

Instrumentele din care este compus un LAD sunt, conform aceleiași teorii, *universaliiile lingvistice*, cele care reușesc informații prin intermediul cărora copilul începe analiza semnelor limbii orale vorbite în jurul său și testează diferitele posibilități de gramatică care sunt adecvate sau nu datelor percepute. Universaliiile lingvistice nu se confundă cu faptele structurale ale gramaticilor specifice, ceea ce vrea să spună că un copil, la naștere, nu posedă nici un fel de informație care să se asemene câtuși de puțin cu gramaticile limbilor naturale. Aceste date universale se concentrează în informații care determină un tip de ipoteză pe care copilul trebuie să o formuleze pentru a construi mental o gramatică adecvată a limbilor naturale. Astfel, universaliiile lingvistice sunt cele care, spre exemplu, determină pe copil să nu considere strănutul un element gramatical, chiar dacă este un zgomot realizat prin cavitatea bucală întocmai ca sunetele vorbirii. Cu alte cuvinte, universaliiile prestabilesc tot ceea ce este posibil să facă parte dintr-o gramatică și exclud tot ceea ce în nici o circumstanță nu poate să figureze ca parte a unei gramatici. În această perspectivă, universaliiile lingvistice se prezintă copilului ca o clasă potențială de elemente gramaticale. Faptul ar explica, după părerea ace-

luiși autor, cum este capabil copilul ca, într-un timp atât de limitat și în condiții de cele mai multe ori adverse să discearnă între sunetele pe care le ascultă, pe acelea și numai pe acelea care sunt relevante din punct de vedere lingvistic și, în paralel, să-și formeze o cunoaștere care să-i permită să folosească o gramatică. Trebuie să reținem astfel că universaliiile lingvistice acționează într-o manieră selectivă, centrată exclusiv pe semnale acustice verbale a căror natură este filogenetică și nu socială.

Mecanismul de acționare a limbajului presupune un proces cognitiv caracterizat printr-un ciclu de ipoteze privind forma adecvată a gramaticii subiacentă semnalului acustic din limba maternă respectivă. Aceasta înseamnă că, între începutul și sfârșitul procesului de achiziționare a limbajului, copilul formulează o serie de gramatici provizorii care sunt substituite de altele mai adecvate în fiecare moment în care o ipoteză este substituită prin alta. De exemplu, admitem că un copil formulează ipoteza că toate verbele din română se conjugă ca verbul *a cânta*. Dacă între timp copilul aude un alt set de propoziții în care apare verbul *a ieși*, care are forme de conjugare care contravin concluziilor formulate de el anterior, atunci copilul reformulează prima gramatică provizorie cu alta, de asemenea provizorie, care reformulează ipoteza cu privire la conjugarea verbală: de data aceasta, copilul înțelege că anumite verbe se conjugă ca verbul *a cânta* și altele ca verbul *a ieși*. Trecerea de la prima gramatică provizorie la cea de a doua constituie un salt calitativ în drumul spre elaborarea mentală a gramaticii finale.

Una din caracteristicile singulare pe care mecanismul de achiziționare a limbajului îl impune gramaticii este că procesul de însușire a limbii materne rămâne iremediabil deschis și aceasta deoarece chiar și cel mai abil vorbitor își va actualiza în mod sistematic gramatica, aceasta devenind din ce în ce mai adecvată semnalelor înregistrate. În măsura în care, după cum știm, limbile se află într-un proces de transformare structurală continuu, este plauzibil ca procesul de achiziționare a limbajului să nu fie, de fapt, niciodată complet și definitiv.

„Bijuterii pentru perete“ ca autobiografie

ana amelia dincă

Când obiectul ca identitate artistică s-a transformat într-o noțiune clasicizată, deși insuficient exploatată, Dana Marinescu reușește să ne încante cu ale sale bijuterii pentru perete, asamblaje cu atenție gândite și structurate până la cotele amănuntului și, deopotrivă, ale unității de concepție. Acest discurs vizual se constituie într-o adevărată autobiografie care ne povestește, cu fiecare piesă, despre pactul stabilit între artistă și atributele generice ale feminității, configurate pentru un spațiu de esență masculină, cum am putea numi suprafața parietală. Dacă subiectul acestei serii artistice este obiectul, iar substanța lui fundamentală este, pe de o parte, sticlă de parfum și etericul sau conținut, iar, pe de altă parte, fragilitatea materialului textil, prețiozitatea pietrelor colorate și noblețea catifelei, toate acestea, nu opuse, ci incluse ambianței solidității metalului și lemnului efemer, înseamnă că Dana Marinescu își organizează amănuntele universului plastic într-un corolar constanțial propriei sensibilități.

În acest melanj morfogenetic constituit din ansambluri logice și plastice provocatoare, zeci de sticlute de parfum, fiecare având personalitatea proprie, sunt așezate în cutii formate dintr-unul sau din nenumărate sertare, necesare artistei pentru a defini stări, personaje, imagini, amintiri. În funcție de evocarea dorită, volumele cunosc o adaptare, când la condiția torsului uman, când la starea misterioasă a unor fantastice insecte. Cutia și colivia nu sunt o limită pentru orizontul pe care ni-l aduce aproape. Ele reprezintă închisul care deschide lumea acelor sertare de taină cu trimiteri la îndepărtate și diferite genealogii cum sunt: **Adam și Eva, Albă ca Zăpada, Fotografia străbunilor** sau aluzii la vreo

Madame Generăleasă din a cărei cochetărie nu a mai rămas decât o valoroasă sticlă de parfum, suficientă Danei Marinescu pentru relatarea unui mediu fantastic, accesibil nouă prin creațiile sale.

Cu greu ne-am putea imagina cum trei sticle de sifon ar putea fi transformate într-o familie regală. Dar Dana Marinescu, intervenind cu metalice armuri decorative, realizează portretele demnitarilor cu aluzii plastice evidente la lumea simbolică a

plastică

basmului.

Artista nu așază numai între substanța materialelor utilizate o oarecare distanță unificatoare a ansamblului, ci chiar între eul creator și lume pune un anume scut constituit din propria locuință, un adevărat cabinet de curiozități.

Compozițiile din interioarele encadramentelor, născute mai întâi în însăși ființa artistei, se dezvoltă coerent și sunt speciale din perspectiva punctului de pornire care le-a generat, iar unicitatea lor ne mărturisește fără rezerve că domeniul vizual nu este niciodată reductibil la comportamente etalon, ci poate fi influențat de detaliile ambientului existențial.

Prolificitatea. Asta ar fi singura trăsătură evidentă a literaturii Aurei Christi. Numai că, în literatură (în artă, în general), de cele mai multe ori a fi prolific nu e tocmai o calitate. Dimpotrivă.

Poezie, eseu, traducere, proză - nu e nimic care să poarte taine în fața Aurei Christi. Din 1993, când îi apare primul volum de versuri (*De partea cealaltă a umbrei*), a mai publicat nouă volume de poezie, două de eseuri, două romane, a realizat traducerea poemelor lui Valerii Voronțov și o controversată traducere din Anna Ahmatova. Cel mai recent volum al ei se intitulază *Ochiul devorator* și a apărut la Editura Axa din Botoșani, în Colecția „La steaua. Poeți optzeciști” (2004). Aura Christi rămâne fidelă stilului prolix, încăierărilor de cuvinte, literaturii încărcate de filozofie. Din păcate, nu asta e rețeta cu care să-l ții pe cititor aproape de text. La Aura Christi, poemele au lungimi și forme apocaliptice. Textul se tot adună, se aglomerează, se încovoie, își ascute numeroase spinări, că până la urmă, când izbutește să-și atingă coada, se descoperă singur. Ia-l pe cititor de unde nu-i! S-a plictisit de mult. „Deschide-te. Vino cu mine./ Teși din cochilia tristeților serbede, fără rod./ ieși din sărăcia de neatins a duhului/ ce-nmulțește sfidător pustiul./ Lasă la o parte minciunile trupului, timpului./ lucrurile iubite din leneșă utilitate./ lasă tot ce îți pare o imposibilă povară/ și vino cu mine pe insula unde soarele se naște/ din pântecul fiecărei clipe ca o păpușă rusească din alta...” (*Loc intangibil*). Acesta nu este cu siguranță un început foarte reușit de poem. Mai rău este că se continuă în același

Derapaj lingvistic

elena vlădăreanu

stil, iar filozofia, care, se pare, este cartea secretă a Aurei Christi, nu face decât să ducă, invariabil, la ilizibilitate. O altă consecință a etalării atâtor cuvinte înțelepte pe vers este obscurizarea sensului: „Eu vin din străinătatea exilului meu,/ din sălbăticia scrâșnită a conștiinței de Sine./ Eu vin din întunecimea lunecoasă a mersului spre ființă,/ din limpezimea peisajelor, din muțenia greoaie a munților”. Sau, în același poem: „De unde fuga mea de beznă prin beznă mergând?/ De unde tabietul de a mă zidi/ în tot prin ce trece moartea?”.

Mi se pare că Aura Christi nu a înțeles că profunzimea în literatură nu are nevoie neapărată de cuvinte multe și mari. Verbiajul nu poate reprezenta nicicând o soluție a poeziei.

Când simte, probabil, că derapează pe propriul său limbaj, poeta pune din loc în loc niște piedici în care se poate opri. Formele fixe înlocuiesc atunci aglutinările verbale din poeme ca *Loc intangibil*. Forma se schimbă, rămâne însă senzația de artificial, de forțat: „Nu poți să nu îți minte: sunt făcut din tine./ Firimituri de cer, de lege și de moarte/ mi-ai azvîrlit în creier, vene... Eu văd cine/ poate urca la tine în singurătate./ Mi-ai dat ceva de

neînțeles: sufletul abrupt./ întors spre-apus în trena dimineții. I-ai dat/ străinătății mele otravă și un trup/ într-un eres strâns. Pe mine nu m-ai întrebat./ Și, totuși, te-am iubit. Te-am căutat și-n moarte./ Am implorat și te-am hulit. M-am închinat și/ literă de rugăciune am fost, de Carté./ Apoi m-am răzvrătit în rațiunea de-a fi/ și te-am văzut cu ochi străin... Primul Vinovat/ ne modelează din drojdia vechiului păcat” (*Psalm*). Chiar și atunci când reușește să construiască onorabil un text, îl măcelărește prin ultimul vers. De exemplu, poemul *De profundis* este cât de cât reușit până la „Am aflat cum e să fii cu tine de-o seamă”, vers a cărui existență nu poate fi explicată decât prin rațiuni de formă.

„Nu-i nimic de făcut”, cum spune însăși autoarea într-un poem cu titlu omonim. Nu-i nimic de făcut în fața unei astfel de poezii anacronice și lipsite de vlagă. Vorbăria nu este obligatoriu semnul energiei, cu atât mai puțin al energiei lirice.

cultura sub masă

fost loviți (din pură răutate) de klingonienii aliați cu devonienii (...)” (*Realitatea. Realitatea...*).

În alte poeme întrezărim bucăți de biografism. Transcrise primar și cu o rază restrânsă de interes, versurile respective nu sar mai departe de aria banalității: „Mi se spune cu condescendență «domnișoară»/ îmi vor număra virgulele/ «doamnă sau domnișoară?»/ dar dumneavoastră? domn sau domnișor?” (*Acte de limbaj*). Dacă Suzana Filip și-a făcut un scop din oralitatea poeziei, nu prea o nimereste. Stilul său colocoal, transformarea unor discuții și mici bârle „de-ale fetelor” în versuri sunt cât se poate de neinspirate.

Un volum inegal, plin de stângăcii, inacceptabile mai ales în cazul unui debut destul de întârziat cum este acesta (autoarea are în jur de treizeci de ani și este profesoară de literatură comparată și de teoria literaturii). Nu înțeleg de ce a fi modern în ceea ce scrii trebuie să fie sinonim cu a te lăsa în voia valului de prostii care îți trec prin cap. Nu chiar orice text poate fi literatură. Nu e O.K., iar impresia că totul pare posibil este doar o impresie.

citate surescitate

De atunci, din unsprezece aprilie 1977 când împlinea (doar) 77 de ani, atâtea berze n-au mai găsit murmurul izvorului dulce al cuibului părăsit de sufletul poetului iubitor de păsări, atâtea cocori și-au aflat zborul în bernă...”

(Victor Sterom - „Oglinda literară”)

Aici nu e poezie

Aici e viața de apoi este volumul de versuri cu care debutează Suzana Filip (Editura Paralela 45, 2004). Dacă, pe pagina de gardă, în loc de poezie s-ar fi specificat eseu, la citirea cărții nimeni nu s-ar fi mirat. Autoarea se pierde în șiruri de banalități, spuse (scrise) cu emfază, înnegrește pagini întregi, fără ca pe astfel de întinderi să se întâlnească măcar o dată, de două ori cu poezia. Nu stăpânește tehnica persuadării, indispensabilă pentru a-l păstra pe cititor aproape de poezia pe care o scrie, nu se folosește de elemente retorice. Totul sună spart și banal: „Nu mă întrerupe tocmai/ îmi imaginam niște replici foarte amuzante/ eram foarte spirituală/ și toți erau îndrăgostiți de mine și/ viața imaginară nu e mai puțin/ imaginară decât e reală/ viața reală./ Asta nu e conversație e ca și cum/ ai duce lemne în pădure ca și când ai turna apă în fântână/ ești contemporanul mea așa au căzut cărțile dar/ înșiri povești și predici unui măgar surd/ nu e limbaj e ceva/ circular inutil

o îngănare Bună ziua Bună ziua/ oricât de profund ar fi firul dintre ele/ profund și subțire” (*Acte de limbaj*). Se pare că, în viziunea Suzanei Filip, poctul deține o unică, importantă funcție: aceea de a umple spații întregi cu ineptii. Când acestea o plictisesc până și pe ea, schimbă foaia și livrează cititorului aberații de tipul: „Mi-am împrumutat eul/ unui algocalmin, unui fasconal, unui nurofen și unei oxaciline/ și ele s-au lins pe bot și au spus «mulțumesc»/ am cedat migrena mea (micile planete amare se hrănesc cu/ durere?)/ și am primit în schimb/ o trecătoare euforie, ușor înghețată/ Acum e O.K. și totul pare posibil (...)” (*Tranzacție*). În altă parte, cu aceeași maximă seriozitate, poeta se întreabă „din ce e făcut eul” (*Mă întreb din ce e făcut eul*). Din același elan împotriva plictiseli pe care i-o produc propriile-i texte, Suzana Filip scrie un soi de poezie SF, inspirată probabil de serialul *Star Trek*: „Între timp, nava noastră (spațială) pierde combustibil/ am

„Se topesc în icoane mici de rouă florile primăverii în care luna se «coace» în ferestre îndoliate. Orașul e un copil biruitor care plânge. Sclipirea gheții pare o petrecere pe ultimul drum.

Seamănă a plutire fruntea mea și greu îl mai aflui în adâncul inimii mele pe cel nins cu sudoare de rug foșnitor. Seamănă a legendă trupul lui înrudit în liniște cu buzele de flaut și de fluier în noaptea de unsprezece aprilie de acum douăzeci și șapte de ani de când a trecut în nemurire Jaques Prevert.

Până să plece dintre noi, locuia într-un basm de poezie cum locuiește într-o floare omagiul luminii. Era populat de luptători, de îndrăgostiți, de anii lui verificați de tragedia solitudinii muncitorului, de combativitatea de clasă - tablou în mișcare al Franței.

Poetul locuia în pântecul întunecat al orașului luminilor din care ochii lui decupau realități egale

cu poezia simplă, a vieții obișnuite, egale de fapt cu singura poezie adevărată, cea legată de viața oamenilor pentru că dincolo de ea nu există nimic.

Locuia în casa intrată în istoria dansului, a poeziei și a vieții de zi cu zi a parizianului.

Locuia într-o dimensiune aproape incredibilă de minusculă, cu pereții acoperiți cu tablouri de MIRO, cu poezii de TRISTAN TZARA și BRETON - legături de suflet ale sufletului său cu o pleiadă de artiști ai timpului care a fost.

Nu l-am văzut niciodată, dar știu că a fost toată viața de partea celor slabi a celor umiliți și a celor nefericiți.

Nu l-am văzut niciodată, dar știu că toată simțirea lui a fost îndreptată spre cei fără de speranță și de alinare, dăruindu-și sufletul și gândurile; - aceștia simțindu-l ca pe unul de ai lor.

Nu l-am văzut niciodată, dar poezia lui m-a dus

la târgul de păsări și-am cumpărat păsări pentru dragostea mea. M-a dus la târgul de flori și-am cumpărat flori pentru dragostea mea. Poezia lui m-a dus la târgul de glorie și-am cumpărat cu înfrigurare gloria gloriei sale.

Aparut modest, longilin și dezorientat, sunând odată cu **Nepoții gornistului** în anul 1953, Dar, în anul următor prinzând curaj și alură de star, a anunțat, naiv, nu din goarnă, ci din gură, că **Răsare soarele** în regia lui Dinu Negreanu! Soarele însă răsărind numai pentru unii, s-a dat **Alarmă în munți!** Dându-și seama că va fi gălăgie mare, cu aprobarea lui Jean Georgescu, a telefonat urgent la **Directorul nostru**, spunându-i răspicat: **Alo... ați greșit numărul!** La alarma asta participă numai **Băieții noștri** de la... **Post Restant**, deși sunt semnate de Vitanidis, care o au pe **Blanca** lui Mihai Iacob și **Pisica de mare** a lui Gh. Turcu. Două rebuturi... vreau să spun ciurucuri... Vă spun asta **Pe răspunderea mea!** Chiar dacă a semnat-o și Andrei Călărășu.

Cu toate precauțiile lui Gopo, a presimțit totuși că se va afla că **S-a furat o bombă**. Atunci și-a zis în sinea lui că dacă e bombă, apoi bombă să fie... și a luat-o pe Lica Dej și a fugit cu ea la Cannes! Dacă ar fi rămas acolo, probabil că Jean Marais ar fi avut un rival serios, dar și-a seama că, dacă se întoarce, poate obține ușor o **Vacanță la mare** de la Andrei Călărășu. Că el tot pleca „dăfinitiv“ în Israel, iar Geo Saizescu și Cezar Grigoriu îl vor împinge mai mult ca sigur în brațele frumoasei și glacialei Florentina Mosora, să facă cu ea **Dragoste la zero grade**.

omagi

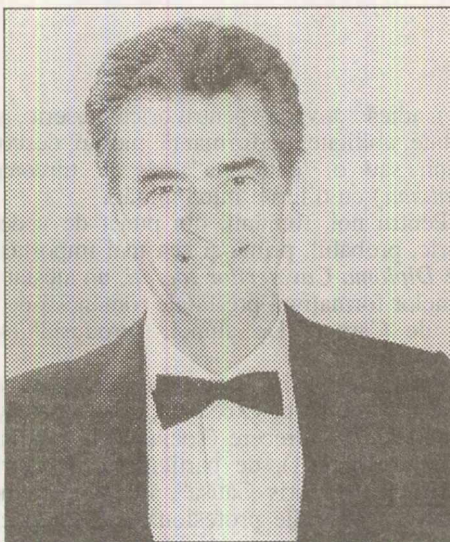
Realizând însă că toate astea nu sunt până la urmă decât **Mofturi 1900**, deși erau semnate de Jean Georgescu, chiar și **Procesul alb**, al lui Iulian Mihu și **Calea Victoriei** a lui Marius Teodorescu, s-a văzut obligat - timpurile fiind grele și foamea mare - să suporte toată demagogia cu **trăiască Partidul și secretarul său general** și să coboare ori în adâncuri cu **Subteranul** lui Virgil Calotescu sau să devină, la cererea lui Gopo, nici mai mult, nici mai puțin, decât **Faust XX**. Ca să nu-i mai iasă vorbe că s-a blonzit, la cererea lui Vitanidis - ca gagicile - ca să poată fi... **Răutăciosul adolescent**, unde se murmurau frumoasele versuri ale lui Nichita Stănescu, care au înflăcât adolescența multora, a Irinei Petrescu, în special: „Mai lasă-mă un minut/ Mai lasă-mă o secundă/ Mai lasă-mă o frunză, un fir de nisip/ Mai lasă-mă o undă“...

Deși făcuse armata la Călărăși cu schimbul a fost totuși racolat de Mircea Drăgan pentru proaspăt înființata **Brigada Diverse** și cu ea va merge de la **Munte la mare**, participând la stabilirea recordului de cele mai proaste filme românești văzute de cei mai mulți spectatori români!

În tot timpul ăsta, Sergiu Nicolaescu l-a convins că ei și cu Titus dețin adevărul și pot

Itinerar fantezist

*Deși de tânăr a fost alintat cu lozinca **Să nu uiți, Darie!**, acum, la aniversarea a 76 de ani de la nașterea sa, Iurie Darie într-un recent interviu nu-și amintea exact în câte filme a jucat. I le amintim în semn de omagiu.*

declara cinic: **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte.**

Dar s-a dovedit că totul nu a fost decât un foc de paie al marelui scenarist Titus Popovici. Prin stiloul lui, istoria țării începuse să curgă direct din directivele C.C. ale Partidului Unic. Atunci a fost nevoit să se recicleze, să-și lase mustață și plete, racolându-i când pe Ciprian Porumbescu, când pe Cantemir, când pe frații Jderi. Să dea, sub conducerea lui Ștefan cel Mare, lupta de la **Vaslui 1475**; cum scriu cărțile de istorie, deși toată sullarea românească știe că bătălia a fost filmată în copiii Eastman color pentru ecran lat la Buftea în anul de grație 1974. Deși la vremea aceea activitatea sexuală a cuplului era urmărită îndeaproape de statul comunist, **Iura** s-a gândit că totuși un urmaș nu i-ar strica, așa că, făcându-și rost de la **Frații de cruce** din Germania de **Misterul lui Herodot**, semănând leit cu **Muschetarul român**, având drept argument **Buzduganul cu trei peceți**, în **Ultima noapte a singurătății** l-a creat, bineînțeles, cu acordul soției sale, pe fiul său Ducu. El putea pleca liniștit să lupte **Pentru patrie în Războiul pentru Independență** al aceluiași Sergiu Nicolaescu, neținând seama că **Dragonul Dulea**, mai marele cen-

zurii de la București ar fi putut să-i pună pe „băieți“ să-i toarne în cafeaua de dimineață **Cianură și picătură de ploaie**. A decis să folosească **Ringul**, chiar dacă era un **Viraj periculos**, Dulea având la dispoziție toate armele, inclusiv pâinea și cuțitul partidului. Ulterior avea să declare melancolic: „Putea să fie nasol de tot, dar am scăpat ieftin și sunt încă în șa, cum spun americanii, dar sincer să fiu, deși **Am fost 16**, acum după **Drumul oaselor** am rămas doar eu pe post de **Galax, omul păpușă!**“

Pierzând **Rămășagul** cu Gopo, a fost nevoit să-i promită lui Mircea Drăgan că se va încurca pentru puțin timp cu **Coana Chirița**, după care va avea, datorită lui Nicu Stan, **Cale liberă** să se plimbe cu același Gopo **O zi la București**, unde se cocea în secret marele film al televiziunii: **Revoluția Română în direct**. A participat în prima zi, alături de Mircea Dinescu, neremunerat și fără ca ulterior să obțină certificat de revoluționar, ajungând în felul acesta după ani și ani de succese la **Punctul zero din Triunghiul morții**, ultimele filme ale neobositului inginer cu epoleți, Sergiu Nicolaescu. De unde cu greu a fost salvat de o doamnă cu cremă și cu **Zămbet de soare** - știe toată lumea cine este - și de o echipă de **Curve de lux**, care i-au făcut rost de o canapea de patru persoane, cu care a călătorit până la New-York (**Patru pe o canapea plus valetul**). De unde a putut rosti adevărul, adevărat: **În fiecare zi mi-e dor de tine...** maestre Jean Georgescu. De tine, dragul meu Gopo, de voi, Doru Năstase, Vitanidis, Manole Marcus, care m-ați părăsit, dar care m-ați avertizat din timp de ceea ce eu am aflat de abia acum, la 76 de ani, și anume că până la urmă totul nu este decât... **CELULOID!!!**

Să fi scăpat eu un film sau două, ori pe altele să le fi luat vântul uitării?

Pentru orice eventualitate, puteți verifica, consultând dicționarul **1234 cinești români**, întocmit de Cristina Corciovescu și B.T. Răpeanu, apărut în 1996.

Iar eu, care v-am propus acest itinerar fantezist de cinefil amator, semnez...

Candid Stoica

Expoziția „Un tramvai numit Popescu“

La Muzeul Național al Literaturii Române (în restaurantul scriitorilor) este deschisă expoziția de fotografii alb-negru „Un tramvai numit Popescu“ a tânărului artist Darie Alexandru. Expoziția, care va fi deschisă până pe 15 martie, marchează zece ani de la moartea poetului Cristian Popescu, cel care a debutat cu ani în urmă în paginile revistei noastre. Fotografiiile format A3/A4 surprind imagini din spectacolul **Un tramvai numit Popescu**, conceput și regizat de Gavriil Pinte în tramvaiul cu nr. 26. De ce studentul în anul II la Regie, Universitatea Hyperion, s-a gândit să realizeze această expoziție organizată cu

sprrijinul ARCUB? „La început am fost curios. Încetul cu încetul l-am descoperit pe Cristian Popescu și am înțeles de ce a avut atâția prieteni și de ce regizorul Gavriil Pinte a realizat acest spectacol. În final, am ajuns să fac fotografiile pentru a ajuta și eu cât pot în acest efort de a-l omagia pe Cristian Popescu“ - ne-a spus tânărul artist. Fotografiiile sunt foarte expresive și ne vorbesc despre universul atât de special al celui care a scris **Familia Popescu**. Ar trebui să reținem numele tânărului artist, pentru că el are talent și un simț al imaginii deosebit. Așteptăm cu interes următoarea sa expoziție. (M.C.)

Zilele revistelor culturale

Sub egida Centrului Cultural Interetnic „TRANSILVANIA“ din Sibiu și a Consiliului Municipal Mediaș, Primăria Mediaș organizează în zilele de 6-7 mai 2005, ediția a V-a a manifestării „Zilelor Revistelor Culturale din Transilvania și Banat“ după următorul program:

1. Colocviu cu tema: „Neoexpresionismul în poezia română contemporană“, moderat de redactorii revistei „Familia“.

2. Concursul național de poezie „Aron Cotruș“.

La concurs sunt invitați să participe tineri creatori aflați înaintea debutului editorial. Concurenții vor trimite 10 (zece) poeme dactilografiate în trei exemplare, semnate cu un motto. Într-un plic închis, purtând același motto, vor trimite toate datele de identificare (nume, prenume, data și locul nașterii, studii, adresă, telefon, profesie). Plicurile se vor trimite până la data de 1 mai, data poștei, la adresa:

Primăria Mediaș, str. M. Eminescu, Nr. 11, cod 551018 jud. Sibiu, cu mențiunea „Pentru concurs“. Organizatorii asigură decontare pentru transport, cazare și masă.

mihai bogdan lupescu

Cum să obții o diplomă

Internetul este "drumul mare" virtual; un "Gran Canal" venețian, un "Champs-Élysée" parizian sau o "Calea Victoriei" bucureșteană, cu tehnici ultramoderne, dar cu obiceiuri unorii medievale.

Toată lumea, indiferent de calitate, iese pe strasse. Fiecare își agață firma - pagina web-, face vizite precise sau pur și simplu hoinărește (navighează) gură-cască, fie noapte, fie zi. Motivele și telurile sunt și ele diverse. Unii fie vor să epateze, fie să afle lumea de ci, în scopuri comerciale de obicei, fie n-au nici o motivație, fie au ajuns implicit sau indirect, chiar fără să știe sau să li se ceară acceptul, în timp ce alții au devenit dependenți ca vânzătorii de propria tarabă. Unii își aruncă "resurile" pe Internet precum își goleau francezii oala de noapte direct în stradă pe timpul Ludovicilor; alții ies la "pescuit" sau la "produs", într-o lume virtuală în care se produc chiar și crime reale și, culmea tehnicii, și în timp real. Chiar și crime de *lèse-intimité*, adică de "spionită" de înalt nivel. O altă categorie, bine reprezentată, la fel ca pe stradă, este cea a escrocilor. Ce mai, aglomerație ca în bazarul din Istanbul, ca în metrourele din Tokyo sau ca pe drumul spre Mecca.

Totuși, Internetul are și partea sa utilă, de cunoaștere adevărată, de căutare, de cercetare sau de informare și schimb de informații, într-un timp aproape neverosimil de scurt, neegalat de nici o altă tehnică "civilă". Ai nevoie să afli ceva urgent, de orice natură, din orice domeniu, pornești motorul Google, MSN sau altă marcă și ai rezolvat.

Există însă multe pericole! Datorită navigării non-stop, unii au naufragiat în delir, și la propriu, și la figurat.

În afară de asta, prin e-mail te poți trezi cu mesaje de la firme sau persoane pe care nu le cunoști, de care nici măcar n-ai auzit, dar care îți fac tot felul de propuneri și oferte mai mult sau mai puțin decente, mai mult sau mai puțin legale, mai mult sau mai puțin morale. Nu mai vorbim de viruși și alte infecții asociate. Chiar în timpul scrierii acestor rânduri, programul antivirus m-a anunțat despre depistarea și exterminarea unui virus Korgo.

De fapt, voiam să vă povestesc ce ofertă excepțională mi s-a făcut, pe e-mail, în 2004, pentru obținerea unei diplome universitare.

Mulți își pun întrebarea cum se poate obține, azi, o diplomă de orice fel, dar mai ales una universitară, și care mai sunt prețurile? Deși prima întrebare ar trebui să fie la ce (mai) folosește?

Diploma (*diploma, atis*), în variantă lexicală, este un act oficial (permis de călătorie, brevet, titlu, atestat, grad, distincție

etc.), adică "dovadă" pentru orice meserie, activitate, abilitate, performanță, merite, descendență, sau o "patalama" (de la turcoaică *batalama*) cu diferite întrebunțări.

Pentru noi, românii, din punct de vedere istoric, probabil, prima și cea mai importantă este *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, un atestat al primelor formațiuni prestatale românești de la sud de Carpați. De atunci, "produsul" s-a diversificat.

Există diplomă de absolvire, de licență, de master, de studii, de excelență, de competențe, de onoare, de întrecere (socialistă), în științe și în ne-științe(ă), de participare, de merit, onorifică, "Honoris Causa", în rang de medalie, de conversie profesională, chiar și cadou (o acorzi cui vrei, lui taticu', lui bunicu', iubitei); diploma Europeană este încă în proiect.

Astăzi, de la cofetar, frizer (diploma

universitare semnate ca ordinele de plată fără acoperire sau condamnările la moarte "marca" Stalin.

Astăzi, cum spuneam la început, este suficient să intri pe Internet. Numai în România am numărat aproximativ 80 de adrese unde se practică negoțul cu lucrări de diplomă. Dar sunt și cei care îți dau direct diploma pe care o vrei.

Anul trecut, între 19 octombrie și 5 noiembrie, am primit 5 oferte; una în fiecare săptămână, dar de fiecare dată de la alt ofertant, deși putea fi același, sub un (alt) nume fals, desigur, și de la adrese *ngdjppxz@yahoo.com*, de exemplu, la fel de serioase precum căsuțele poștale ale firmelor din locurile fericirii fiscale.

Telefonul la care trebuia să sun, în caz că aveam nevoie urgentă de un grad universitar, ca de un antinevralgic, diferă, dar nu prea

fonturi în fronturi

Valmy) și Miss până la revoluționar, de la instructor de arte marțiale până la "hacker-it etic (!)" și, probabil, în curând până la "șmecher", toți au diplome.

Și premiații Nobel au diplome; și unii dintre cei mai mari actori, cosmonauți sau conducători de stat; sau primul solist de la Moulin Rouge, de exemplu, absolvent al unui liceu de matematică-fizică din România.

Poți avea orice diplomă, în orice domeniu, și chiar mai multe, și să te ocupi de cu totul altceva. Un posesor de diplomă, deja, era și student la o altă facultate, și pedagog, și agent de pază, și jefuitor la drumul mare. Interesant diplomat, nu? Altul voia să iasă din pușcărie să-și poată lua diploma. Cu sau fără diplomă, astăzi și proxeneții au un titlu cumsecade: combinatori; sau moderator.

Pentru unii diploma reprezintă un miraj și are o importanță asemănătoare unei distincții; o decorație, un ordin, un grad onorific sau militar, toate prezidențiale, primite chiar și în ultima clipă a mandatului, sunt neprețuite, dar și nemeritate adeseori.

Madonna însăși visează la o diplomă la Universitatea din Oxford!

Și când te gândești că totul poate fi așa de simplu și ieftin. Chiar mai simplu și mai ieftin decât în cazurile mediatizate după '90, când capacul n-a mai putut acoperi pubela preaplină de diplome din unele centre universitare; un fel de Berevoiești al diplomelor

mult; doi câte doi își dau același număr.

Textul este identic la toate cele 5 oferte. Iată ce cuprinde:

UN GRAD UNIVERSITAR POATE FI AL TĂU

Un viitor prosper, o putere financiară crescută, mai mulți bani și respectul tuturor îți sunt la îndemână!

* Nu se dau teste! Fără cursuri! Fără cărți!

* Obții o Licență, un Masterat, un MBA sau un Doctorat

* Toate avantajele unui absolvent universitar pot fi ale tale

* Nimeni nu este respins!

Sună astăzi la numărul 1-206-202-3789 (un exemplu) (24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, inclusiv duminică și sărbătorile legale)

Confidențialitatea este asigurată!

Vedeți ce simplu este? Exact cum ai comanda o pizza la două și un sfert noaptea, dacă suferi de bulimie și ți s-a golit frigiderul, formezi numărul și spui ce diplomă sau, de ce nu, diplome, vrei să ți se servească la micul dejun. Există, cred, și o bulimie a diplomelor, precum a titlurilor, a funcțiilor etc.

În concluzie, este mai ușor să pui mâna pe telefon (sau alte obiecte) decât pe carte. De fapt, asta am și văzut în filmul făcut într-o clasă de liceu și prezentat la TV.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.